

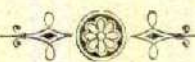
500
525/XIV
A NYIREGYHÁZI ÁG. HITV. EVANG.

FÖGYMNASIUM

XXVIII-dik

ÉRTESITŐJE

AZ 1891–92-dik ISKOLAI ÉVRŐL.

KÖZLI:
MARTINYI JÓZSEF,
IGAZGATÓ.

NYIREGYHÁZÁN,
NYOMATOTT JÓBA ELEK KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1892.

A NYIREGYHÁZI ÁG. HITV. EVANG.

FÖGYMNASIUM

XXVIII-dik

ÉRTESITŐJE

AZ 1891—92-dik ISKOLAI ÉVRŐL.

KÖZLI:
MARTINYI JÓZSEF,
IGAZGATÓ.

NYIREGYHÁZÁN,
NYOMATOTT JÓBA ELEK KÖNYVNYOMDÁJÁBAN,
1892.

A tökéletes szónok Cicero szerint.

I.

Cicero épen olyan jeles államférfiu, mint amilyen kiváló szónok. A mellett elsőrangú író s a latinok között érdemes bölcselő is.

Ha a Catilina-féle összeesküvés elnyomásáért a „*pater patriae*“ megtisztelő czimet megérdemelte, méltán mondhatjuk őt *par excellence orator*-nak, szónoknak abban az értelemben, a melyben az *orator* szót ő használja. *Orator*-nak ő a tökéletes szónokot nevezi.

Veleszületett tehetségének és széleskörű tanulmányainak gyümölcsét nemcsak a gyakorlatban értékesítette mint államférfiu, mint keresett ügyvéd; megírta e mellett a szónoklat elméletét is, de nem abban a száraz tankönyvstilusban, a melyet az ő szeme magasabb álláspontból tekintett és oly gyarlónak talált, hanem megírta az ő utólérhetetlen modorában.

A politikai viszonyok életének utolsó másfél-tizedében úgy alakultak, hogy neki már nem maradt tere államférfiu működésre. Valósággal Pompeius és Caesar voltak már az uralkodók, mellettük Ciceronak nem volt már helye.

Visszavonult tehát Puteoli mellett fekvő birtokára, hogy ott irodalmi működésben keressen vigaszt, melyre a politikai viszonyok miatt oly nagy szüksége volt.

A görög műveltség már ekkor Rómában is nagy tért hódított. Róma hatalmas volt, a világ felett uralkodott. A szabadságharczáról oly híressé vált kicsiny Görögország állami léte rég megszűnt, régóta római provincia volt. Fegyverrel Róma hódította meg Görögországot, a tudomány, művészet, általában a műveltség fegyvereivel Görögország tette foglyává hódítóját.

Cicero főtörekvése az volt, hogy a görög műveltséget nemzete nyelvén szólaltassa meg.

Aristoteles és Isokrates beható tanulmányozása, sokoldalú ismerete és a gyakorlati életben szerzett tapasztalatai alapján írta meg retorikai műveit, melyek közül csak a legkitűnbőket, mint: „*de oratore*“, „*de claris oratoribus*“ és „*orator*“-t emlitem fel.

„*De oratore*“ című munkája a szónokot az ő különböző functióiban mutatja be.

„*De claris oratoribus*“ című művében a kiváló római szónokokat a „*de oratore*“-ben kifejtett elvei alapján veszi aesthetikai bírálat alá.

Itt a római szónokok felett tartott szemléjében arra az eredményre jut, hogy egy szónok sem felelt meg a tökéletes szónok eszményének; az a kérdés tehát, lehetséges-e egyáltalán a tökéletes szónok eszményét megalkotni? És ha lehetséges, milyennek kell akkor annak lennie?

Milyen a tökéletes szónok az ő mindenféle functióiban, szónoki működésének minden ágában?

Ezen kérdésre ad feletet Cicero az ő „*orator*“-ában.

II.

Mivel Cicero eszményi szónoka is a retorika keretében mozog, szükségesnek tartom a tökéletes szónok fejtegetése elé bocsátani a retorika vázlatát.

Hermagoras és utána a többi retorikusok által megállapított retorikai systema röviden ez:

A szónoklat a rábeszélés művészete (*vis dicendi ad persuadendum apposite [accomodate], v. vis dicendo persuadendi*).

Az ékesszólás anyagául vagy általános, vagy különös, konkrét kérdések szolgálnak (*quaestiones et causae; quaestiones infinitae et finitae*).

Az általános kérdések ismét vagy elméletiek, vagy a gyakorlati életre vonatkozók (*quaestiones cognitionis et actionis*).

Ugy az általános, mint a különös kérdésekre kiterjeszkedik a szónokok által pontosan tárgyalt, s a vitás kérdés

megállapításáról (*constitutio causae*) szóló tan vagyis a legtágabb értelemben vett *statustan*.

Általában statusnak nevezték a régiek a kifejtendő tárgy tulajdonképi lényegéről szóló kérdést. A status szó lassacskán tágabb értelmet nyert. Eredetileg a törvényszéki szónoklatra szoritkozott, s így a status szorosabb értelemben a vitás kérdés volt, amit később *constitutio causaenak* is neveznek, azaz: *a vitáspont kérdés megállapításának*.

Mivel a retorika lassanként a szónok tágabb körű feladatait is fel akarta ölelni, a status szónak a retorikusok csaknem öntudatlanul *bármely kérdés lényegének tágabb értelmét adták*, mely tehát a törvénykezési szónoklat körén kívül kiterjedt a többi szónoklatok körére is.

Aristoteles óta háromféle szónoklatot különböztetnek meg:

1. A törvényszéki beszéd (*genus iudiciale*), mely vagy vád-, vagy véd-beszéd (*accusatio et defensio*), tárgya a jog és jogtalanság (*iustum et iniustum, aequum et inaequum*), és *megtörtént dolgokkal* foglalkozik.

2. A tanácskozó beszéd (*genus deliberativum*), melyet a tanács- és nép-gyűlés előtt tartanak; célja: rábirás vagy lebeszélés (*svadere, dissuadere*), ennél fogva a haszonra és hátrányra (*utile, inutile*), szóval a *jövőre* tekint.

3. Az ünnepi beszéd (*genus demonstrativum, laudativum*), mely dicsér és ócsárol (*laus, vituperatio*), az erkölcsi jót és rosztat fejtegeti (*honestum, turpe*) s így a jelen helyzetről mond ítéletet.

Általában hármassal vár a szónokra, és pedig: oktatás, megindítás, gyönyörködtetés (*docere, movere, delectare*), s hogy mindezt megtehesse, ötféle teendője van:

1) az anyaggyűjtés és feltalálás (*inventio*); 2) az összegyűjtött anyag elrendezése (*dispositio, ordo*); 3) a fogalmazás, stilizálás (*elocutio*); e három együtt a szónoklat oekonomiája; 4) az emlékezés (*memoria*); 5) az előadás (*actio, pronuntiatio*).

Cicero az *elocutiora* helyezte a fősúlyt, mint speciális szónoki teendőre; azért különösen becses erre vonatkozó utasítása; szerinte az *inventio, dispositio* inkább a tiszta észről,

a memoria és actio jó emlékezőtehetségtől, szép hangtól és jó termettől függ.

A szónoklat egyes részeinek vizsgálatánál a genus indiciale, mint legfontosabb részesül különös figyelemben.

A szónoklat részei tudvalevőleg:

A bevezetés (*exordium*), melyet ismét *principium*-ra és *insinuatio*-ra osztanak.

2. Az elbeszélés (*narratio*).

3. A tétel, thema, (*propositio*) s a beszéd felosztása, (*partitio, divisio*) melyet bevezetésnek lehet tekinteni a következő részhez.

4. A bizonyítás, érvelés, (*argumentatio, probatio, confirmatio*).

5. A cáfolás, (*confutatio, refutatio, reprehensio*).

6. A befejezés, (*conclusio, peroratio*) melyet még a kitérés előzhet meg (*digressio*).

Az egyes részeket bővebben is megmagyarázzák a szónoklattanonok.

A bevezetés vagy a személyből (a szónok, vádló, ellenfél, bíró személyéből) indul ki, vagy az ügyből, vagy mind a kettőből. Ennek megfelelőleg pontos utasítás volt arra nézve, hogyan kell kidolgozni a bevezetést a szerint, a mint a szóban forgó ügy az erkölcsileg jó (*honestum*) vagy a rossz és aljas (*turpe, humile*) vagy e tekintetben kétes (*dobium, anceps*) vagy a feltűnő és homályos (*obscurum*) kategóriájába esik.

Néha formális bevezetés (*principium*) helyett csak mintegy rejtve kell hallgatóit a szónoknak ügye érdekében megnyerni (*insinuatio*), ha csunya dolgot kell védenie; más eszközökkel rendelkezik a figyelemgerjesztésre, mással a hallgatók jóindulatának megnyerésére; utóbbit úgy éri el a szónok, hogy a saját személyét kiemeli, ellenfelét pedig árnyoldalairól mutatja be; magasztalja saját ügyét, az ellenfelét kicsinyíti.

Az elbeszélés (*narratio*) vagy a szóban forgó ügy elbeszélését tartalmazza, vagy analog esetet; a hallgatók felvidítésára el lehet esetleg beszélni a monda (*fabula*) világából vagy a történetből (*historia*) is valamely esetet. Az elbeszélés rövid,

világos, valószínű. Elmaradhat akkor, ha pl. a bírák az esetet már ismerik.

A felosztás (*divisio*) is két részre oszlik; az elsőben azok a dolgok vannak, a miket az ellenfél is elismert, s így bővebb fejtegetésükre nincs szükség; a másodikban az eldöntetlenül maradt dolgok vannak. Ez utóbbi a *distributio*, mely ismét felsorolás (*enumeratio*) s a felsorolt dolgok rövid fejtegetése (*expositio*). A részelésnek (*partitio*) teljesnek, áttekinthetőnek, logikailag helyesnek kell lennie.

Az érvelésben és a cáfolásban érvényesülnek a bizonyítékok (*topica, sedes et quasi domicilia, loci, thesauri argumentorum*).

Az érvek vagy külsők, mint: kínvallatás, okmányok, tanuk, eskü stb.; vagy belsők, mint: a valószínűségi okok, a logikai bizonyíték és az analogia.

A logikai bizonyítékok is többrendbeliek, melyekkel a logika foglalkozik.

Igen fontosak a szónoklatra nézve az érvek forrásai.

Bizonyítékok gyanánt szolgálhatnak:

I. A személyek életviszonyai; származásuk, hazájuk, nemük, koruk, nevük, neveltetésük, külsejük, termetök, vagyoni viszonyuk, állásuk, vérmeérsékletük, jellemük, életmódjuk, foglalkozásuk, előéletük, politikai nézetük stb.

II. A személyek cselekedetei; és pedig 1. cselekedeteik okai, mint: gyűlölet, harag, szenvedély, irigység, remény, vakmerőség, önérzet stb.; 2. a cselekedet helye s a különös talajminőség; 3. a cselekedet ideje, az időviszonyok, melyek a tettet megelőzték és követték; 4. az eszközök; 5. a cselekvés mikéntje, módja; szándékos volt-e, titkos volt-e, avagy nyilvános.

A retorikai elmélet szerint az érvek forrásai még: a cselekvés fogalma (*ex definitione*), nemi fogalma (*ex genere*), mely alá a cselekedet esik, a faj (*ex specie*), melyhez tartozik; különösen a lényeges ismertető jelek (*ex proprio*) másoktól különbözésük (*ex differenti*) a lehetséges esetek kizárása, úgyhogy utoljára csak egy marad hátra (*ex remotione*). Ugyancsak bizonyítékok forrásai még a hasonlóság (*ex similibus*), ellenkező (*ex dissimilibus*), ellentét (*ex contrariis*), ellenmondás (*ex repugnantibus*), összefüggés (*ex consequen-*

tibus), rokonság (*ex rebus mutuan confirmationem praestantibus*), ok (*ex causis*), hatás (*ex eventu*), hasonlat (*ex comparatione*), egybeállítás (*ex compositione*) stb.

Mindezekhez járulhat még történeti példa, mely ismét lehet hasonló, nem hasonló, ellenkező; mythosi példa, állatmese, közmondás.

Az érveléssel egyidejűleg történik a cáfolás is.

A szónoklat végső része, a befejezés újra feloszlik *enumeratio*, *amplificatio*, *commiseratio*.

A felsorolás (*enumeratio*) röviden rekapitulálja még a beszéd főmomentumait, hogy jól emlékezetbe vesse. A nagyítás (*amplificatio*) a szónoki közhelyek segítségével igyekszik a hallgatók kedélyére hatni; hivatkozik a szónok az isteni és az emberi rendre (*auctoritas*) törvényes intézkedésekre, a cselekedet mélyreható jelentőségére. A befejezésben legvégül a hallgatók részvétét ébreszti fel a szónok (*commiseratio*, *conquestio*) azáltal, hogy megemlékezik az élet és a sors változandóságáról, a nyomorról, melybe a vádlott családja jut, elítéltetése esetén.

Ez a retorika rendszere röviden.

III.

Mielőtt Cicero az eszményi, a minta szónok ábrázolására térne, az eszmék birodalmába teszen excursust és kérdi, mi az, melynél tökéletesebb már nem lehetséges? E kérdésre Platon eszmetana szellemében felel meg. Semmi sem lehet semmiféle dologban sem olyannyira szép, melynél ne volna szebb az, a miről amaz, mint az arczról az arczkép, lenyomódik; a mit sem szemeinkkel, sem füleinkkel, sem pedig más érzékünkkel fel nem foghatunk, hanem csakis gondolatunkban.

A dolgok ezen ösképeit ideáknak nevezi a kiváló bölcselő Platon, és azt állítja, hogy ezek sohasem keletkeznek, hanem mindig léteznek; míg minden egyéb születik, pusztul, meghal, és soha sincsen egy és ugyanazon állapotban. A miről tudományos módszer szerint vitatkoznak az emberek, mindazt nemének legmagasabb eszményképére kell visszavezetni. A dolgok lényegét Platon a formájukban látja, vagyis az általánosban, mely az egyedek közös fogalmát képezi. Ez az

általános fogalom nemcsak gondolatunkban vagy az istenség gondolatában van meg, hanem külön önmagában véve is, változásnak alá nem vetve, mindig ugyanazon alakban létezik, mint minden dolognak ösképe, a mit csak észszel, lelki szemeinkkel lehet látni; s mivel mindenféle dolgok egész osztályainak csak egy eszményük van, *henades* vagy *monades* a nevük.

Cicero az ilyen értelemben vett szónok eszméjét, vagyis a tökéletes szónok mintaképét vizsgálja.

A szónoklat sokat köszön a bölcselőknek. Az ő kutatásaik ébresztették és támogatták a szónoki tehetséget. Tőlük ered a szónoklat egész anyaga; (ezt az anyagot a római szónoknak a forumi ügyekre magának kellett alkalmassá tenni). Bölcsélet nélkül senki sem képes fontos tárgyokról terjedelmesebben beszélni. Sokrates is azt állítja, Platon Phaidrosában, hogy Perikles azzal multa fölül a többi szónokokat, hogy a természet-bölcselő Anaxagorasnak volt hallgatója. Demosthenes leveleiből is meg lehet róla győződni, hogy irójuk szorgalmasan hallgatta Platont. Mert hiszen bölcséleti képzettség nélkül sem fogalmakat meghatározni, sem osztályozni, sem következtetést levonni, sem ellenmondást észrevenni, kétértelműséget megfejtetni nem vagyunk képesek. Hát még az életről, kötelességekről, erényről, erkölcstről szóló ismeretek mennyi anyagot nyújtanak a szónoknak? Minderről e tárgyak hosszas tanulmányozása nélkül nem tud beszélni senki sem.

A szónoknak tanulmányoznia kell a polgárjogot és törvényeket, régiségtant; meg kell ismerkednie az állam alkotmányával, a szövetséges államokkal kötött szerződésekkel, az állami érdekekkel, s a műveltség minden ágából vett szellemes megjegyzésekkel fűszerezze egész beszédét. Jogtudomány és történelem szolgáltatják az anyagot valamely ügy tárgyalásához. A szónoktól megkívánják, hogy sokat látott, sokat hallott, sokat olvasott, szóval sokat tapasztalt legyen, ne tűnjék föl kezdőnek, tapasztalatlanak, hanem tanusítson ügyességet és jártasságot a tudomány minden ágában.

Szóval, a ki feladatául ismeri el, hogy nemcsak bizonyos időhöz és személyekhez kötött ügyben, hanem bármi más

ügyben is kész szólani, arra nézve nem lehet egyetlen tudományág sem kivéve az egyetemes ismeretek köréből.

Ezért az erényekről, bűnökről, kötelességekről épen úgy kell tudnia szólani, mint az államkormányzásról, hadászatról, népisme dolgozokról. Hogyan szólhatna hozzá a politikai, társadalmi kérdésekhez, ha nem ismerné a polgárokkal való érintkezés módját, a köznapi életet, társadalmi szokásokat stb.? Fölmerülhet olyan ügy is, melyben a szónoknak még másféle ismeretekre is szüksége van, mint a föld alakjáról, a nap nagyságáról, a csillagrendszerekről szóló ismeretek; sőt a csillagászaton kívül még mennyiségtani és zenei kérdésekkel is foglalkozhatik. Ez az eset sincsen kizárva.

Az igazi szónok mindezen tárgyakról egyszerűen, világosan beszél, mint a hogyan a törvényhozók, államalkotók szoktak beszélni, czikornya és szószaporítás nélkül.

A legszélesebb körű ismeretek megszerzésén kívül nagyon fontos tényező a *természeti képesség*, mely nélkül jó szónok nem lehetséges akármennyi tanulás után sem. Az ugynevezett természetes ész, a feltalálásban való éles elme, jó és erős emlékezőtehetség azon tulajdonságok, melyeket, ha a természet nem adott meg az embernek, nincs rá eset, hogy jó szónokká lehessen. Ha valaki elsajátíthatóknak gondolja e tulajdonokat, ugyan mit kell akkor tartanunk azon előnyökről, melyek az emberrel vele születnek, aminő a kellemes csengésű hang, erős mell, rokonszenves arc és szép testalkat, meg a mi a legfőbb, a folyékonyan beszélő nyelv.

Hiszen némely ember annyira hebeg, hangja olyan rikácsoló, testmozdulata oly bárdolatlan, hogy még észbeli tehetsége és elméleti képzettsége mellett sem lehet a szónokok közzé sorolni. Más embert meg e tekintetben annyira megáldott a természet jeles tulajdonokkal, mintha valamely istenség egyenesen szónoknak teremtette volna. Bizony nem csekély dolog nagy gyülekezet előtt általános csendben fontos dolgokról szónoklatot tartani és a figyelmet teljesen lekötöni! Hiszen csaknem mindenki hamarabb észreveszi a legcsekélyebb hibát is; csak egy kis fonákság és hatástalanná válik a különben jó szónoklat is. A közügyek tárgyalásában a legrosszabb szónokok is érvényesülhetnek; azonban más

művészetekben, melyeknek gyönyörködtetés a céljuk, nem-e a legszigorúbb kritikát gyakoroljuk? Gondoljunk a középszerű színészre, milyen hatást tesz reánk?

Még azok is, a kik kifogástalanul szónokolnak, könnyedséggel beszélnek, bizonyos elfogódottságot és kis zavart árulnak el, sőt szemérmetleneknek tünnek fel, ha ezt némileg nem lehet rajtuk észrevenni. Ez azért van, mert minél jobb szónok valaki, annál jobban tart beszédének bizonytalan sikerétől, a hallgatók kritikájától. Viszont az a szónok is bizonyos fokú szemérmetlenség színében tűnik föl, a ki ügyéhez, a szónoki névhez, az emberek izléséhez méltó dolgot nem tud felmutatni, az ilyen szónokot aztán gáncs éri még akkor is, ha elfogódottságot szinlel is.

Hogy a jeles szónok is szemérmetességet és elfogódottságot mutat, több okból történik.

A kik az emberi természetet ismerik, tudják nagyon jól, hogy gyakran a legnagyobb szónokok beszédei sem sikerülnek úgy, mint a hogyan ők kivánnák, s ezért nem alaptalan az aggodalmuk, valahányszor beszélnek, hogy olyasmi érheti őket, a mi már máson is megtörtént. A másik ok meg ez: Ha egyéb művészetekben kitűnő emberek egyszer-másszor kisebb sikert érnek el, mint rendszeren szoktak elérni, azt a hitet ébresztik a hallgatókban és nézőkben, hogy vagy nem akarták ismert tökélyüket érvényesíteni, vagy gyengélkedésük akadályozta meg őket, mint mondani szokták, ma ez meg ez a művész vagy művésznő gyengélkedése miatt nem lép fel. Mig ha a szónoknál valami hibát észrevesznek, együgyűségből eredő hibának tartják. Az együgyűséget pedig nem menti ki semmi sem, mivel senkiről sem lehet feltételezni, hogy szándékosan teszi magát együgyűnek, mert talán gyengélkedik. Ezért ítélnék a szónok felett szigorúbban.

A hányszor fellép, annyiszor kritizálják meg. Ha valami gáncsra szolgáltat okot, sokáig vagy tán örökre rajta marad az ügyetlenség előitélete.

Természeti képesség nélkül a szónoklatban még tanító-mester segítségével sem viheti sokra senki sem. Ezért bocsátotta el Apollonius azon tanítványait, a kikben szónoki

tehetséget nem talált; egyszersmind megmondta nekik azt is, milyen életpályára tartja őket alkalmasoknak.

Hogy más művészeteket megtanulhassunk, elegendő, eszünkkel felfognunk és emlékezetünkben a tanultakat megtartanunk. Nem nézik ott, jól pereg-e nyelvünk, ömlik-e belőlünk a beszéd, van-e jó termetünk, arcunk, hangunk, a mivel csak a természet áldhat meg bennünket, mi magunk nem szerezhethjük meg magunknak.

A szónoktól azonban megkövetelik, hogy elméje éles legyen, mint egy dialektikusnak, gondolatai fölségesek, mint egy bölcselőnek, nyelvezete, stilusa mint költőnek, emlékezőtehetsége mint jogtudósnak, hangja, mozdulata mint színésznek olyan legyen.

Más művészetekben a középszerű is tetszik; a szónok azonban csak akkor arat tetszést, ha minden követelménynek a legnagyobb tökéletességben megfelel.

Csak a mi tökéletesen és bájjal van előadva, a mi az illemet sohasem sérti meg, csak az képes gyönyörködtetni a hallgatóságot. Mig a legcsekélyebb sértő körülmény is sokáig emlékezetben marad. Ezért joggal utasítható más pályára Apollonius szerint az, a ki semmit sem tud rendesen előadni, mindenben hibát hibára halmoz.

A természet nem mindenkit áldott meg egyformán könnyed mozdulattal, szép testalkattal és kellemes hanggal.

A természeti képességgel megáldott ember, igyekezettel és lelkesültséggel a szónoklásban sokra viheti; az utóbbiak nélkül valami rendkívüli eredményt nem fog felmutatni.

Igyekezet és buzgóság is csak akkor vezethet célhoz, ha a megfelelő eszközöket és módokat ismerjük, melyekkel célunkhoz juthatunk.

Igen jó előgyakorlatul szolgálnak a rögtönzött beszédek egyes kitűzött tételekről. Nem elég azonban ilyen gyakorlatok alkalmával csak a hangot, mellet erősíteni és a szót szaporítani; fődolog a jó gondolatokat kitalálni; a legfőbb dolog mennél többet írni, mert ez fejleszti a szónoki tehetőséget a legkitünőbbben, a mi nem is esoda, mert ha a rögtönzött beszédet, a mint véletlenül eszébe jut az embernek, túlszárnyalja az átgondolt beszéd, annyival sikerültebb ismét

az, amit írásban gondosan megfogalmazunk. Írás közben minden találó érvünk eszünkbe jut, mivel lelkünk egész erejével, megfeszített figyelmünkkel keressük őket; a szavak és gondolatok egyenletesen helyeződnek el; kellemesen, rhythmikusan hangzanak. Ezzel aratnak tetszést a nagy szónokok. Ezen előnyöket csak az szerzi meg magának, a ki nagyon sokat irt, nem pedig a ki a rögtönzött beszédben gyakorolta magát.

Szónoki beszédek olvasása is ajánlatos, mert a különböző tárgyaknak megfelelő nyelvezetre tanít meg.

A hang, testmozdulat és nyelv gyakorlása tekintetében nem elég a szónokot, de szükséges a színészt is megfigyelni, így lehet legjobban kikerülni a visszataszító mozdulat elsa-játítását.

Az emlékezetet a szóról-szóra való tanulás igen erősíti, nem rosz ily gyakorlatoknál a gondolatokat bizonyos helyekhez vagy képekhez fűzni sem; a nyilvánosság előtt való fellépést szintén meg kell szokni; a tömeg, a zaj ne hozzon zavarba.

Elkerülhetetlenül szükséges olvasgatni a költőket, tanulmányozni a történelmet és tudományos írókat.

Mindeme sok rendbeli ismeret mellett még azon alakzatok tudása is megkivántatik a szónoktól, melyekre a szónoklattal tanít; mert ezeknek a használata adja meg a szónoki beszédeknek az igazi szónoklati jelleget. Természetesen a beszédek minőségétől függ kisebb vagy nagyobb mérvben való használatuk.

Ugyanis háromféle szónoklat van; egyikben-másikban kitüntek ugyan néhányan, de mind a háromban nagyon kevesen.

Voltak nagyszerű szónokok, a kik magasztos gondolatokat fejtegettek; e nemű szónoklatban egyesek nyelvezete homályos és darabos volt körmondatok nélkül, másoké simán kidolgozott körmondatokkal; velük szemben állanak azok, kik mindenben csakis világosságra törekszenek, egyszerűen beszélnek finoman szótt, tömör és csiszolt kifejezésekkel; ugyane nemű szónoklatban ismét mások, kiknek megvan a szakértelmük, bár finomabb műveltség nélkül, szándékosan beszélnek a műveletlenekéhez hasonló modorban, mások újra

úgyan ilyen irány mellett tetszetősebb alakban szólnak úgy, hogy előadásuk választékos, sőt virágos is.

A nagyszerű, magasztos és egyszerű szónoklat között középen áll az ugynevezett közepes szónoklat, mely mind a kettővel határos; az előbbiből is, az utóbbiból is van benne valami, de sokkal kisebb mértékben.

A kik e nemű szónoklatok valamelyikében kitűntek, nagy szónoki hirnévre tettek szert; hanem azért fel lehet vetni a kérdést, vajon megfeleltek-e azon követelményeknek, melyeket támasztunk a tökéletes szónokkal szemben.

Egyedül Demosthenes felel meg azon eszményképnek, melyben minden tökély megvan. Nálánál nem volt szakavatottabb, nem volt nagyobb szónok senki sem. Őt vegyék mintaképül azok, a kik a tökéletes szónok nevére törekszenek: mellőzzék a műveletlen beszédet, ha valósággal attikai szónokokká akarnak lenni. Azért kell ezt különösen hangsúlyozni, mert a szónoki beszédek irányára, nyelvezetére nézve mindig a hallgatók izlése volt irányadó.

Mert hiszen a ki tetszést akar aratni, a hallgatók izlését veszi tekintbe egészen azoknak felfogásához, hajlamához alkalmazkodik. Innen van, hogy pl. Kariában, Phrygiában, Mysiában, mivel ott a finomság és választékosság ismeretlen, idegen fogalom, az odavaló emberek izlésének megfelelő bárdolatlan zsirosszáju, dagályos beszédet honosítottak meg; míg a rhodosiaknak, pedig amazoktól csak keskeny tengerszoros választotta el őket, sohasem tetszett ilyesmi; nem is említve az athénieket, kik már eleve visszautasították. S miért történt ez? Mert az athénieknek mindig oly finom izlésük volt, hogy csakis a finomat hallgathatták meg. Természetesen a szónokuk is alávetette magát finom izlésüknek és nem mérészt szokatlan, sértő szót használni. Demosthenes minden szót gondosan megfontolt, de azért még nála is kifogásol Aischines egyes kifejezéseket, melyekről gúnyosan mondja, hogy borzasztók, utálatosak, türhetetlenek; sőt még azt is megkérdi tőle, midőn őt vadnak nevezi, vajon szavak-e azok, avagy csodaszörnyek; szóval, Aischines még Demosthenes kifejezését sem tartja attikainak. Hiszen nem nehéz, valami heves szót gáncsolni akkor, mikor már a kedélyek meghatottsága csilla-

pult. Nem is hagyta viszonzatlanul a gáncsot Demosthenes, midőn félig gúnyosan, félig tréfásan azt mondja, hogy Görögország sorsa nem attól függ, vajon ezt vagy azt a szót használta-e, ide-e avagy oda terjesztette ki kezét? Ugyan hogy hallgatták volna meg a mysiai vagy phrygiai embert Athenében, mikor még Demosthenest is túlzással gáncsolták.

A kik tehát a finom izlésű attikai hallgatókhoz alkalmazkodnak, azok az attikai szónokok.

Téved, a kinek véleménye szerint egyedül csak az az igazi attikai beszéd, mely mesterkéletlen, finom és velős rövidséggel van megírva. Mert akkor a Perikles beszéde sem volt attikai; pedig az első helyet ő foglalja el. Ha az ő beszédeiben csakis e jelességek lettek volna meg, sohase mondta volna Aristophanes költő, hogy Perikles nyelve dörög, villámokat szór, megrendíti Görögországot. Ismerjük el Lysiaszt, aki oly bájosan és finoman írt, attikai szónoknak; de értsük meg, hogy Lysiasban nem az ő közönséges és pompanélküli nyelvezete az attikai sajátság, hanem hogy nincsen benne semmi feltűnő és izléstelen. Ha pedig az előadás szépsége, méltósága, szóbősége nem attikai jelleg, akkor sem Aischines, sem Demosthenes nem attikai szónok.

Olyan ember is akad, a ki Thukydides irányát, sokszor a homályosságig tömör irányát utánozza. Az ugyan jól megválasztotta a mintáját. A Lysias követője legalább törvénykezési szónok után halad; de Thukydidesből, a történetíróból ugyan mi okulást merithet a szónok? A tömörséget, az érthetlenségig homályos tömörséget politikai beszédben használni a legnagyobb hiba. Egyebet meg alig találhatni Thukydidesben, ami a szónok céljaira szolgálhatna. Némely ember mindjárt telivér Thukydidesnek képzei magát, ha néhány csonka és hiányos szót, illetve mondatot használt, amit mester nélkül is megtehetett volna.

Legnehezebb dolog mindenben a szép eszméjét megalkotni, mivel csaknem mindenkinek elűt az izlése a másétól a szép fogalmára nézve. Egyik ember ezt a költőt vagy író szereti, a másik amazt, mert izlés dolga. A festményeken is némely ember a durva, homályos színeket kedveli, más a csillogó, világos és vidám színeket. Honnan vehetünk hát

zsinórmértéket vagy formulát, mikor a maga nemében nemcsak egy kiváló dolog van.

A szónoklatok különböznek; ami meg különbözik, bajos azt egy kép keretébe foglalni. De mivel általánosságban el lehet mondani, hogy a szónoknak három dologra kell ügyelni, miről, milyen rendben, és hogyan szóljon, az ékesszólás eszményképének ecseteléséhez kell fogni.

A beszéd anyagának feltalálása és megfontolása nagyon fontos dolog ugyan, azonban mégis inkább az ítélőképesség dolga, mint az ékesszólásé, — de hát mely ügyben nélkülözhető az ítélőképesség? A tökéletes szónoknak is ismernie kell a tényeken és következtetéseken alapuló bizonyítékok, érvek forrásait. A vitás kérdésnél legelőbb a kérdés lényegét állapítja meg; a vitás kérdést személyektől és időtől elvontan veszi vizsgálat alá; mert az egész vagy általános felett szélesebben kiterjeszkedhetik, mint a rész vagy különös felett; és ami általánosságban be van bizonyítva, annak a részlegesre, különösre is kell állania. A kérdésnek különös személyekről és korról az általánosra való vitele a tétel, thesis. Ebben gyakorolta Aristoteles az ifjakat, nem azért, hogy az ifjak a bölcselkedő fejtegetések száraz modorát elsajátítsák, hanem hogy a szónoki szóbőséget megszerezzék, hogy mindenről a legbehatóbban tudjanak szólani. Ugyan ő tőle erednek az ugynevezett szónoki közhelyek, mintegy az érvek ismertető jelei; melyekből minden tétel mellett és ellen lehet érveket meríteni. A tökéletes szónok a tárgyára alkalmas érveket felhasználja, általános szempontból beszél, melyből maguk a szónoki közhelyek is folynak. Az érveket megfontolva válogatja meg, mert ugyanazon érveknek nem minden ügyben ugyanaz a bizonyító erejük. Mondanivalóját nemcsak feltalálja, hanem meg is fontolja. Semmi sem oly termékeny, mint az a tehetség, melyet a tudományok műveltek ki. Valamint azonban a termékeny talaj nemcsak sűrű vetést terem, hanem ártalmas gazt és konkolyt is, úgy az érvek forrásaiból is néha gyenge s a tárgyhöz nem tartozó vagy éppen ártalmas érvek kerülnek ki, melyek közül a szónok ítélőerejének kell válogatni. E tekintetben az éles elme és a tudományos műveltség mellett a szorgalom a legfontosabb,

mert a szorgalom az, a mi a szellemet még lustaságából is képes felrázni. Nagyra kell becsülnünk, mert általa mindent el lehet érni; hogy pl. valamely per tárgyalásában ellenfelünkre figyelmesen hallgatunk; előforduló jogi esetet teljesen átértünk, hogy az arcokról — a lélek tükréből — olvashatunk, mind a szorgalom műve; hogy az elme teljes erővel a bizonyítékok forrásai felé fordul és gondolkodik, mindehhez az emlékezőtehetséget, a hangot és erőt is hozzáveszi, szintén a szorgalom gyümölcse. A szellemi tehetség és szorgalom között már csak kicsiny hely marad a tudományos ismeret számára. A tudomány csak azt mondja meg, hol található, a mit az ember találni igyekszik; minden egyéb a gondos figyelmen, a kitartó munkán alapul.

A feltalált anyag czélszerű elrendezése a második főkérdés. A tökéletes szónok ünnepélyesen felékesíti a beszéd bevezetését; midőn beszéde elején a kedélyeket megnyeri, felhossa érveit, gyengíti és czáfolja az ellenérveket; előbb a legerősebb érvekből hoz fel néhányat, a többit utóljára hagyja, a gyengébbeket közre fogja.

Az anyag feltalálásán és elrendezésén túlesve, a szónok a kifejezés módjára fordít nagy gondot. Ha a philosophiában, hol pedig a dolog a fő, olyan lényeges a kifejezés, mit kell tartanunk a nyilvános beszédek stílusáról, melyekben a nyelv úgyszólván minden. A nyelvbéli kifejezés nehéz dolog. Lágyan hajlik, a hova hajlítani akarjuk; éppen oly különfélék a természeti hajlamok is, melyeknek megfelelőleg alakultak a különféle szónoklatok. Egyik embernek a szavak gyors folyása tetszik, s ennek a véleménye szerint az ékesszólás a beszéd gyorsaságában rejlik; más embert meg a beszédben észrevehető szünetek és nyugvó pontok gyönyörködtetnek. Mind a kettőben van valami jó. Némely szónok a beszéd egyenletes kidolgozásában fáradozik; a másik szavaiban bizonyos keménységre és szigorra, beszédében mintegy bánatos szinezetre törekszik; egyik a magasztos, másik a közepes, harmadik az egyszerű stílusban akar beszélni; szóval a hányféle a szónoklat, annyiféle a szónok is.

A szónokot nem az anyag feltalálásáról, elrendezéséről, vagy az előadásról nevezték el, hanem a beszélésről (görögül —

rhetor, latinul = eloquens = szónok, ékesszóló). Bár voltak bölcselők is, kik ékesen szólottak, mint pl. Theophrastos, Aristoteles, Platon, mindamellett nem volt meg beszédükben a nyomatékosság, mely a római forumi beszédek sajátja. Tudósokhoz szólanak, kiknek inkább csillapítani akarják, mint feltüzelni kedélyüket, oktatás, nem megindítás céljából. Ezért nem nehéz e nemű szónoklattól megkülönböztetni az igazi ékesszólást. Ezért inkább beszélgetésnek, mint szónoklatnak mondják.

Rokon ezzel a történelem is; melyben előfordulnak szép elbeszélések, táj- vagy csataleírások is; néhol közbeszúrva buzdító beszédek; csendesen folyó előadást kívánnak ezek, nem pedig élénk körmondatosat.

A költői előadást is el kell választani a szónoktól. Miben különböznek a költők a szónokoktól? Azelőtt a különbséget a numerusban, v. rhythmusban és a versben látták; a rhythmus a szónoklatokban is meghonosodott. Ha a kifejezések hullámzását a fül észreveszi, még ha nem vers is, (ami a szónoklatban hiba volna) rhythmus a neve. Ezért tartják egyesek a Platon irását, bár nem vers, de mert lendületesebben folyik és igen szép szóképeket használ, inkább költeménynek, mint a vígjáték-írók műveit, melyekben a verseken kívül semmi sincs a köznapi beszédnél elütő. Nem is az a fő a költőnél, bár annál becsesebb a műve, ha szónoki rhythmusra törekszik, habár a versmértékhez van kötve. Egyes költők nyelvezete nagyszerű és pompás ugyan, mégis nagyobb szabadságuk van a szófűzésben, s aztán inkább szép szavakkal, mint velős tartalommal számítanak hatásra. Ha tehát különbség van a bölcselők, történetírók, költők és szónokok nyelvezete, stilusa között, az a kérdés, milyen a szónoki stilus.

A szónok feladata a meggyőzés, gyönyörködtetés és rábirás. Az első szükséges, a második kellemes; a rábirás a szónoklat diadala, mert ez utóbbi járul hozzá az ügy megnyeréséhez. A szónok különböző céljainak megfelelően különböző a kifejezés módja is: alaposan bizonyít, kellemesen gyönyörködtet, szenvedélyes előadásával megindít: ez utóbbiban rejlik a szónok igazi hatalma. Nagy képzettség és rendkívüli

tehetség kell hozzá, hogy e háromban a kellő mértéket be tudja tartani. Nem könnyű megítélni, mi tartozik tárgya körébe és az adott alkalomhoz. Az ékesszólásnak is, mint minden egyébnek, izlés az alapja. Az életben is, a szónoklatban is legnehezebb eltalálni, mi illik, mi nem. A görögök prepon-nak, a latinok decorumnak mondják. Ennek nem ismerése miatt a költészetben és szónoklatban gyakran megesik a hiba. A szónok nemcsak gondolataiban, hanem szavaiban is szem előtt tartja az illem-szabályokat. A mily különbség van hallgatóinak sorsa, állása, tekintélye, kora, továbbá a hely és idő között, olyan különböző gondolatok és szavak illenek beszédébe. Hibát követhet el a beszéd egész irányára, a saját vagy hallgatói személyére, a bírák vagy ellenfelek személyére nézve, sőt tárgya és szavai megválasztásában is. A határt, mennyire mehet, soha sem szabad túllépni, és pedig azért nem, mivel a túlzáson hamarabb megbotránkoznak, mint azon, ami a mértéket meg nem üti. Erre gondol Apelles is, midőn azt mondja, hogy hibába esnek azok a festők is, a kik nem veszik észre, mennyi az elég. Mivel az illem, minden szavunkban és tettünkben, a legcsekélyebben és a legnagyobbban egyformán nyilvánul, nem lehet eléggé hangsúlyozni, mennyire vigyázni kell reá; lényegileg tehát nem egyéb, mint az időköz és személyekhez illő alkalmazkodás, mely nemcsak tettekben és szavakban, hanem a fellépésben, arckifejezésben és taglejtésben is érvényesül. Az illetlen dologtól óvakodik a költő, festő; a szónok sem kevésbé.

A szónoki beszédnek egyes részei az ügyek és alkalmak különbözősége szerint különféle kidolgozást igényelnek, kérdés tehát, melyek a különféle szónoklatok mintái?

Mindenekelőtt az attikai szónok beszédéről kell szólanunk. Beszédje szerény és igénytelen, utánozza a társalgás nyelvét, ezért még legtehetségtelenebb hallgatói is azt hiszik, hogy ők is tudnak úgy beszélni. Mert ez az egyszerű beszédmodor könnyen utánozhatónak tűnik fel; de hogy a valóságban nem az, belátja, a ki próbát tesz vele. Bár nem nagyszerű a nyelvezete, mégis erőteljes. Bizonyos fokig fesztelen, szabadon folyik, de nem csapong féktelenül. Szavait mesterkéletlenül illeszti össze; még azon hangúrben is, mely több magánhangzó

találkozása folytán keletkezik, van valami tetszetős, s az írónak könnyed, de nem bántó hanyagságát árulja el, mint a ki nem annyira az alakkal, mint inkább a tartalommal törődik. Két dolog: körmondatalakozás és szófűzés tekintetében nagyobb szabadsága van. Ezen egyszerű szónoklat még pompás szavak nélkül is tetszik a hallgatóságnak, hasonlóan azon nőkhez, a kik bájosabbak egyszerű öltözékben, mint drága selyemben. Mindkét esetben az egyszerűségben rejlik a szép, egyedül a választékos csin marad meg. Theophrastos a szónoki beszéd negyedik szépségének a szóbőséget mondja. Szellemes, meglepő s mintegy rejtett forrásból meritett gondolatokkal nem szabad fukarkodni, takarékoskodni; itt kell előadni, mivel ebben áll a szónok hatalma; szerényen él e szónoki készlettel, mely részben szó-, részben gondolatalakzatokból áll. A szóalakzat vagy egyes vagy egymás mellé állított szavakban rejlik. Az eredeti értelemben vett szavak használatát a világosság, jó hangzás ajánlja, a képes értelemben való használat szokatlan újdonságával hat. Az eredeti értelemben használt szavak közt vannak régi, szokatlan szavak is, melyeknek használatával nem szabad a megértést kockára tenni. Az egymás mellé helyezett szavakból álló alakzatok összarányukkal hatnak, ami a szavak megváltoztatása esetén nem marad meg ugyanazon értelem mellett sem. Míg a gondolatalakzatok megmaradnak a szavak megváltoztatása után is.

Az ilyen egyszerű modoru szónok, ha finom izlése van, nem alkot vaktában új szavakat, tartózkodva használ képes értelműeket, szó- és gondolatalakzatok használata tekintetében általában szerényen jár el; a megszemélyesítést és metaphorát gyakrabban használhatja, mert ezek gyakoriak ugy a művelt emberek, mint a paraszt nép beszédében; mint az utóbbinak a beszédében is vannak ilyen szólások: szomjasak a szántóföldek, vidámak a vetések stb. Ily átvitt értelmű kifejezések sokszor nagyban hozzájárulnak az előadás világosságához, a miért is ez alakzatot szabadabban használhatja a szónok, mint a többit. Azonban itt is mértéket kell tartani s megfontolni, milyen beszédbe mennyi alakzat illik: az egyszerű beszédbe sokkal kevesebb, mint a pompás

előadásba. A szóképeket az egyszerű szónok óvatosan használja, kerüli a keresett szépségeket, hogy hatáshajhászonak ne tűnjék föl; továbbá azon szavak ismétlése, melyek hangsúlyozott kiejtést igényelnek, nem fér össze az ily egyszerű szónoklat nyugodt hangjával; a körmondatok is lehetőleg használt szavakból és kevésbé feltűnő alakzatokból vannak megalkotva. A gondolatalakzatoknak sem szabad feltűnőknek lenniök; sok gondolatot sem lehet egyetlen körmondathoz szorítani; az egész beszéden nyugodt hang vonul át. Előadása sem tragikus, sem szinpadias, megfelelően egyszerű taglejtéssel, hanem azért sokat mondó arczkifejezéssel, mint az érzelmek hű tolmácsával.

Ilyen szónoklat fűszerezhető szellemes megjegyzésekkel, melyek rendkívül sokat érnek, és két csoportba tartoznak: egyik a humor, másik az élcz. Mindakettő természet adománya, a mire tanítani nem lehet. A siciliaiak, rhodosiak és byzantiniak és különösen az attikaiak tűntek ki e tekintetben. A humoros beszéden a tréfás hang teljesen végig vonul; az élcz és maróguny itt-ott csillan elő. Az emberek természettől fogva élczesek; s emellett a tekintet, hang s a beszéd egész jellege közreműködhetnek a komikai hatás előidézésére. A marógunyra sem lehet oktatni; hiszen a visszavágással készen kell állani, mielőtt még gondolhatna az ember reá. Ezért ritka ember tűnik ki mind a kétféle szellemeskedésben. Általában jobban tetszik az az élczes mondás, a mit más provokált, mint a mit az ember maga kezd, mert a feleletekben nagyobb szellemi ügyesség nyilvánul.

Igen hatásos eszköz birtokába jut a szónok, mikor derűtséget okoz; megnyeri hallgatói jóindulatát, csodálatra indit éleselműsége, mely gyakran egyetlenegy szóban nyilvánul; megtöri az ellenfél erejét, meggyengíti, elijeszti. Gondos belátást igényel, mennyire mehet a szónok a nevetséges elem alkalmazásával. Utálatos bűn vagy szerencsétlen sors felett való gunyolódás nem okoz derűtséget. Legkönnyebb azokat nevetségesekké tenni, a kik sem nagy gyűlöletre, sem szánelmére nem méltók. Alkalmas anyagul szolgálnak a testi hibák is, és a csunyaság, de csak bizonyos határig; mert könnyen izléstelenséggé fajulhat a dolog, vagy bohóságba.

A babona, gyanakvó természet, együgyűség, kérkedés nem alkalmas arra, hogy nevetségessé tétessék. Az ilyen természetű embereket már anélkül is ki szokták nevetni. A majmolás sem illik, azonban egyszer és akkor is lopvást használva hatásos lehet. Az arczfintorgatás már a szónok méltóságán aluli dolog. A csúnya beszéd nem hogy szónokhoz nem, de még jó társaság beszélgetésébe sem illik. Ha a nevetséges elem ily szűk határok közzé van szorítva, nem marad más hátra, mint az élcz, mely vagy a tárgyban, vagy a szóban rejlik. A kétértelműség olyan szóélcz, a mi szintén csak akkor hatásos, ha aljassá, szemtelenné nem fajul.

Ilyen az egyszerű, de mégis nagy és igazi attikai szónoklat; az attikaiak egészségesen fűszerezik beszédüket, de nem mindnyájan humorosak. Demosthenes a finomságban utólérhetetlen, humorosabbak, élcezesebbek voltak nálánál többen.

A közepes szónoklatban több erő, nagyobb kellem van; zamatosabb is, mint az előbbi egyszerű fajta. Csaknem mindenféle szónoki alakzat illik belé, s ezért szinte árad belőle a kellem. E nemben Demetrios tűnt ki leginkább a görögök között. Beszéde nyugodtan, csendesen gördül tova; átvitt értelmű kifejezései, alakzatai csillagokként tűnnek ki az egészből. A metonymia, synekdoche kiváló használatnak örvendenek, valamint az ugynevezett katachresis is, mikor pl. „kevés bátorság“-ot mondunk „kicsiny“ helyett, vagy rokon szavakat felcserélünk, mert nekünk úgy tetszik, vagy beszédünkbe úgy illik. Ilyen átvitel egész gondolatsoron át is megtörténhetik, s akkor teljesen megváltozott értelem áll elő; mely éppen úgy, mint az eredeti értelemben vett gondolatsor teljesen önálló. Ez az allegoria.

A közepes szónoklat tehát minden szó és sok gondolat-alakzat érvényesítésére egyaránt alkalmas; tudományos kérdéseket és általános igazságokat fejteget nagy pathosz nélkül.

A nagyszerű, pompás beszédben egyesül szépség, magasztosság, szóbőség, szóval benne nyilvánul a legnagyobb erő. Itt tárul fel az a ragyogó szónoklat, mely a népek előtt mindig csodálat tárgya volt, és az államokban a leghatalmasabb lett, mit az emberek valami felsőbb erőnek tekintettek,

melynek elérésében nem biztak. Ez az a szónoklat, mely megrázza a kedélyt, s mindenféle érzelemre hangolja, új nézeteket ébreszt, régieket megváltoztat.

Nagy különbség van e nemű és az előbbi szónoklatok között. A ki az egyszerű szónoklatban tökéletességig jutott, már nagy szónoknak mondható; valamint az sem tarthat a kétes sikertől, a ki a közepes szónoklatban buzgóságot fejt ki. Ellenben az az ékesszóló, a ki csak a nagyszerű beszédekben gyakorolta magát és ebbeli ügyességét az egyszerű és közepes szónoklat követelményeivel egyesíteni nem képes, becséből nagyon sokat veszít. Mert hiszen a ki nem tud egyszerűen, nyugodtan, szenvedélytelenül, világosan, elmésen beszélni, daczára annak, hogy gyakran egész beszédeket úgy kell előadni, az okos emberek előtt örjögőnek, a józan felfogásu, higgadt emberek előtt rajongónak tűnik fel.

Az az igazi ékesszóló, a ki az egyszerű dolgot egyszerűen, a magasztosat méltóságosan, felségesen, a közepet vegyítve tudja előadni. Ellenvethetné valaki, hogy ilyen szónok sohasem létezett; hiszen itt arról van szó, ki felel meg a tökéletes szónok eszméjének, annak az eszmének, melyet nem látunk bár, lelkünkben azonban felfoghatjuk. Nem a halandó szónok itt a fejtegetés tárgya, hanem az a magasabb valami, a minnek birtokába juthat a szónok, maga az ékesszólás, a mit csak az ész szemeivel foghatunk fel.

A tökéletes szónok a terjedelmes előadás képességével egyesíti a közeli rokon dialektika tudományát. Természetesen nagy a különbség szónoklat és értekezés között, s a vitatkozás sem azonos a szónoklással, mégis mindakettő a rendes előadáshoz tartozik. Zenon, a stoikustan alapítója, a két művészet között levő különbséget kezén szokta volt mutogatni; mikor ujjait összeszorította és ökölre fogta, azt mondá, ez a dialektika; mikor pedig kinyitotta kezét és ujjait kiterjesztette, ehhez az ékesszólást hasonlította. Aristoteles is azt mondja rhetorikája elején, hogy az ékesszólás részben a dialektikának felel meg; a különbség abban áll, hogy a szónoklásban az eljárás módja a nyujtás, az értekezésben az összevonás. A nagy szónok előtt ismeretes a szónoklásra alkalmazható azon eljárási mód, mely az értekezésben meg-

van; mert ebben nem is szabad járatlannak lennie. A szavak jelentése, minősége, nemei, külön és összeköttetésükben, különböző nyelvbéli használatok, szóval a fogalmak és ítéletek természete, a logikai következtetés, az álkövetkeztetés felismerése mind kiegészítő részét képezik az ő minden oldalu tudományosságának. E dolgok önmagukban nagyon szárazak lévén, némi szónoki díszszel fejtegetve szövődnek a beszédbe. Tudományos módszer szerint legelőbb is a tárgyalandó dolog fogalmát kell meghatározni, mert ha nincsenek egy véleményben a vitatkozók arra nézve, mi felett vitatkoznak, akkor a kérdés megfejtése sem lehetséges; ilyenkor aztán a meghatározás világosítja fel a fogalom értelmét. Azután a nemi fogalomnak faji fogalmaira és alosztályaira való felbontása, vagyis a részelés következik. A tökéletes szónokban megvan a képesség ennek teljesítésére, s mindezt nem a tudományos értekezésekben divatos tömörséggel eszközli, hanem bővebben, világosabban és a közönség felfogásához és a nép értelmi fokához alkalmazva. A logikai ismereteket a bölcsészet többi, elméleti és gyakorlati ágai egészítik ki. Ezen és a már fennebb említett előismeretekkel kezd a szónok beszédéhez.

A beszédet szellemes bevezetéssel kezdi meg, hogy a hallgatóság jóindulatát megnyerje, figyelmét felköltse, vagy hogy a meggyőzésre előkészítsen; mivel a bevezetés némileg az egész beszéd ajánlása, érintse kellemesen a hallgatóságot. Nem szabad messziről venni, hanem csakis a beszéd tárgyából, s a beszéd terjedelmével arányos. Tárgyát röviden, világosan terjeszti elő, hogy meg lehessen érteni miről van szó; állításait bebizonyítja, megdönti az ellenérveket; minden érvéből önkényt folyik a következmény és azt a következtetést eredményezi, a mi minden egyes tétel bizonyítására szolgál. Az egész tárgyalást a záróbeszéd rekeszti be, mely vagy feltűzel vagy lecsillapít.

Ezen egyes részek helyes kidolgozásához nagy tapintatra van a szónoknak szüksége, hogy mindig a helyzethez és a személyekhez alkalmazkodják. Önmagát ajánló oldalról mutatja be, ellenfelét gyűlöletes színben. Elbeszéléseit valószínűeknek, csaknem a köznapi beszélgetés modorában, világosan adja elő.

A mily arányban emelkedik tárgya, úgy emelkedik beszéde is. Ha pedig olyan ügy fordul elő, melyben az ékesszólás egész hatalmát ki lehet mutatni, akkor a szónok is szélesebben kiterjeszkedik, úgy hangolja a kedélyeket amint akarja, vagyis, mint a tárgy természete és a körülmények megkívánják. Ha tárgyát általános érvényű kérdéssé emeli, különös figyelemben részesül. A tények nagyítása és viszont kisebbítése által rendkívül sokat elérhet; ki is kell aknázni érvelés közben is, valahányszor alkalom nyílik valaminek a nagyítására vagy kisebbítésére.

Ezen kívül két dolog áll még a szónok rendelkezésére, a mi helyesen felhasználva, csodálat tárgyává teszi a szónoklatot: egyik az ethikum (a görög elnevezés szerint), mely az emberi jellemekre, erkölcsökre, szokásokra vonatkozik; másik a pathetikum, a mi a kedélyeket lázas mozgalmába hozza, a szónoklat felséges ereje. Az előbbi jóindulat megnyerésére számít; emez tüzes, izgatott, s ha rohamosan árad, mi sem tartóztathatja fel. Mikor Cicero Catilinát vádolta, a ki pedig teljesen elvetemült ember volt, annyira nagy volt a hatása, hogy a vádlott a senatusban elnémult. Hát még a megindító előadás mennyivel nagyobbnak tűnteti fel azt, amit előadnak, mint amit felolvasnak. Ezzel nemcsak a bírák kedélyét kell megindítani, hanem azt is el kell érni, hogy a bíró haragot, engesztelődést, gyűlöletet és jóindulatot, megvetést és csodálatot, reményt és félelmet, örömet és fájdalmat mutasson. Az érzelem hatalma tüzel fel igazán. Tüzes beszéd tüzeli fel a hallgatót. Ezen erő nagyságát sejtethetjük legalább Demosthenes ama beszédéből, melyben Ktesiphonnal szemben a saját tetteiről, az állam körül szerzett érdemeiről szól.

A stilisztikai kidolgozás és az alakzatok használatáról kell még tüzetesebben szólni. A szóalakzatoknál fontosabbak a gondolatalakzatok, és mivel ezeket Demosthenes használja leggyakrabban, ékesszólása azért híresedett el némelyek szerint. Valóban alig van nála hely, hol ne szólna gondolatalakzatokkal; ékesszólása nem egyéb, mint minden gondolatnak fényes mezbe öltöztetése. Az ékesszóló ugyanegy gondolatnak sokféle fordulatot ad, sokáig csügg tárgyán és

hosszasan időzik ugyanegy gondolatnál; néha eltér kitűzött tárgyától s kijelenti, miről szándékozik szólani, valaminek a letárgyalása után jelzi határozott nézetét, mondását ismétli, saját kérdéseire mintegy maga felel meg, hogy észrevétesse az ellenkezőjét annak, amit mondott; habozást szinlel, miről vagy hogyan szóljon; azt a hibát is, a mit neki rónak fel, ellenfelére háritja, gyakran hallgatóival sőt ellenfeleivel tanácskozik, néma lényeket beszélőknek tüntet fel, gyakran derűtségre, nevetésre hangol, a lehető ellenvetéseket előre megczáfolja, példákat hoz fel, figyelmezteti hallgatóit mitől óvakodjanak, haragszik, sőt néha dorgál is; kér, könyörög, átkozódik és hallgatóival mintegy bizalmaskodik. Tárgyát gyakran szemlélteti előadásában.

Mindez csak úgy lehet hatásos, ha a szavak jól vannak elhelyezve, tervszerűleg elrendezve és művésziiesen egybefűzve. A tökéletesen kidolgozott beszédben olyan a szófűzés, hogy a szavak vége és eleje lehetőleg összeillik, kellemesen hangzik, a szavak alakja és hangzása kikerekíti a mondatot, a körmondatnak rhythmikus és harmonikus esése van.

Az egymásután következő szók végének és elejének összeillő alkalmazása igen nagy gondot igényel. De ezen sem szabad a fáradság és izzadás nyomának észrevehetőnek lenni, mivel ez óriási, de gyermekes munka is volna. Gyakorlott toll könnyen eltalálja a helyes szerkesztésmódot. Mint olvasáskor a szem, úgy látja a beszédben a lélek, mi következik; azért van nagyon helyén a vigyázat, hogy az egyes szavak végszótagjainak a következő szók kezdőszótagjaival való összetalálkozása hangűrt vagy hangtorlódást ne okozzon. Még bájos és komoly gondolatok is sértik a fület, ha idomtalan szavakkal vannak kifejezve. Ezt oly szigoruan megfigyelik, hogy még a nyers ember is kerüli a hangzók találkozását.

A gondolatok és szavak felett az ész ítél; a hangok és rhythmus felett a hallás. Mivel amazok értelemre, emezek tetszés elérésére irányulnak: amott az ész, emitt a hallás találja fel a művészetet. Két dolog hat kellemesen a hallásra: a hang és a rhythmus. Hogy a hang kellemesen hason, különösen jóhangzásu szókat kell választani. Ez azonban magában véve még nem elég, hanem szükséges, hogy

a jól megválasztott szavak ügyes mondatokká kerekíttessenek ki; a mi vagy önmagától vagy szándékosan, készakarva, megfelelő szófűzés folytán vagy olyan szavak megválogatása folytán jó létre, amelyeknek már önmagukban véve is bizonyos műalakjuk van. Ha a szók hasonló végződésűek, egymással a hasonlóság és ellentét viszonyában állanak, már természetöknél fogva rhythmikusok, anélkül, hogy szándékosan idéztük volna elő. Példa rá Ciceronak Milo érdekében tartott beszédéből vett ezen hely: „Est enim, iudices, haec non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa adripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus“ („Birák, ez nem írott, hanem velünk született törvény, nem tanultuk, nem hallottuk, nem olvastuk, a természettől nyertük, belőle meritettük, vettük ki; erre nem vagyunk tanítva, de teremtvé, oktattva sem, de felruházva.“) E mondatok egymásra vonatkoznak, s ezért azonnal belátjuk, hogy itt a rhythmus nem a mi szándékunk folytán, hanem magától állt elő. Ugyanigy történik az ellentéteknél, antithesisnél is; gyakran szükségképen szónoki rhythmust alkotnak. Cicero is szívesen használja e fordulatoakat, mint a Verres ellen intézett vádja negyedik könyvében: „Hasonlitsátok össze ezen békét ama háborúval, e praetor jövetelét ama vezér győzelmével, ennek a piszkos csapatját amannak a győzhetetlen seregével, ennek a kicsapongásait amannak az önmegtartóztatásával: s azt fogjátok mondani, hogy ő, ki hódította, megalapította Syracusaet, ez pedig, ki jól rendezett alkotmánynyal vette át, hódította azt.“

Ezek után még a rhythmikus és körmondatos szónoklat harmadik neméről lesz szó. Hallásunknak jól esik, ha a körmondat teljesen ki van kerekítve, míg kellemetlenül hat rá a csonka és a dagályos körmondat egyformán. Hallásunk megkívánja, hogy a gondolatokat a szavak egy egészbe kössék össze. Ellenvethetné valaki, hogy felesleges ujitás ez, mert hiszen a régiek sem ismerték. Igaz, hogy nem ismerték; megválogatták szavaikat, találtak szép gondolatokat, hanem szépen kikerekített körmondattá alakítani sem voltak képesek. Ismét ellenvethetné valaki, hogy hiszen épen ez a szép. De

akkor azt az ősrégi festészetet is, mely kevés szint ismert és használt, vissza kell kívánnunk, ha jobban tetszik nekünk, a nagyobb tökélyre emelkedett festészetet pedig mellőznünk. Becsüljük meg a jót, mit már a régiek létre hoztak, de ne vessük el a már azóta kifejlett jobbat. A körmondat későbbi találmány; ha ismerik a régiek, bizonyára használják is; mert mikor feltalálták és megismerték, minden nagy szónok használta. Ellenszenvet ébreszt, mikor azt mondják, hogy a törvénykezési és forumi beszédben rhythmus van. Mert látszólag tulságosan ravasz fogás van használva a hallás lebilincselésére, ha még a szónoklatban is ügyel a szónok a rhythmusra. Ezen okból a rhythmusgyűlölők szakadozottan és csonkán beszélnek; igazuk van, ha szavaik értelem, gondolataik tartalom nélkül valók; mikor azonban tárgyuk jó, kifejezésük választékos, mért szeretik ők jobban, ha beszédük sántikál és egyenletes gördülékenység helyett nagyokat dőczen? Pedig a rhythmus nem változtat egyebet a stiluson, mint hogy a gondolatok a szavakkal összehangzanak. A régiek beszédeiben is volt rhythmus, nem ugyan szándékosan létre hozva, mint inkább véletlenségből; a körmondatos részek legnagyobb tetszésben részesültek. Valószínűleg azért ellenzik egyesek a rhythmust a szónoki beszédben, mert maguk nem képesek beszédüket rhythmikusan kidolgozni; s nem elég nekik, hogy nem gáncsolják ezért őket, hanem még dicséretre is áhítoznak. Ha hallásuk annyira érzéketlen, hogy a rhythmus nem hat rájuk kellemesen, a legelőkelőbb szakértők tekintélye előtt sem hajlanak meg? Egyik előkelő szakférfiu, Aristoteles oda nyilatkozik, hogy a szónoki beszédben versnek nincs helye, de a rhythmus szükséges. A ki az ő és más előkelő szakférfiak tekintélyét el nem ismeri, azzal vitatkozni nem érdemes. A tömeg nem is ismeri a versmértéket, mégis egész felháborodik, ha valami sérti a fület, pedig nem tudja, miért és hol sérti; hiszen a természet oltotta belénk a képességet a hangok hosszának és rövidségének, valamint magasságának és mélységének megkülönböztetésére.

Mi a szónoklati rhythmus eredete, oka, természete, alkalmazása?

Isokrates volt az első, a ki kötetlen beszédnek rhythmikus menetet adott. Mikor látta, hogy a szónokokat komolyan, a költőket élvezettel hallgatják, állítólag akkor jött rá, hogy a szónoki beszédben rhythmust alkalmazzon, és pedig részint gyönyörködtetés céljából, részint azért, hogy a beszéd ne legyen egyhangu, de változatos. Bár Thrasyrachos találta fel a rhythmust, kinek minden munkájában nagyon feltűnően van e dolog alkalmazva, első mesteri kezelője Isokrates volt, és módjával élt vele, míg Gorgias tulságosan igénybe veszi. A rhythmus alkalmazásának oka abban rejlik, hogy az emberi fülre és így a kedélyre kellemesen hat, a minnek jó hangesése van. Ugyanis a fülnek vagy helyesebben a léleknek, mely a fül által vesz tudomást a hangbenyomásokról, minden hangra bizonyos természetszerű mértéke van. Ennélfogva tüstént észreveszi, ami tulságosan hosszú vagy rövid s mindig valami szabályosat és hibátlant vár; érzi, ami meg van csonkítva; sérti a fület, ami nagyon ki van nyújtva és terjengős. Annál kevésbé marad érzéketlen a fül e tekintetben, mivel különösen ebben tűnik fel visszatetszőnek az, ami tulságba csap. Mint a verset a hallás érzéke s a szakértők megfigyelése találta fel, épen úgy megfigyelték a szónoklatban sokkal későbben ugyan, de ugyanazon természeti képesség kalauzolása mellett, hogy vannak kellemes hangeséssel bíró szófüzések, körmondatok. A rhythmus természetének fejtegetése tekintetében felvethető a kérdés: mi a szónoklati rhythmus, min alapul, miből származott, hányféle, mely tárgynál, hol és mikor s hogyan kell alkalmazni, hogy mindig gyönyörködtessen? Sőt még az a kérdés is előállhat: van-e egyáltalán rhythmikus beszéd? Egyesek kétségbe vonják ugyan létezését, mivel nincs oly határozott valami benne, mint a versekben, s mivel még a kik létezését elismerik is, azok sem képesek az okát megmagyarázni. Azután közös-e a költői rhythmussal és a különféle szónoklatokban hányféleképen nyilvánul?

A hallásérzék bizonyítja, hogy van rhythmus a szónoklatban; oktalanság volna tehát valóságos tényt elismerni nem akarni csak azért, mert a ható okot nem tudjuk megmagyarázni. Hiszen a verset sem elmélkedés utján, hanem a természeti érzék által találták fel; a megfontoló ész azután magyarázta

meg és alkotta a szabályt. A természet megfigyelése ekként szülte a művészetet. Még nyilvánvalóbb a dolog a verseknél; ámbar vannak bizonyos versmértékek, melyek kötetlen beszédnek tünnek fel, ha az éneket elveszszük. Különösen áll ez a lyrikus költeményekről, melyekben az ének elvevése után csaknem a puszta próza marad meg. A komikusok senariusai a társalgási nyelvhez való hasonlóságuk miatt gyakran annyira laposak, hogy néha alig lehet bennük a rhythmust és a verset felismerni. Annál nehezebb feltalálni a rhythmust beszédben. Kellemes kifejezés és kellemes rhythmus fűszerezi a beszédet. A kifejezés anyag, a rhythmus csiszolt alak. Eredetileg a puszta és durva szónoklat az érzelmek kifejezésére szolgált csupán. Ezért a legrégebb írók a rhythmusra vonatkozólag semmi szabályt sem állítottak fel. Míg a képes beszéd, szóképzés, szófüzés ismerete könnyen elterjedt, miután a köznapi beszédből eredt, addig a rhythmust nem lehetett a köznapi társalgásból ellesni, mert nem volt szükségképi összeköttetésben a nyelvvel. Későbbben ismertetvén fel, az utolsó simítást adta meg mintegy a szónoklatnak.

Ha van tömör és terjengős beszéd, ez a különbség nem a betűk minőségének, hanem a rövidebb és hosszabb szünetek, pauzák váltakozásának következménye. A szerint, a mint a beszédben sűrűbben vagy ritkábban fordulnak elő szünetek, folyása majd lassabb, majd gyorsabb; a rhythmus tehát ettől függ. A körmondat e rhythmus folytán hol sebesebben, hol lassabban folyik, míg végére ér. Ekként a beszédnek rhythmikus alakhoz kötve s versek nélkül kell lennie. Más kérdés megint, vajon e rhythmikus alakok a költőiekkel azonosok-e, avagy másfélék? Nincs más rhythmus, mint költői, azon oknál fogva, mivel a rhythmikus alakok nemeinek határozott számuk van. A verstan három genust ismer: genus par, genus duplex és genus sescuplexet. Ugyanis a rhythmikus alakokra szolgáló láb háromféle; és pedig a szerint, a mint az egyes lábokban az arsis moráinak száma a thesis moráinak számához úgy viszonylik, mint 2 : 2 (a genus parban, pl. $\underline{2} : \underline{2}$, $\underline{2} : \underline{2}$) vagy 2 : 1 (a genus duplexben, pl. $\underline{2} : \underline{1}$) vagy mint 3 : 2 (a genus sescuplexben, pl. $\underline{3} : \underline{2}$). Lehetséges-e elképzelni, hogy e vers-

lábak a beszédben elő ne fordulnának? Aligha. Ezeknek a helyes elrendezése szükségképen a rhythmikus beszédet eredményezi.

A beszédben mindegyik rhythmikus alak előfordul. Gyakran mondunk verseket a beszédben tudtunkon kívül is, ami nagy hiba, de nem figyeljük meg magunkat, s így a hibát ki sem kerülhetjük egykönnyen, pedig a verseket, mint hibás eljárást a lehető legnagyobb óvatossággal kerülni kell. Bizonyos tehát, hogy a kötetlen beszédben is vannak rhythmusok, s a szónokiak azonosak a költőiekkel. Kérdés, mely rhythmikus alakok a legalkalmasabbak a jól kidolgozandó szónoklatba? Egyesek a jambust (v—) tartják annak, mivel legjobban hasonlít a beszédhez, s a való élethez közelítő hasonlósága miatt leginkább ezt használják a szindarabokban, míg a daktylus (—vv) inkább a hexameter nagyszerűségéhez illik. A paean a leglágyabb és a legjobban hangzó rhythmus (négyféle alakja: —vvv, v—vv, vv—v, vvv—). Aristoteles véleménye szerint a daktylus a kötetlen beszédhez nagyon is magasztos, a jambus pedig túlságosan köznapias. Nem helyesli tehát sem a közönséges, sem a magasztos szónoklatot, mindamellet megkivánja a szónoklatban a méltóságos menetet azért, hogy a hallgatóságot csodálkozásra indítsa. A trochaeust pedig (—v) és a choreust (vvv) ugrálónak nevezi, s mint ilyenben nincsen semmi méltóságos. Ezért a paean mellett nyilatkozik, és állítása szerint tényleg is mindenki ezt használja a nélkül, hogy észrevenné a használatát. A jambus és daktylus igen gyakran előfordulnak a versben; mint a verset, úgy kell kerülnünk e lábak használatát is a beszédben többször egymásután, mert más a beszéd, mint a vers, úgy hogy nincs nagyobb ellentét, mint e kettő között van. — A paean nem lévén alkalmas a versben, annál inkább a beszédben. A szónoki beszédben minden láb lehetőleg elegyedve használandó, különben a gáncs el nem maradna, ha folytonfolyvást ugyanegy láb volna benne, mivel a beszédnek sem oly rhythmikusnak nem szabad lennie, mint a költeménynek, sem oly rhythmustalannak, mint a minő a pórias beszéd. A kidolgozásban feltűnik egyrészt a nagy műgond és mes-

terkélttség, másrészt a hanyagság, mely a beszédet nagyon közönségesnek és póriásnak tünteti fel, amennyire lehangol az egyik, a másik olyan visszatetsző. A szónoki beszéd tehát rhythmikus alakokba öltözik, sem nem rhythmikus teljesen, sem nem laza, rhythmustalan.

Különféle fajú beszédekben a rhythmikus alakok is különfélék. A jambus leggyakoribb az egyszerű, a paeon a magasztos beszédben, a daktylus mind a kétfélében. A változatos stilusu beszédben tehát ezeket kell egymással arányosan használni. Akkor aztán kevésbé fogják észrevenni a hatásvadászatot és a beszéd művészi kidolgozására irányuló törekvést, mely utóbbi annál inkább kikerüli a hallgatóság figyelmét, ha nyomatékos szavakkal tartalmaz gondolatokat fejezünk ki. A hallgatóság észreveszi és érdekeseznek találja a szép szókkal kifejezett tartalmaz gondolatokat, s míg ezeken mintegy csodálkozik, elkerüli figyelmét a rhythmus, mely nélkül kevésbé gyönyörködnék a beszédben. Nem szabad itten oly rhythmusra gondolni, mintha minden szó pontosan a mértékhez alkalmazkodnék, hiszen ez akkor már költemény volna, hanem az a beszéd rhythmikus, mely sem nem dőczög, sem nem ingadoz, hanem egyenletesen halad tova. Nem áll teljesen rhythmikus alakokból, de a rhythmusokhoz közel jár. Annyival nehezebb szónoki beszédet kidolgozni, mint verseket írni, mivel míg ezeknek határozott törvényük van, melyet követni szükséges, addig a beszédben csak az a szabály áll fenn, hogy a beszéd ne legyen se aránytalan, se elnagyolt, se feszes, se rhythmustalan, de kerekded egész, miről a hallás győz meg.

A rhythmikus alakokat az egész körmondatban-e, vagy csak az elején és a végén kell figyelembe venni? A legtöbbben elégnek tartják, ha a mondat rhythmikusan végződik. Igaz, hogy különösen ez — de nem egyedül ez — hangzik jól; nyugodtan be kell fejezni a körmondatot, de nem odavetni. Mivel a fül még a befejezésre vár és benne nyugvópontot talál, nem lehet el a befejezés rhythmus nélkül, de már egész elejétől kezdve ilyen felé induljon az egész körmondat, és végire érve mintegy természetes lefolyás után

álljon meg. Azoknak, a kik sokat irtak vagy sokat adnak elő, nem nehéz feladat ez. Előbb ugyanis fejben körülírják a gondolatot, s a szavak tüstént ott teremnek, melyeket az ész oly gyorsan küld, hogy mindenik a maga helyére kerül úgy, hogy a körmondat eleje és közepe vonatkozik a végére. Néha gyorsabb a beszéd menete, máskor meg lassabb, s így már az elejének kell úgy indulnia, hogy megfelelően jusson a végeig.

A beszédben másképp tűnik elő a rhythmus, mint a versben, s a mit a beszédben rhythmikusnak mondanak, nem mindig rhythmus által jó létre, de szófűzés útján. E szerint minden rhythmus szónoki, csak hogy egyszer egyik, másszor másik alkalmasabb; a szavak minden részében megvan, onnan ered, hogy a hallásra kellemesen hat, s a beszéd egész folyamán gyönyörködtetés a célja. A rhythmus alkalmazását illetőleg a történeti és az epideiktikus beszédben terjedelmes körmondatban lehet beszélni úgy, hogy a beszéd mintegy körbe zárva folyik addig, míg minden egyes mondat teljesen be nincs fejezve. Az igazi szónok nem ír beszédet anélkül, hogy illő rendbe és rhythmikus alakba ne hozná minden mondatát. Rhythmikussá kell tenni a beszédet, a mikor valamit kitüntetőleg magasztalni akar a szónok, vagy ha tárgya nyugodt, méltóságos, nem megindító előadást kíván: különösen akkor van nagy hatása, mikor a hallgatóság már meg van nyerve ügyének és tovább akar hallgatni, csodálkozva a szónoklat hatalmán. Nem sokáig kell alkalmazni a beszéd összes részeiben, kivéve a záróbeszédet, ahol lényeges.

A beszéd rhythmusa általában gyorsabb, ha a lábak rövidek, lassabb, ha hosszúak. Heves beszéd gyors rhythmust kíván, tárgyi magyarázat lassubbat. A kretikus (—o—) és a paeon (—ooo, o—oo, oo—o, ooo—) igen ügyesen beszéhető a kötetlen beszédbe; ez utóbbit a régiek legtöbbször becsülték; Cicero azonban másokat fölébe helyezett. Még a spondaeust (—) sem szabad mellőzni, bár nagyon is lassúnak és vontatottnak látszik, azonban mégis méltóságos menete van a körmondatnak ugynevezett bevágásaiban és tagjaiban. (A bevágás, incisum, két-két verslábból állott; két trochausból és két spondausból, pl. Marce Druse — patrem appello; a tag,

membrum három-három verslábból: két trochaeusból és egy daktylusból, pl. tu solebas — dicere, vagy két jambusból és egy kretikusból, pl. sacram esse — republicam. A körmondat ily bevágásos és tagolt része után következik a szűkebb értelemben vett körmondat dichoreussal a végén.) A befejezésbeli lábokról lévén szó, nem csupán az utolsó láb értendő, hanem a vég előtti, sőt a vég előtti harmadik is. A jambus, trochaeus, daktylus rosszul illik a befejezés legvégére; kretikus helyett daktylus is állhat utolsónak, mert közömbös, daktylus-e az utolsó vagy kretikus, mivel még a versben is mindegy, rövid vagy hosszú szótag-e az utolsó. A miért is az, a ki a paeant, (— — —) melynek a végszótaga hosszú, alkalmasabbnak tartja, kevesebb szakértelmet árul el, minthogy mindegy, a végszótag hosszú-e vagy rövid. Egyesek a paeant már rhythmusnak tartják, nem pedig lábnak, mivel háromnál több szótagu. A régiek véleménye szerint a beszéd kezdetén és folyamán ez a legalkalmasabb. Az ötszótagu dochmius (— — — —) egyszer használva bármely helyen alkalmas; többszörös ismétlés vagy folytonos használat esetén a rhythmust nagyon észrevehetővé és feltűnővé teszi. Ha ily sokféle változtatást alkalmaz a szónok, akkor beszédének rhythmusa keresetlennek, mintegy önmagától előállottnak látszik. A szófűzésen kívül vannak bizonyos szónoki figurák, melyekben már szórendjük folytán szükségképen rhythmus van. A hasonlat, ellentét, hasonló végű szók egymás mellé helyezése megadja a lehetőséget, hogy ne mindig egyféleképpen rekeszsze be a szónok mondatát. Mind e szabályokon különben túl is teheti magát, mert nagy a különbség, valjon rhythmikus alakokhoz hasonló-e a beszéd vagy egészen rhythmusokból áll-e? Mint mindenben, ugy itt is az arany középszer a helyes.

A körmondat, hogy a hallást kielégítse és kelleténél se hosszabb, se rövidebb ne legyen, többnyire négy részből áll, s ezeket membrumoknak nevezzük. Körülbelül négy hexameter tartalmának felel meg. Természetesen a szükséghez képest lehet hosszabb vagy rövidebb is. Az ugynevezett bevágások és tagok a stilust különösen harmonikussá teszik; s az ilyen stilusban megírt beszéd legnagyobb hatása a vádolásban és a czáfolásban.

A rhythmus nem lehet költői mértékhez kötve, sőt nem is hasonlít hozzá, nem mintha a költői és szónoki rhythmusok nem volnának azonosok, hanem a verslábak sorrendjétől függ, hogy a mit kimondunk, beszédhez vagy költeményhez hasonlít-e? Az ékesszólás megkivánja, hogy a beszéd ne folyjék a végtelenségig, mint valami folyam; rhythmus szerint állapotdjék meg, nem pedig mikor a szónoknak a lélekzete elfogyott. Ez már nagy gyakorlottságot kíván, hogy a szók feltűnően meg ne legyenek forgatva, a rhythmushajhászat miatt. Egyesek abba a hibába esnek, hogy a rhythmikus alakokat összetördelik és szétदारabolják, s ekként bizonyos kicsinyes modorba sülyednek, mely a versecskékhez hasonlít. Minden mondatnak egyféleképen való berekesztése szintén hibás. Akkor tűnik ki különösen, mily fontos a beszédben a jó kidolgozás, ha a gondos szónok, jólszerkesztett beszédének szórendjét a szavak megváltoztatása által felbontjuk: az egész el fog romlani. Bár a szavak és gondolatok ugyanazok maradnak, a szórend megváltoztatása semmivé teszi az egészet, mivel az ügyes szerkesztés fel van bontva. Vagy ha valami elnagyolt beszédből egy elhányt, vetett mondatot kiszakitunk, s a szórend némi megváltoztatásával szép alakba foglaljuk, ügyes megszerkesztés által egész más jön létre, mint a mi előbb volt. Ügyesen rendbeszedett szavakkal, gondolatok, tartalmas gondolatok nélkül beszélni ostobaság, tartalmas gondolatokat rhythmikus szórend nélkül előadni pedig gyermekesség. Egyik-másik szónok elvből követheti az utóbbit, ám kövesse, ha ugy tetszik neki. A szónoknak nemcsak helyeslést, de csodálatot, zajos tetszést, sőt tapsot kell aratnia, s ezért mindenben ki kell tennie, úgy, hogy rá nézve gyalázat, ha más egyebet szivesebben hallgat az ő hallgatósága, mint őt.

Mielőtt a szónok előadná gondosan kidolgozott beszédét, be kell emléznie. Alig lehet eléggé kiemelni, mennyire fontos a szónoknál a jó emlékezőtehetség. Hogy tárgyához tartozó gondolatai megragadjanak lelkében, erős emlékezőtehetségre van szüksége. Ámbár a természeti adomány a fő e tekintetben is, azért gyakorlat által valamennyire lehet fejleszteni e tehetséget is.

A nyelvbeli kifejezés és az előadás együttvéve az a mód, a hogyan a szónok tárgyáról beszél. Az előadás mintegy a testnek az ékesszólása, mivel hangból és taglejtésből áll. A hang változatai annyifélek, mint a kedélyek, melyekre a hang hatása igen nagy. A tökéletes szónok hangját mindannyiszor ez érzelmekhez szabja, melyeket részben maga is elárul, s hallgatói keblében is támasztani akar. Méltóságos előadással szónoki tehetség nélküli emberek is arattak már sikert, és viszont sok szónokot fonák előadás miatt tartottak tehetségteleneknek, úgyhogy már Demosthenes nem ok nélkül tulajdonította az előadásnak az első, a második és a harmadik szerepet. Az igazi szónok tehát erősebb hangon beszél, ha szenvedélyesen gyengébb hangon, ha szeliden akar szólni, hogy komolynak lássék, mély hangon, hogy könyörületre inditson, érzelmesen szól. Csodálatos a hang természete; ámbár csak három főfok van: magas, közép és mély, mégis oly kellemes változatosság képződött az énekekben. Van a szónoklásban is bizonyos, alig észrevehető hang, nem a phrygiaiak félig éneklő szónoklását értem, hanem azt, melyet Demosthenes és Aischines jeleznek, midőn egyik a másikának hangváltoztatást vet szemére. Maga a természet is mintha ütemszerűleg akarta volna tagolni az emberi beszédet, minden szó egyik tagjára hangsúlyt tett, a magyarban az első szótagra, latinban a végső három valamelyikére. A jó hang természeti adomány; fejlesztése tőlünk függ. Az igazi szónok majd erősebben, majd halkabban futja át a szükséghez képest az egész hanglépcsőt.

Taglejtéseiben kerüli a feleslegest. Egyenesen, fesztelenül áll, néha kissé előlép, nyakát nem hajtogatja előre és hátra, ujjait nem jártatja, a test felső részét szabadon tartja, vállait el nem ferdíti; kinyújtja karját a támadásnál és cáfolásnál, a nyugodt előadásban visszahuzza. A hang után arczkifejezése képes legtöbbször. Arczfintorgatás nem szép, de sőt visszatetsző. A szem-játék is nagyon fontos; ha az arcz a lélek tüköre, a szemek a tolmácsok. Vidám és komor pillantásait a beszéd tárgya határozza meg.

Nincs nagyobb szerű a tökéletes szónoknál. A szónoki tehetség a legkellemesebb hatást gyakorolja az ember szelle-

mére. Alkotmányos államban óriási mértékben érvényesül. A szónok dolga, ha tanácsot kell adni a legfontosabb ügyekben, véleményét méltóságosan fejtegetni; az ő dolga a közönyös népet feltüzelní, a féktelent lecsillapítani. Erényre buzdít, a bűntől eltérít, gyalázza a gonoszt, magasztalja a jót.*)"

Moravszky Ferencz.

*) Repertorium: Cicero: De oratore. Orator. ed. Piderit: Osiander-Schwab: Römische Prosaiker. Nisard: Oeuvres de Cicéron. Volkmann: Rhetorik d. Griechen u. Römer. Zeller: Grundriss der Geschichte der griech. Philosophie.

II.

Jelentés a tanévről.**A tanulók felvétele, száma. A tanév kezdete.**

Az 1891—92-ik tanévre a beiratások szeptember hó 3 első napján eszközöltettek, ugyanekkor tartattak a felvételi és javító vizsgálatok. Beiratkozott a tanév elején 317 *nyilvános*, 25 *magán*, összesen 342 *tanuló*. Ezek között, és pedig, a kik vizsgálatot tettek, vallásra nézve volt: ág. ev. 76, ref. 65, r. kath. 70, g. kath. 6, izr. 114. Nyiregyházán születet 173, a megyében 91. Évközben kilépett 7, meghalt 3, maradt a tanév végén 332, kik közül, betegség miatt, vizsgálatlan maradt 5 *tanuló*. Legtöbb növendék járt az I-ső osztályba: 67, kik közül hetet miniszteri engedély mellett vett fel az igazgató. Igaz, hogy a 67 *tanuló* közül, az első harmad végével, *három* kilépett, *kettő* pedig meghalt s így a *tanulók* száma ezen osztályban *öt*tel apadt; a *hatvankettes* szám azonban mégis oly magas, hogy ily szám mellett a tanár munkája felette meg van nehezítve, s működésének eredménye nagy mértékben kétesse téve. És épen azért, ezt kikerülendő, jövőre szorosán ragaszkodunk a felvételnél a maximális számhoz, a 60-hoz, és semmi körülmények között sem veszünk fel hatvan tanulónál többet. Ennek kijelentése mellett, ez úttal is, ismételten felhivom azon helybeli szülőket, kiknek I-ső osztályba felveendő fiok van, hogy kellemetlenségek kikerülése okáért, fiaik felvétele céljából, már a beiratásokra kitűzött időnek első napján jelentkezzenek; számukra az elsőség csak így lehet biztosítva.

Különben összehasonlítva a *tanulók* idei létszámát a mult évivel, daczára annak, hogy a *magántanulók* száma huszonegygyel apadt, — de mert a *nyilvánosoké* 24-gyel emelkedett, — egészben véve emelkedés, és pedig hárommal, constatálható.

A tanév szeptember 4-én vette kezdetét.

Változások a tanári testületben.

A Kovács János tanár halálával megüresedett és a mult 1890—91-ik tanévben ideiglenesen betöltött egyik classica philologiai tanszék a tanári testületnek, — illetőleg a főgymnasiumi tanács 1891. évi márczius hó 10-én tartott gyűlésének javaslata alapján rendes tanárral tölthetett be, a mennyiben a pártfogósági közgyűlés 1891. évi július hó 4-én a főgymnasiumban 3 év óta dicséretes igyekezettel és eredménynyel működő Moravszky Ferencz helyettes tanárt, az 1891—92-ik tanév elejétől számítva — rendes tanárrá választotta. E választást a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1891. évi június 23-án 27606. sz. a. kelt leiratában tudomásul vette.

A Moravszky Ferencz tanár előléptetése folytán megüresedett helyettes tanári állásra pedig, előlegesen kihirdetett pályázat útján, dr. Vietórisz József választatott meg, a ki mint ilyen, október hó 4-én foglalta el helyét, s tekintve eddig kifejtett lelkiismeretes működését, szakképzettségét, megválasztatása a tanintézetre nézve szerencsésnek mondható.

1891. június 24-én 24603. sz. a. kelt rendeletével véglegesítette a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter Szappanos Pétert rajztanári állásában, s a pártfogósági közgyűlés pedig 1891. évi július hó 4-én tornatanári minőségében erősítette meg őt. Alig fogott azonban Szappanos Péter mint rendes rajz- és tornatanár működéséhez, szeptember hó 10-én már is beadta lemondását kettős állásáról. A lemondás sürgősen bejelentetvén a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak, — a rajztanár kinevezésének joga, a tanügyi kormánylyal kötött szerződés értelmében őt illeti meg —, felkértük a miniszter urat, hogy az állás betöltésére vonatkozó szükséges intézkedéseket mielőbb megtenni méltóztassék. A felhívásnak és a személyes utánjárásnak az lett az eredménye, hogy a főgymnasiumi tanács Groh István okleveles rajztanárt hívta meg egyelőre ideiglenes minőségben Szappanos Péter helyére, a tornatanitást pedig Groh István, Porubszky Pál és Vietórisz József tanárookra bizta. Ez eljárását a tanácsnak a közoktatásügyi miniszter úr is 1891. évi november 5-én 50310. sz. a. kelt leiratával helyeselve vette tudomásul. Groh István

október hó elsején kezdte meg működését. Hogy fiatal tanártársunkban is szakképzett tanerőt nyert a tanintézet, azt az általa rendezett rajzkiállítás — nyitva állott június 19—26-ig — szépen beigazolta.

A tanítás menete, eredménye.

A tanítás eredményét részletesen mutatja a tanulóknak érdemsorozata. E nyilvánossá tett érdemsorozat kétségtelenné teszi, hogy a jeles osztályzatot nyert tanulók az ifjuságnak 11, — a jók 20 százalékát teszik; általánosan elégséges eredményt pedig a tanulók 54 százaléka mutat fel. Javító vizsgálatra utasítottak 39, vagyis 12 százalék, osztályismétlésre 10 tanuló, = 3 százalék; mely utóbbi két csoport tehát az összes ifjuságnak 15 százalékát teszi.

A tanulók által felmutatott ezen eredmény különösen két irányban szolgáljon tanuságul és tanácsul a szülőknek. Először, hogy azon gyermeköket, kikről a tanári testület, talán egy pár év elteltével, lelkiismeretes elbirálás után, sokszor fájdalmas szívvel, de mindig igazságosan bélyeges papiroson — a mint mondani szokás — mutatta ki, hogy bennök a tudományos pályára sem hivatást, sem tehetséget, sem kellő kitartást és szorgalmat nem volt képes felfedezni, adják idejekorán oly életpályára, mely fiaik tehetségének és hajlamának inkább megfelel; másodsor, hogy higgyék el, ha mondjuk, és kövessék tanácsunkat, hogy az iskola csak akkor lesz képes teljesen megfelelni ész- és jellemképző feladatának, ha törekvéseiben a szülők és a család részéről is megfelelő támogatásban részesül; mert tudományosan képzett, erkölcsös jellemmé nevelni az ifjút oly munka, melyet sikerrel végezni, a szülők által magára hagyva a tanártestület, nem képes. Pedig végre is oktatásunk, nevelésünk célja a jellemképzés, a fentebb jelzett értelemben, s kell, hogy csak ez legyen. Nem mondom, hogy utóbbi időben, a munkából nem vették ki részüket egyes szülők, de hogy a gyakoribb érintkezés szülők és tanárok között, még mindig nem a kellő, hogy a tervszerű, összhangzatos munkálkodás még sok kívánni valót hagy, az kétségtelen.

A vidéki szülőket ezenfelül még arra is kérem, hogy fiaik elhelyezésénél, a lakást és ellátást adó családok megválasztásánál a lehető leggondosabban és körültekintőbben járjanak el s ne csupán arra tekintsenek, hogy gyermekeik megkapják a kialkudott testi táplálékot, hanem súlyt fektessenek arra is, hogy művelt emberekkel érintkezve, a tisztességes ellátás mellett kellő felügyeletben, gondozásban, vezetésben is részesüljenek.

Igazgató és tanárok szívesen szolgálnak e tekintetben tanácsal az év elején, de vajmi keveset, vagy éppenséggel semmit sem tehetnek az osztályozáskor, az év végén.

A tanulók előmeneteléről lévén szó, itt emlitem fel az érettségi vizsgálat eredményét. 26 tanuló bocsájtott vizsgálatra. *Jelesen* érettnak jelentetett ki 4 tanuló, *jól* érett 7, *egyszerűen* érett 12. Egy tárgyból két hónap múlva teendő javítóvizsgálatra 2 tanuló utasított, egy évre visszavetett 1.

Erkölcsei viselet, fegyelmi állapot.

Erőtől, egészségtől duzzadó heves vérű, könnyelmű gyermek, a ki legtöbbször példák után indul, — az életben pedig vajmi gyakori a rossz példaadás! a jelennek élő, sokszor meggondolatlan ifju ember, mely ifju ember gyakrabban hallgat mások szavára és saját szívére, mint a megfontoló, hideg észre, elkövet oly hibákat és vétségeket, melyek jellembe nem vágnak ugyan, de azért a fegyelmi szabályokba ütköznek, s megrovást, enyhébb vagy szigorúbb büntetést vonnak maguk után; így ifjuságunk is nem képezvén kivételt az általános szabály alól, természeti gyarlóságánál, gyermeki meggondolatlanságánál és pajzanságánál fogva, botlott, hibázott, tévedett anélkül azonban, hogy súlyos, erkölcsi becsapódás alá eső büntényt követett volna el.

Ha e körülményt az ifjuság javára hangsúlyozva emelem ki, másrészt ismét a szülőkhöz van pár szavam. Mindinkább terjed ugyanis a szülők között az a rossz szokás, hogy megjutalmazni óhajtván bizonyos alkalmakkor fiaikat, azok részére Flaubert puskát vásárolnak.

Hát tisztelt szülők! nagy ember sem lehet eléggé óvatos a fegyver kezelése módjában, használata körül és minden elővigyázat mellett, közöttük is megtörténik a szerencsétlenség; mennyivel inkább ki van téve a veszedelemnek a könnyelmű, a meggondolatlan ifjúgyermek, — aminthogy a lefolyt tanévben is egyik tanuló a másiknak kezéből kivenni akarván a fegyvert, az elsült, s a golyó a tanuló kezészárába furódott, — s daczára ennek mégis, amint mondom, tanítványaink birtokában mindinkább nő a Flaubert-féle puskák és pisztolyok száma — bocsánat a kifejezésért — a jó szülők meggondolatlanságából. A véletlen baleset mellett, mely a tanulókat magokat e puskák birtokában érheti, van egy másik ok is, mely e tekintetben felszólalásra kész. Ugyanis hány hasznos madár pusztul el e fegyverek meggondolatlan birtokosainak kezétől! A madaraknak oktalan gyilkolása pedig szintén embertelen, tiltott cselekvény, melynek meggátlása czéljából ugy az igazgató, mint az egyes tanárok több ízben voltak kénytelenek egyes tanulók ellen erélyesen fellépni. Arra kérem tehát az illető tisztelt szülőket, hogy jobban válaszszák meg a fiaiknak szánt ajándéktárgyakat.

Az iskola egészségi állapota.

A tanulók egészségi állapotáról, a betegségi esetek minősége és számáról az értesítő alább szolgáltat részletes adatokat. Ez adatok szerint a betegségi esetek legtöbbször könnyű volt; járványos betegség tanítványaink között nem dült, a minthogy az egész város meg volt kímélve e tanévben nagyobb mérvű járványtól. Mindamellettt igenis fellépett szórványosan az influenza és roncsoló toroklob s fájdalom, hogy tanítványaink sorából is három tanuló esett e gyilkos betegségnek áldozatul. Így *Virágh Géza* IV-dik oszt. tanuló, osztályának egyik legderékabb növendéke, 1892. évi januárius 12-kén hunyt el. *Deim János* I. oszt. tanuló, otthon szülei házában Halászon halt meg 1892. január 20-án. *Felicián Aurél* I. oszt. tanuló április elsején szenvedett ki. Tekintettel a betegség ragályos voltára, csupán a tanárok, kik őszinte részvéttel osztottak a mélyen megsomorodott szülők bána-

tában, vettek részt testületileg a temetésen, míg a tanulók diszes koszorút küldöttek korán elhunyt tanuló-társaik koporsójára.

A mi a tanárok egészségi állapotát illeti, az kielégítőnek volt mondható. Huzamosabb ideig, epebajban, egyedül Szlaboczký Imre tanártársunk betegeskedett; emiatt azonban a tanítás menete ekkor sem akadt fenn.

Iskolai ünnepélyek. Majális. Kirándulás.

Ünnepélyesen, a szent lélek segítségének hívásával nyitottuk meg az iskolai esztendőt szeptember hó 4-én a főgymn. tanács tagjainak jelenlétében. Ekkor olvastattak fel s magyaráztattak meg a fegyelmi szabályok és hozatott tudomására az ifjuságnak a lecke rend.

Programmszerűleg és ugyancsak szép közönség jelenlétében folyt le a márczius 15-én megtartott ünnepély. Ez alkalommal adta ki első ízben Dr. Meskó László főgymn. felügyelő lelkesítő és buzdító szavak kíséretében a Kossuth Lajos nevére tett emlékalapítványnak kamatait (50 frtot) mint játalomdíjat Mráz Endre VIII-dik osztálybeli tanulónak, mint olyannak, ki „jó magaviselet és a magyar történelemben elért tanulmányi eredmény mellett“ a legsikerültebb pályamunkát írta. A dicséretre valóban érdemes 2-ik számú pályaműnek Kubassy Béla volt a szerzője.

A tanulóknak okulásul közöljük az ezen pályázatra vonatkozó jelentést.

Jelentés a tanévben kitüzött Kossuth-ösztöndij pályázatról.

A Kossuth-alapítványi ösztöndijra ez évben hirdettetett ki első ízben a pályázat decz. 18-án a főgymn. igazgatója által. Tételül a tanári kar meghallgatásával az igazgató következő pályakérdést tűzte ki: Mely eszmék vezérelték Kossuth Lajost politikai működésében?

A záros határidő, márczius hó 1-je letelte előtt, az igazgatóhoz négy (4) pályamunka érkezett, kettő postán, kettő a pedellus közvetítése útján, mindannyia a feltételeknek megfelelően névtelenül, idegen írással és zárt jelígyés levél kíséretében.

Az alapító levél értelmében bírálatra kompetens magyar történelem és magyar irodalom tanárain kívül, csaknem az egész kar foglalkozott a pályaművekkel s a tanári konferencia megállapodását mondja el ezen jelentés.

A pályázat, habár nem gazdag, de meddőnek sem mondható, sőt a négy pályamű közül különösen kettő, a 2. és 4. számú, határozott figyelmet érdemel.

Az 1. számú, „Mindent a hazáért“ jeligéjű pályamunka nem tartozik a jobbak közzé. Szűkebb látókörrel, kevésbé alapos történeti ismeretekről tanuskodik ez. Inkább vázlatos ismertetése a szabadságharcnak, mint a Kossuth eszméinek feltüntetése. A pályadíj kiosztásánál figyelembe nem jöhet.

A 3. számú, melynek jeligéje „A haza minden előtt“, már hosszabb dolgozat, de nem bír tájékozódni a történeti események tömkelegében. Forrásai közt tapogatózik. Látszik, hogy olvasott s szorgalma dicsérendő is, ámde nem tud megbirkózni az események rendezésével s nem képes azokat pragmatikus összefüggésbe hozni. Ha ehhez hozzávesszük még, hogy előadása sok helyen az érthetlenségig homályos; mintha a nagy sietségben át se tudta volna olvasni, amit először fogalmazott, és hogy elemi stílus hibák fordulnak elő benne, indokoltnak tartjuk azon ítéletünket, hogy a pályadíjra ez sem érdemes.

Sokkal jobban sikerült s feltétlenül számba veendő két dolgozat a 2. számú „A haza minden előtt“ jeligés és a 4. számú „Szabadság, egyenlőség, testvériség“ jeligével ellátott. Mindkettő szorgalmas kutatás, anyaggyűjtés eredménye, de egyébként felfogás, beosztás és feldolgozás tekintetében annyira különböző, hogy szinte provokálja a közvetlen összehasonlítást. Külsőleg, az előadás világosságára nézve a 4-ik, gördülékenység és lendületességére nézve a 2-ik üti meg jobban a mértéket; amaz, a 4. többet gondolkodik, ez többet érez; amaz higgadt, ez sok helytt szenvedélyes; amaz egy mederben haladó, ez epizodikus; amaz inkább objektív, emez szubjektív.

Az egyenletesség, helyesebben arányosság egyrészt a beosztás szabályos pontosságában, másrészt a lényeges és kevésbé lényeges dolgok mikénti tárgyalásában sikerül a 4. és hiányzik a 2. számú pályaműben. Amaz, — a 4. — Kossuth eszméit három korszak keretén belül (forradalom előtti, alatti, utáni kor) biztos következetességgel s gondolkodó főre valló szabatossággal tárgyalja. Az *első* korszakban a haladás és nemzeti átalakulás, a *másodikban* a magyar szabadság és függetlenség kivívása, a *harmadikban* ezek megtartása s általán a haza, a független magyar haza eszméje éles vilá-

gításban domborul ki Kossuth működéséből, tetteiből Szerző inkább a meggyőződés, mint az elragadtatás nyelvén szól hozzánk s tetszetősnek ígérkező kifejezést sem enged meg magának, nehogy csak egy pillanatra is elejtse a felvett fonalat. Előszeretettel dolgozza fel a tárgyat, de nem részrehajló. A munka általában azt a benyomást teszi az emberre, hogy nagy szorgalom gyümölcse. Előadása azonban, tán épen fenn említett tulajdonai miatt, néhol kissé száraz.

Ezzel szemben előadása módjára nézve határozott előnyben van a 2. számú dolgozat, mely gyakorlott stilisztára, ügyes szónokra vall, a nélkül azonban, hogy érdeklődésünket, figyelmünket más nyomósabb ok is támogatná. Sok az adat ebben is, de oly lére van eresztve, hogy inkább reminiscenciának, felületes impressiónak, mint megfontoló tanulmány eredményének tűnik fel. Innen van az, hogy munkájában nem képes a figyelmet egy bizonyos meghatározott irányban koncentrálni, jóllehet élénk színekkel fest s különösen a bevezetésben szónoki magaslatra emelkedik. Inkább a szabadságharcz epizodikus elbeszélésére, mint a Kossuthot vezető eszmék feltüntetésére törekszik.

Mindezek alapján jelenthetjük, hogy a beérkezett négy pályamű közül a 4. számút, mint a viszonylag legjobbat tartjuk érdemesnek az 50 frtos pályadíj elnyerésére: véleményünket elfogadásra a tek. főgymn. tanács figyelmébe tisztelettel ajánljuk.

A főgymn. tanács a bírálat értelmében döntött.

Lelkesedéssel ünnepeltük meg királyunk Ő Felsége megkoronáztatásának 25-dik évfordulóját és pedig tekintettel a városunkban nagyobb számmal megtartott ünnepségekre, június hó 9-kén. Az ünnepély programja következő volt:

1. Királyhymnus. Énekli: az ifjusági daloskör.
2. Alkalmi beszéd. Tartja: Martinyi J. igazg. tanár.
3. Óda. Szavalja: Dr. Vietórisz J. tanár.
4. Ima. Elmondja: Geduly H. vallástanárné.
5. Hymnus. Énekli az ifj. daloskör.

A főgymnasium „Bessenyei köre“ június hó 11-kén rendezett sikerült ünnepélyt.

Az ünnepélyen szép számmal megjelent hölgy és férfi közönség tapsai nemcsak biztatásul szolgáltak, nyilatkozott azokban már elismerés is, és méltán.

Az eléggé változatos műsor a következő volt:

1. Viharban. Énekli a főgymn. daloskör.
2. A bakfis. Felolvassa a szerző: Mráz Endre VIII. osztályu tanuló.
3. Csárdás. Előadja a főgymn. zenekör.
4. Részlet Petőfinek az „Apostol“ czimű költeményéből. Szavalja: Lukács Ödön VI. oszt. tanuló.
5. Petit symphonie. Hegedűn előadják: Eötvös Dezső VII. oszt. tanuló és Gara Zoltán V. oszt. tanuló. Zongorán kíséri: Pazár István VIII. oszt. tanuló.
6. A légy. Monolog. Szavalja: Friedlieber Mór VIII. osztályu tanuló.
7. Concert-Ande. Zongorán előadja: Kállay Gusztáv VIII. oszt. tanuló.
8. Induló a „Madarász“ operetteből. Előadja a főgymn. zenekör.

Ez alkalommal osztotta ki Porubszky Pál tanár, mint a Bessenyei kör vezető elnöke a kör által odaitélt jutalmakat.

Tavaszi multságát az ifjuság június hó 3-kán a „Sóstó“ fürdőben tartotta. Jelen voltak e multságon a város és közel vidék intelligens családjai oly számmal, hogy egyik legsikerültebb multságának mondható az ifjuság által rendezett eme majális.

Kellemesen lepte meg a tanulóifjuság az igazgatót és Porubszky Pál tanárt, mint a Bessenyei kör elnökét. névnapjuk alkalmából. Az ének, zene szavalatból álló műsor, melyet maga az ifjuság állított össze, dicséretére vált a magyar önképző- és daloskörnek.

Tanuságos s egyszersmind szórakoztató kirándulást tett Gróh István rajztanár Nyir-Bátorba, az V-dik s részben a IV-dik osztály 17 növendékével, mely alkalommal az ottani csúcs ives református templomot és annak olasz renaissance berendezését tették tanulmány tárgyává, sőt amennyiben az idő engedte, vázlatokat is készítettek.

Ifjusági egyesületek.

a) Bessenyei kör.

A főgimnáziumban évek óta fennálló Bessenyei nevét viselő önképző-kör ez évben is működött. Szeptember 19-én alakult meg a VI—VIII. osztály tanulói közül 46 rendes taggal. Ezeken kívül az V. osztályból 45 tanuló mint hallgató tag vett részt a kör ülésein. Tisztviselők voltak az ifjuság részéről Mráz Endre VIII. o. t. alelnök, Pazár István VIII. o. t. főjegyző, Kubassy Béla VIII. o. t. titkár, Thinschmidt Márton VIII. o. t. főkönyvtáros, Pajer Géza VII. o. t. pénztáros, Molnár Sándor VII. o. t. aljegyző, Holis János VII., Lukács Ödön, majd Bergstein Ignác VI. oszt. tanulók alkönyvtárosok.

Tartott a kör 22 rendes és 1 rendkívüli diszülést. Beadtak a tagok 20 művet és 12 bírálatot. Dicséretet nyert 3 mű és 7 bírálat. Szavalás volt 44. Ezek közül 6 sikerült, 18 kevésbé sikerült.

Körünk ez évben saját pésztarából hét pályadíjat tűzött ki. Az elsőt egy márczius 15-iki ódára, melynek 2 aranyát *Pazár István* VIII. o. t. nyerte meg. A rendes pályadíjak közül nyertek: *Thinschmidt Márton* VIII. o. t. „A niebelung ének“ czimű tanulmánya, 3 aranyat; *Kubassy Béla* VIII. o. t. „Martinuzzi“ czimű korrajza, 3 aranyat; *Mráz Endre* VIII. o. t. „Bakfis“ czimű genreképe, 3 aranyat; *Bergstein Ignác* VI. o. t. „Kétség között“ cz. elbeszélése, 1 aranyat; *Pazár István* VIII. o. t. „Halottak napján“ cz. elégiája, 2 aranyat; *Lukács Ödön* VI. o. t. „Kis elbeszélő“ költeménye, 1 aranyat.

Június 11-én évváró ünnepélyt tartott a kör, melyen a főiskolai zene- és dalos-kör is közreműködött, s melyet szép és nagy közönség hallgatott végig.

Bevétele volt a körnek tagsági díjakból és birságokból 108 forint 85 kr., kiadása 96 frt 90 kr.; fennmaradó 11 frt 95 kr. a könyvtár múlt évi kiadásának fedezése szolgál.

A tanári kar részéről az önképzőt *Porubszky Pál* elnök vezette.

b) *A dalos kör.*

Ez évben is megalakult a daloskör Zsák Endre ének-tanár vezetése alatt. Az elnöki tisztet Leffler Sámuel gymn. tanár volt szíves elvállalni; alelnöke a körnek Pazár István VIII. o. t., jegyzője és pénztárosa Payer Géza VII. o. tanuló. Nyilvánosan öt ízben szerepelt a kör: a márczius 15-iki ünnepélyen, Ő Felsége megkoronáztatásának 25 éves jubileuma alkalmából, a „Bessenyei kör“ záró ünnepélyén és az évváró ünnepélyen. Tagjainak száma a négy felső osztályból összesen 22.

c) *A zene-kör.*

E czimmal alakult meg a IV., V., VII. és VIII. osztályból az ifjusági banda, vezetője Pazár István VIII. o. t. volt. Nyilvánosan — tekintve a körnek még rövid fennállását — ez évben kétszer szerepelt, még pedig az igazgató névnapja alkalmával tartott ünnepélyen és a „Bessenyei kör“ záró ünnepélyén. Tagjainak száma 8.

d) *Tornakör.*

November 22-ikén alakult meg Porubszky Pál tanár elnök vezetése mellett a főgymnasiumi ifjusági „Tornakör“.

A kör tisztviselői voltak az ifjuság részéről: alelnök: Gergelyffy Ferencz VIII. o. t.; jegyző: Mráz Endre VIII. o. t.; szertárnok: Pazár István VIII. o. t.; előtornászok: Mann György és Mezössy László VIII. o. t.; előtornászok helyettesei: Herskovits Dezső VIII., Oltványi Ödön és Payer Géza VII. o. t.

Az ifjuság hetenkint két alkalommal gyakorolta magát a tornászásban, a mikor is a felügyeletet az elnökön kívül Mészáros Ferencz és Eltscher Simon tanárok voltak szívesek elvállalni.

e) *Fillér-egylet.*

A „Fillér-egylet“ a lefolyt tanévben Mészáros Ferencz tanár vezetése alatt állott. Az egyes osztályokban minden hét elején az osztálytanár eszközölte a gyűjtést, a begyűlt összeget pedig elhelyezés végett a vezető tanárnak adta át.

A 34 ízben eszközölt gyűjtésnek 138 frt 85 kr. volt az eredménye, melyhez egy társaság 80 krajczárral, nt. Farbaky J. és Bartholomaeidesz J. lelkész urak az ifjuság úrvacsorája alkalmával begyűlt 1 frt 69 krajczárral járultak; ide soroztuk egy haláleset alkalmával koszorúra történt gyűjtésből fennmaradó 2 frt 5 krajczárt és 56 krajczár majálisi maradványt is. Az egész 143 frt 95 kr. bevétel így oszlik meg:

I. osztályban begyűlt . . .	17 frt 38 kr.
II. „ „ . . .	10 frt 63 kr.
III. „ „ . . .	16 frt 06 kr.
IV. „ „ . . .	23 frt 11 kr.
V. „ „ . . .	20 frt 67 kr.
VI. „ „ . . .	25 frt — kr.
VII. „ „ . . .	10 frt 50 kr.
VIII. „ „ . . .	15 frt 50 kr.
Úrvacsora alkalmából . . .	1 frt 69 kr.
Egyebekből	3 frt 41 kr.

Összesen 143 frt 95 kr.

Ezen összeg a tanári kar határozata folytán így osztott el:

1. Rozsnyói árvaháznak évi díjban . . .	6 frt — kr.
2. „ „ „ „ újévre postadíjjal . . .	10 frt 11 kr.
3. Gyámintézetnek 1891—92. évre . . .	10 frt — kr.
4. Leopoldianumnak 1891—92. évre . . .	2 frt — kr.
5. Helyi gyámintézeti tőkéhez	5 frt — kr.
6. 11 szorgalmas tanuló jutalmazására . . .	85 frt — kr.
7. Egy szegény tanuló tandijához . . .	7 frt 50 kr.
8. A fillér-egylet tőkéjéhez csatoltatott . . .	18 frt 34 kr.

Összesen 143 frt 95 kr.

A fillér-egylet tőkésített vagyona 1892. év június végén 174 frt 28 kr. A helyi ifjusági gyámintézet készlete 1892. június végén 27 frt 9 kr. E két összegbe a július 1-én esedékes kamatok nincsenek beleértve.

A főgymn. tanács működése.

A főgymnasiumi tanács 8 ízben ülésezett, hogy intézze az iskolának az ő jog- és hatáskörébe tartozó ügyeit. Határozatai és intézkedései sorából különösen kiemelendő, hogy

elrendelte, miszerint a VI-ik osztály mellé is felálltassék a görög-pótló tanfolyam; elrendelte továbbá, hogy az ifjúsági könyvtár részére minden egyes tanuló 50 krajczárt fizessen, 200 forintot utalványozván ki ezen felül a főgymn. pénztárból e célra. De különösen nevezetes intézkedése a tanácsnak, hogy megvásárolta 9500 forinton az iskolai épület tőszomszédságában levő u. n. Nádassy Károlyné-féle házat, így akarván biztosítani az iskolát az iránt, hogy esetleges terjeszkedés vagy építkezés szükségének beálltával fenakadás nélkül terjeszkedhessék.

Kiváló gondját képezte a tanácsnak a főgymnasium anyagi ügyeinek intézése. A helyes, számító gondolkodás, pontos ügykezelés tette lehetővé, hogy az építkezés alkalmából csinált adósság törlesztésére ez évben 1500 forintot, kamatban 481 forint 97 krajczárt voltunk képesek fordítani.

Hivatalos látogatás.

Hivatalos látogatásban két ízben részesült a tanintézet. Békési Gyula főigazgató úr ugyanis a magyar tanügyi kormány képviselőjében hivatalos látogatását főgymnasiumunkban október hó 19., 20., 21. napján végezte, a mikor is minden osztályban megjelent s végig hallgatta a tanárok tanítását s a tanulók feleleteit. Megnézte ezenfelül összes szertárainkat s gyűjteményeinket.

Május hó 14-én pedig nt. Tököly János gömöri espereshez volt szerencsénk, a mikor is az ő, mint egyházkerületi elnök vezetése alatt tartottuk meg a VIII-ik osztálybeli protestans tanulók vallástani vizsgálatait.

Adományok. Alapítványok.

A közönség figyelme nemcsak annyiban nyilatkozott tanintézetünk iránt, hogy működését éber figyelmére méltatta és szívesen vett részt iskolai ünnepélyeinken, hanem anyagilag is támogatta azt.

1. Így első helyen főpatrónusunk Nyiregyháza városa 50 forintot adott a tápintézetnek, — a városszerte eszközölt gyűjtésből pedig befolyt e célra 141 forint 66 krajczár.

2. A helybeli Casino-egylet ugyancsak a tápintézetnek 25 forintot szavazott meg.

3. Dr. Baruch Mór úr az általa rendezett jótékony célú hangverseny jövedelméből a tanári nyugdíj alapra 20 frtot küldött.

4. Ugyancsak Baruch Mór orvostudor úr 2 forintot ajándékozott az ifjúsági könyvtárnak.

5. A helybeli Jogász-kör a tanári nyugdíj alapnak 5 forintot ajándékozott.

6. Dr. Török Gábor békési ügyvéd úr 35 forintot küldött a Kossuth Lajos emlék-alapítványra, mely újabb adományával nevezett ügyvéd úr már 50 forintot adott a fentebbi célra.

7. A koronázás 25-ik évfordulójának megünneplése alkalmából a Kaszinó-egyesület helyiségeiben közebédet rendezett bizottságnak megbízásából Dr. Trajtler Sámuel úr 9 forintot adott át a tápintézeti ephorusnak, hogy ez összegből beneficiumban részesítse a tápintézetben étkező tanulókat, a mi két ízben meg is történt. Ez alkalommal Lázár Kálmán kir. ügyész úr szíves volt a fiuknak bort küldeni.

8. Heuman Jenő, a mult iskolai évben érettségi vizsgálatot tett tanítványunk az igazgató rendelkezésére bocsájtotta azon 22 forint 63 krajczárnyi összeget, melyet ő mint jutalomdíjra érdemes tanuló az 1890—91-ik tanév végével kiérdemelt.

Ez összegből az igazgató a következő tanulókat látta el tankönyvekkel: Kmetz Sándor, Kmotrik Sámuel, Szedlák József I-ső, — Gerstner Rezső III-ik, — Susztek Károly, Birta József, Neumann Ignác V-ik osztályu tanulókat.

9. Herskovics Lajos orvosnövendék úr, volt tanítványunk, ez évben is 3 forintot adott a nyugdíj alapnak.

10. Jóba Elek úr egy 10 frankos aranyat adott ösztöndíjul.

11. De különösen meg kell emlékeznünk tanintézetünknek jótévi sorában özvegy Kornstein Ignáczné és Kovács Teréz úrhölgyekről. Kornstein Ignáczné úrnő férjének, a közbecsülésben állott Kornstein Ignácznak, a nyiregyházi Ipar- és Kereskedelmi bank volt igazgatójának emlékét megörökíteni akarván, boldogult férje nevére 1000 frt ösztöndíj alapítványt tett. Nemkülönben Kovács Teréz úrhölgy felejtethetlen testvérbátyjának, a ritka becsületességű és munkás férfiúnak, Kovács Lászlónak, a nyiregyházi Takarékpénztár-egyesület volt

vezérigazgatójának emlékét örökitette meg főgymnasiumunknál ugyancsak 1000 forintot tevő ösztöndíj alapítványával.

Legyen áldott az elhunytaknak emléke, de egyszersmind azoknak is neve, kik fájdalmuk enyhítéseül a jót, a nemeset cselekedték!

Pártfogóink különben egyenként és összesen fogadják adományaikért az iskola köszönetét.

Azon adományokat, melyek szertárainkat gyarapították, a szives adakozók neveinek felemlítésével együtt, az illető rovatban közöljük.

Alapító levél.

Alulírott özvegy Kornstein Ignáczné megemlékezvén Istenben boldogult férjem Kornstein Ignácznak a magyar tanügy s különösen a nyiregyházi főgymnasium iránt mindenkor tanusított lelkesedése, s hő buzgalmáról, s az ő emlékezetét az általa nagyfontosságúnak tartott s főleg a magyar nemzeti közművelődés terjesztéseért mindig melegen pártolt középiskolai tanügy terén megörökíteni óhajtván, a nyiregyházi ág. ev. főgymnasiumnál boldogult férjem Kornstein Ignácz emlékére egy 1000 azaz egyezer o. é. forint tőkéből álló alapítványt teszek s azt ezen alapító levéllel egyidejűleg a nevezett főgymnasium tanácsának átadom a következő feltételek alatt:

1. Az általam tett 1000 frtos alapítvány boldogult férjem Kornstein Ignácz nevét viselje s a nyiregyházi ág. ev. főgymnasium tanácsa által az alapítványokra előírt módon kezeltessek.

2. Az alaptőke kamatai évenként a főgymnasium záró ünnepélyén adassanak ki ösztöndíj-képen, vallás felekezetre való tekintet nélkül, két oly szegénysorsu, jeles vagy legalább jó előmenetelű tanulónak, kiket a tanári kar javaslatára a főgymnasium tanácsa arra érdemesnek tart. Kiosztassék pedig akként, hogy a jutalmazottak egyike a főgymnasium alsóbb, másika a főgymnasium felsőbb osztályaiba járó tanuló legyen és hogy egyenlő osztályzatu tanulók között a szegényebb sorsunak adassék elsőség.

3. Fentartom magamnak, hogy míg élek s Nyiregyházán lakom, az alapítvány ösztöndíja azon tanulónak adományoztassék, kit a tanári kar által javaslatba hozott ifjak közül a főgymnasium tanácsának én fogok ajánlani.

Legyen Isten áldása az alapítványon, s adja az ég, hogy a parányi segedelemmel, melyet az nyújt, lelkes és hű fiaikat neveljen a nyiregyházi ág. ev. főgymnasium szeretett hazánknak.

Kelt Nyiregyházán, 1891. október 6-án.

Előttünk:

Özv. Kornstein Ignáczné.

Meskó László,

Martinyi József.

Alapító oklevél.

Én alólirott Kovács Teréz nyiregyházi lakos, mint néhai testvérem, az áldott emlékű Kovács László utolsó akaratának letéteményese, előbb nevezett testvérem emlékére és intensiojának megfelelőleg a nyiregyházi ág. ev. főgymnasiumnál 1000 azaz egyezer o. ért. forintos alapítványt teszek.

Az alapítványról, czéljáról és rendeltetéséről, valamint kezeléséről a következőképen intézkedem:

I. Az alapítvány 1000 azaz egyezer o. ért. forint készpénz, mely a nyiregyházi takarékpénztárban a 13874. számú betéti könyvön van elhelyezve.

Az alapítvány „Kovács László alapítvány“ elnevezést viseli; mint oszthatatlan és kamatai által az előadandó czélnak szolgál.

II. a) Az alapítvány czélja, hogy kamataival azon középiskolai tanulókat gyámolítsa, akik tehetségük, szorgalmuk és kitartásuk, de különösen pontosságuk és becsületes gondolkozásuknak tanusítása által reményt nyújtanak arra, hogy hazánknak becsületes, munkás és intelligens polgárai lehetnek, de anyagi helyzetök tanulmányaiknak folytatását megnehezíti, vagy éppen akadályozza.

Ezen czélt szem előtt tartva, az alapítványnak évi kamatait a nyiregyházi ág. evang. főgymnasium azon tanulói nyerhetik el, akik a gymnasiumi tanári karnak meggyőződése szerint az előre bocsátott minősítéssel bírnak.

Az érdemesség megítélésénél legkivált a tanuló korának megfelelő jellembeli kiválóságokra kívánok súlyt helyezni, s ezeknek annyiban, amennyiben a tehetség különbsége az ok, a tanulmányokban való előmenetel felett is előnyt kívánok nyújtani.

Ezen intézkedésre pedig azon meggyőződésem indít, hogy azoknak élete válik leginkább a közjóra, akiknek életét szilárd jellem, szigorú becsületesség, erős kötelességérzés és pontosság vezérli.

b) Egyenlően minősítettek között azon tanulók, akik velem rokonságban állanak, az alapítvány élvezetére elsőbbséggel bírnak.

c) Az érdemesített tanuló az alapítvány kamatait mindaddig élvezi, amíg a megkivánt minősítéssel bír és tanulmányait a nyiregyházi ág. evang. főgymnasiumban folytatja.

III. a) Az alapítvány kamatait a főgymnasium kormányzó tanácsa adja a tanári kar ajánlata alapján.

Főntartom azonban azt, hogy a kormányzó tanács elébe terjesztendő ajánlat, a határozat meghozatala előtt és pedig addig, amíg én élek velem, halálom után pedig Kovács Erzsébet testvérem leszármazói közül a legidősebb férfival — ezek nem létében pedig azzal akit rokonaim kijelölnek — közöltessék.

Azon esetben, ha a rokonok a kijelölés iránt nem intézkednének, az adományozás a közlésnek mellőzésével teljesítendő.

b) Az alapítvány évi kamatai az érdemesített tanulónak az iskolai záró ünnepén adandók át. Óhajtom, hogy ezen alkalommal néhai testvérem

Kovács László emléke feleleveníttessék és munkássága, kötelességérzete, igazság szeretete és egész életének becsületessége például állíttatván, a tanuló ifjuságnak bizonságul szolgáljon arra, hogy az élet egyik legfőbb javát, amit a férfi elnyerhet t. i. polgártársainak igaz, önzetlen tiszteletét legkivált ezen jellembeli tulajdonságok szerezhetik meg.

c) Az alapítvány tőkéje a nyiregyházi takarékpénztárban kezeltessék. Azt hiszem, hogy a nevezett pénztintézet, — amely körül megboldogult testvérem annyi érdemeket szerzett — az alapítványt a legmagasabb kamatozásban fogja részesíteni.

Ha a nevezett pénztintézet akárminő körülmények következtében csekély kamatot fizetne és a tőkének másként való elhelyezése előnyösebb volna, a kormányzó tanács lesz hivatva e részben határozni, úgy azonban, hogy a tőke kölcsön nem adható, avagy akárminő beruházásokra föl nem használható.

Kivánom, hogy alapítványom gyümölcsöző legyen, kivánom, hogy az arra érdemesített tanulók hazánknak becsületes, munkás, tanult polgárai legyenek és akként ezen alapítvány megfeleljen azon rendeltetésének, hogy — ha csak kevéssel is — a hazai műveltség emelésére közremunkáljon.

Adja a Mindenható, hogy úgy legyen!

Nyiregyháza, 1892. május 1.

Előttünk:

Kovács Teréz.

Somogyi Gyula,

Kovács Elek.

III.

Érettségi vizsgálat.

Érettségi vizsgálatra 26 tanuló jelentkezett; ezek között volt egy ismétlő.

A vizsgálatok írásbeli része május hó 20—25. napjain tartattak meg.

T. Gresch Ágost egyházkerületi vizsgáló bizottsági elnök ur írásbeli feladatokul a következő tétéleket tűzte ki:

a) Magyar nyelvből:

1. B. Eötvös József „A falu jegyzője“ czimű regényének szerkezete, jellemei és előadása.
2. Gróf Széchényi István dicsőítése.
3. Bethlen Gábor szerepe a 30 éves háborúban.

b) Német nyelvből:

Lefordítandó magyarból német nyelvre „Korona és kard“ Jókai Mórtól.

c) Latin nyelvből:

Lefordítandó magyarból latinra Vagács-Schibinger irányképző gyakorlataiból „A barátság előnyei“ czimű értekezés.

Miután azonban a tanulók munkálkodása közben s a megejtett vizsgálat folytán bizonyossá vált, hogy „egy kés-márki maturandus“ által a tanulók értesítve lettek a kidolgozandó thema felől, igazgató a munka folytatását beszüntette, azt semmisnek jelentette ki s a vizsgáló-bizottsági elnöktől új tételt kért. A második latin írásbeli vizsgálatra elnök „A három jó barát“ czimű elbeszélést tűzte ki fordításul.

d) Görög nyelvből:

Lefordítandó Homeros Odysseája IV. énekének 306—331. versei.

e) *Mennyiségtanból:*

1. Egy 28 éves ember 1000 forintra biztosítja életét. 11 forint 60 krajczárt fizet minden félév elején, 50 éves korában meghal. Mennyit nyert vagy vesztett a biztosító intézet, ha 4%-os kamatot számít?

2. Egy 4 méter sugáru körben egy 3 méter hosszú húr van. Mily nagy a húrhoz tartozó körív? Mennyi a húr által elvágott segmentum területe?

Az érettségi vizsgálat szóbeli része június hó 20, 21, 22-kén tartatott. Elnöke volt a vizsgálatnak az egyházkerület részéről Gresch Ágost késmárki ügyvéd úr, a magyar tanügyi kormányt pedig Dr. Fröhlich Izidor tud. egyet. tanár úr képviselte.

Szóbeli vizsgálatot mind a 26 tanuló tett; a vizsgálat eredménye pedig következő:

Jelesen felelt még a követelményeknek 4, *jól* 7 tanuló. *Egyszerűen* érettnak jelentetett ki 12 vizsgázott; két hónap mulva teendő javító vizsgálatra utasított két tanuló, egy nem érett tanuló egy évre vettetett vissza.

Jelesen érettek: Kubassy Béla, Mráz Endre, Pazár István, Tinschmidt Márton.

Jól érettek: örgróf Csáky Pallavicini Arthur, örgróf Csáky Pallavicini Roger, Friedlieber Mór, Feldheim Ferencz, Keresztesi Gyula, Pollatsek Rezső, Weisz Áron.

IV.

Jótétemények. Ösztöndíjak.

I. Az igazgató a beiratás alkalmával a gymn. alapra fizetendő egy forintot elengedte Ruhmann Béla, Komoróczy F., Ruzsa Lajos I., — Bencs Károly III., — Herskovics Dezső, Mráz Endre, Pazár István VIII. oszt. tanulóknak.

Elengedett összeg: 7 forint.

II. Az izr. hitközség előljárósága által nyert felhatalmazás alapján elengedte az igazgató a vallástanítási díjat: Klein Vilmos I., — Fejér Gábor, Csillag Sándor IV., — Goldmann József, Herskovics Dezső VIII. oszt. tanulóknak.

Elengedett összeg: 15 forint.

III. Tandijból 6 forint elengedett: Lencsák József, Laskay Sándor, Lényei Dezső I., — Bencs Károly III., — Kollár Pál V., — Murányi László VI. oszt. tanulóknak.

Félévi tandij (12 frt) elengedésben részesültek: Klein Vilmos, Ruhmann Béla, Tóth László, Hudák János, Ruzsa Lajos, Kurutz Béla I., — Berzeviczy Béla, Szokolay Gyula, Kocsár Imre, Kerekes István II., — Somogyi Károly, Sipos Lajos III., — Lukrics Károly, Margita Viktor, Csillag Sándor, Fejér Gábor, Osztermann Ernő, Kokorgyák György IV., — Furmann Lajos, Susztek Károly V., — Kovács Lajos, Janousch Rudolf VI., — Mráz Endre, Pazár István VIII. oszt. tanulók.

Egész évi tandija elengedett: Zsák Zoltán, Vietorisz István II., — Domján Gyula, Honéczy Géza, Molitorisz József III., — Jakab Mihály, Suták Sándor, Krecsák Lajos V., — Molnár Sándor VII., — Tinschmidt Márton VIII. oszt. tanulóknak.

Az ifjusági „Filléregylet“ Komoróczy Ferencz I. oszt. tanuló tandijhátrányában 7 frt 50 krt fizetett.

Elengedett tandijösszeg: 560 forint.

IV. A tápintézeti díj fele (25 forint) elengedett Kokorgyák György IV. és Birta József V. oszt. tanulóknak.

Egész tápintézeti díj (50 frt) elengedésben részesült Honétzi Géza III. oszt. tanuló.

Elengedett tápintézeti összeg: 100 frt.

V. Jutalom- és ösztöndíjban részesültek:

1. A Somogyi Dezső nevére tett alapítvány kamataiban (egyenként 6 frt) Suták Sándor (V), Molnár Sándor (VII) részesültek Farbaky József főesperes úr által kiosztva febr. 18-kán.

2. A gróf Teleky-Róth Johanna-féle alapítványból nyert Mráz Endre (VIII) 38 forintot.

3. A Haas Mór-féle alapból egyenként 40 frtot kapnak: Molnár Sándor (VII), Friedlieber Mór (VIII), Pazár István (VIII).

4. A Groák Zsigmond alapítvány kamatait 20 frt 54 krt Tinschmidt Márton (VIII) kapja.

5. A Nikelszky Lajos nevére tett alapítványból Kubassy Béla (VIII) 18 frt 85 krt kap.

6. A Nikelszky Andor alapból kapnak (25 frt 83 kr.) Horváth László (IV) 15 forintot, Hudák János (I) 10 frt 83 krt.

7. Az Augusztinyi Jánosné alapítványából (32 frt 44 kr.) kapnak Suták Sándor (V) 12 frtot, Molitorisz József (III) és Vietorisz István (II) 10—10 forintot.

8. A Zsiska-Gráf alap kamatait (25 frt 81 kr.) egyenlő részben kapják (12 frt 90 kr) Jakab Mihály és Krecsak Lajos (V. oszt. t.)

9. A Kollner Illésné alapítványából Domján Gyula (III) és Tóth László (I) egyenként 4 frt 62 krajczárt kapnak.

10. A Szekeres János-féle alap kamataiból (27 frt 78 kr.) kap: Nagy Imre (VI) 12 frt, Furmann Lajos (V) 10 forint, Kmotrik Dániel (I) 5 frt 78 krt.

11. A „Bajusz-kör“ alapítvány kamatait 5 frt 5 kr. Janousch Rudolf (VI) nyeri.

12. A Kornstein Ignác nevére tett alapítványból egyenként 5 frt 55 krt nyernek Fejér Gábor (IV), Imre János (V).

13. A Kovács László-féle alapítvány kamatait 24 forint 74 krajczár Kovács Lajos (VI) kapja.

14. A Jóba Elek által ajándékozott egy darab aranyat Lukács Ödön (VI) nyeri.

15. Szopkó Alfréd-féle alapítvány kamataiból Pazár István (VIII) 5 frtot kap.

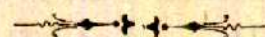
16. A tanulóifjuság által fentartott Filler-egyletből kapnak: Feldheim Ferencz (VIII) 15 frt, Bergstein Ignác (VI) 15 frt, Murányi László (VI) 10 frt, Propper Dezső (VI) 10 frt, Fränkl Henrik (V), Honétzy Géza, Goldstein Zsigmond, Nagy Dezső, Szitha Sándor (III), Husz Ödön (II) és Klein Vilmos (I) 5—5 forintot kapnak.

17. Hornyánszky Viktor akad. könyvkiadó által ajándékozott „Magyar művészek“ czimű diszművet Osztermann Ernő (IV) nyeri.

18. A Tarczali Dezső helybeli könyvkereskedő ajándékozta Petőfi Sándor összes költeményeit Kubassy Béla (VIII) kapta.

19. Mint jó rajzolók 5—5 frtot kapnak a Groska Jánosné-féle alapból Haisinger Viktor, Lenkey Géza, Imre János (V), Osztermann Ernő (IV) és Berzeviczy Béla (II).

Tanítványaink között a jutalomkönyveken kívül, általunk különböző czimen kiosztott pénzbeli ösztöndíj, jutalom és egyéb segély 1183 frt 39 krajczárt és egy drb aranyat tesz.

V.

Könyv- és szertár.

1. A) Tanári könyvtár.

A tanári könyvtár ez évben ajándék, vétel és előfizetés útján gyarapodott.

Vétel útján szerzett művek:

Kisfaludy Károly: Munkái 8 k. *Berzsenyi*: Versei 1 k. *Döbrentei*: Régi magyar nyelvemlékek 4 k. *Szemere Miklós*: Művei 3 k. *Vajda János*: Költeményei 2 k. *Czakó*: Művei 2 k. *Gaál József*: Művei 3 k. *Dayka*: Költeményei 1 k. *Zrinyi*: Szigeti veszedelem 1 k. *Vitkovics*: Művei 3 k. *Balogh Zoltán*: Művei 3 k. *Vahot Imre*: Emlékiratai 1 k. *Sárosi Gyula*: Művei 3 k. *Dugonics*: Bátori Mária 1 k. *Bacsányi*: Költeményei 1 k. *Csokonai*: Munkái 3 k. *Haraszti Gyula*: Csokonai Vitéz Mihály 1 k. *Jancsó Benedek*: Kölcsey élete és művei 1 k. *Verseghy*: Költeményei 1 k. *Heinrich G.*: Német irodalom története 2 k. *Simonyi Zs.*: A magyar nyelv 2 k. *Greguss Ágost*: Shakspere pályája 1 k. *Arany-Gyulai*: Magyar népköltési gyűjtemény 3 k. *Bodnár*: Magyar irodalom 1 k. *Beöthy Zsolt*: Tragikum 1 k. *Ribbeck-Csiky*: Római költészet története 2 k. *Dante-Szász*: Purgatorium 1 k. *Volkman*: Rhetorik der Griechen und Römer 1 k. *Nägelsbach*: Lateinische Stilistik 1 k. *Szilágyi Sándor*: Magyar történelmi életrajzok IV. VI. k. *Horváth Mihály*: Magyarország függetlenségi harczának története 3 k., Huszonöt év Magyarország történetéből 2 k. *Szilágyi Sándor*: Erdély története 2 k. *Frankl Vilmos*: Pázmány Péter és kora 2 k. *Thaly Kálmán*: II. Rákóczi Ferencz ifjusága 1 k. *Grünwald Béla*: Uj Magyarország 1 k. *Télfi Iván*: Magyarok őstörténete 1 k. *Br. Nyáry Albert*: Heraldika 1 k. *Bozóky*: Római világ 2 k., A művészetek a római császárság fénykorában 1 k. *Weszerle*: Érmé-

szeti táblái 1 k. *Stoll*: Mythologie 1 k. *Janet-Lörincz*: Politika és morál 1 k. *A magyar természettudományi társulat*: Emlékkönyve 1 k. *Heller Ágost*: A physika története a XIX. században 1 k. *Reclus-Geöcze*: Hegyek története 1 k. *Weinhold*: Physik. Demonstrationen 1 k. *Legendre*: Elemente der Geometrie 1 k. *Magyar tudományos akadémia*: Almanach 1 k. *Békési-Illés*: Számтан 1 k. *Landau-Wohlrab*: Geometria 1 k. *Bachat Dániel*: Evangélikusok egyetemes névtára 1 k. *Spruner-Menke*: Hand-Atlas 23 k. *Szabolcska*: Költeményei 1 k. *Beöthy*: Goldbach et Comp 1 k. *Krupec*: A középkori egyház szerkezet 1 f. *Fustel de Coulanges-Bartal*: Az ó-kori község 1 k. = 114 kötet, 1 füzet.

Könyvek vásárlására kiadtunk 270 frt 19 krt, kötésre 23 frt 70 krt.

Ezekon kívül előfizettünk a következő folyóiratokra: Evangélikus egyház és iskola. Protestans egyházi és iskolai lap. Tanáregyesületi közlöny. Egyetemes közoktatásügyi szemle. Magyar nyelvőr. Századok. Földrajzi közlemények. Irodalom-történeti közlemények. Athenaeum.

Továbbá: Magyar történeti életrajzok. Akadémiai összes kiadványok. Magyar nyelvtörténeti szótár III. 1—8.

Előfizetésre fordítottunk 66 frt 40 krt.

Ajándékkönyvek:

Nt. Farbaký József úr ajándéka: Egyházi beszéd, melyet mondott F. J. Miskolecz. Forster R. 1892.

Cserhalmi Samu úr: Az „Egyetemes Philologiai Közöly“-nek 1891., 1892. évfolyamait ajánlotta fel.

Karaszka János úr ajándéka: A szent bibliában levő históriák, melyet Gr. Károlyi Ferencz nyomtatott. Nagy-Károly, 1758.

Főtiszt. Püspök úr útján kaptuk: az egyetemes és kerületi gyűlés 1891. évi jegyzőkönyveit.

Ezekon kívül az egyes könyvkiadó czégek küldték meg a szaktanárokat érdeklő könyvkiadványaikat.

B) Ifjusági könyvtár.

Az ifjusági könyvtár két részből áll: a felső és alsó gymnasiumi ifjuság számára külön választott részekből.

a) A felső gymnasiumi ifjusági könyvtár jelen tanévben gyarapodott vétel útján 165 kötettel.

Sand György: Leoni Leó 1 k. *Norris W. E.*: Vidal Adrián 1 k. *Pálffy Albert*: Az itélőmester leánya. *Taine Hippolit Adolf*: A németalföldi művészet bölcselése 1 k. *Fáy András*: Érzélgés és világ folyása 1 k. *Dugonics András*: Bátori Mária 1 k. *Lever Károly*: Viharban 1 k. *Kölcsey Ferencz*: Versei 1 k. *Kölcsey Ferencz*: Országgyűlési napló 1 k. *Puskin S., Gogoly M., Krylov J., Dosztojevszky T., Turgenyev*: Orosz beszédek 1 k. *Malot Hektor*: A szépség vonzereje 1 k. *Berczik Árpád*: Nézd meg az anyját, *Berczik Árpád*: Az igmándi kis pap 1 k. *Macaulay B. T.*: Machiavelli. *Macaulay B. T.*: Milton 1 k. *Gyulai Pál*: Arany János és Tisza Domokos: Hátrahagyott versei 1 k. *Csokonai Vitéz Mihály*: Ódák, *Hosvay Selymes Péter*: A híres neves Toldi Miklósnak cselekedetei 1 k. *Gyulai Pál*: Br. Eötvös József, *Csengery Antal*: Deák Ferencz emlékezete 1 k. *Williám Brongh*: Flipper és Nobbler, *Hugo Károly*: Bankár és Báró 1 k. *Heyse Pál*: A grófi kastélyban, *Kármán József*: Fanni hagyományai 1 k. *Gombos Imre*: Az esküvés 1 k. *Sandean Gyula*: Az örökség 1 k. *Csengery Antal*: A magyar közoktatás és közművelődés némely főbb kérdéseiről 1 k. *Pellico Silvio*: Börtöneim 1 k. *Ovida*: Egy pár kis faczipó 1 k. *Mérimée Prosper*: Colomba 1 k. *Stifter Adalbert*: Brigitta, *Feuillet Octav*: Trécaeur Julia 1 k. *Chateaubriand*: René, *Zichy Antal*: Elbeszélései 1 k. *Gr. Hoffmannsegg*: Utazása Magyarországon 1793—1794-ben 1 k. *Picard*: Két házaspár, *Bret Harte*: Kaliforniai beszédei 1 k. *Kisfaludy Károly*: Vig beszédei 1 k. *Pope Sándor*: A műbírálatról, *Lindau Pál*: Molière 1 k. *Barilli, Ghislanzoni és Sara*: Olasz beszédek 1 k. *Balzac Honoré*: Grandet Eugénia 1 k. *Szigligeti Ede*: Magy. színészek életrajzai, *Feuillet Octáv*: Egy nő naplója 1 k. *Pálffy Albert*:

Egy kastély az erdőben, *Pálffy Albert*: A szebeni ház, *Kölcsey Ferencz*: Elbeszélései 1 k. *Lessing G. E.*: Laokoon 1 k. *Malot Hektor*: Pompon 1 k. *Legouvé Ernő*: Beatrix 1 k. *Turgenyev sz. Iván*: Költemények prózában, *Kisfaludy Károly*: Csalódások 1 k. *Musset Alfréd*: Ne fogadj fel soha semmit, *Csokonay Vitéz Mihály*: Dorottya 1 k. *Taylor Tamás*: Barátságból, *Berczik Árpád*: A protectio 1 k. *Flegler Sándor*: Kölcsey Ferencz, *Concha Győző*: A 90-es évek reformeszméi és előzményeik 1 k. *Gogoly Miklós*: Bulyba Tárász, *Gogoly Miklós*: Beszédek az orosz életből 1 k. *Petrarca*: Összes szerelmi szonettjei 1 k. *Constant Benjamin*: Adolf, *Spielhagen Frigyes*: Az utolsó órában 1 k. *Gregorovius F.*: A pápák síremlékei, *Conscience Henrik*: A szegény nemes 1 k. *Schiller Frigyes*: Mózes küldetése, *Szász Károly*: Schiller 1 k. *Mérimée Prosper*: Carmen, br. *Jósika Miklós*: Egy igaz ember 1 k. *Gr. Sollohub*: A gyógyszerészné, gr. *Sollohub*: Előkelő világ 1 k. *Sand György*: Az ördög-mocsár, *Gauthier Théophile*: A lélekcseré 1 k. *Szentjóni Szabó László*: Mátyás király 1 k. *P. Szathmáry Károly*: Képek a középkorból 1 k. *Augier Emil*: A Fourchambault család, *Augier*: A bürök 1 k. *Arago és Vermond*: Az ördög naplója, *Chateaubriand*: Atala 1 k. *Hugó Viktor*: Hernani, *Goethe*: Iphigenia Taurisban 1 k. *Karr Alfonz*: Hajnal után két héttel, *Kovács Pál*: Farsangi kalandok 1 k. *Forster Arnold*, *Florenz*: Deák Ferencz 1 k. *Greguss Ágost*: A balladáról 1 k. *Longfellow Henrik*: Hiavata 1 k. *Prescott H. E.*: Schäffer Magdaléna, *Tibullus*: Elégiái 1 k. *Sandean Gyula*: A Montsabreyi kastély, *Dickens Károly*: Karácsonyi ének 1 k. *Ráday Pál*: Munkái 1 k. *Tennyson Alfréd*: Király-idyllek 1 k. *Szász Károly*: II. Fülöp 1 k. *Longfellow W. Henrik*: Az arany legenda 1 k. *Delpit Albert*: Odette házassága 1 k. *Uchard Mario*: Jean csillaga 1 k. *Racine*: Athalia, *Scribe és Vander-Bach*: Clermont 1 k. *Corneille Péter*: Cinna, *Augier E. és Sandean*: Poirier úr veje 1 k. *Gr. Tolstoj L. N.*: Családi boldogság, *Macaulay T. B.*: A pápaság 1 k. *Plouvier Eduard*: Beszédek, *Theuriet A.*: A Buzavirágék háza 1 k. *Genin*: Egy valódi hős 1 k. *Swift Jónathán*: Gulliver utazásai

1 k. *Daudet Ernő*: A férj 1 k. *Dugonics András*: Kún László 1 k. *Lázár Gyula*: India története 1 k. *Áldor Imre*: Hősök és hódítók 1 k. *Nagy István*: Cromwell Olivér 1 k. *Vértesi Arnold*: A svájci szab. köztársaság alapítása 1 k. *Vértesi Arnold*: Julius Caesar története 1 k. *Áldor Imre*: Nagy Péter 1 k. *Vértesi Arnold*: Néro, az első ker. üldözés 1 k. *Vértesi Arnold*: III. Napoleon 1 k. *Áldor Imre*: Nagy Constantin császár 1 k. *Lázár Gyula*: A Normannok 1 k. *Lázár Gyula*: Washington 1 k. *Áldor Imre*: Nagy Sándor és kora 1 k. *Áldor Imre*: V. Károly császár 1 k. *Lázár Gyula*: A kereszties háborúk története 1 k. *Márki Sándor*: Magyar Pantheon 1 k. *Lessing G. E.*: Bölcs Náthán 1 k. *Hoitsy Pál*: A nagy természet s a kicsiny ember 1 k. *Goethe*: Berlichlugeni Götze a vaskezü. *Flegler Sándor*: Szalay László és munkái 1 k. *Ebers György*: Egy szó 1 k. *Kiss János*: Emlékezései életéből 1 k. *Szamota István*: Régi utazások Magyarországon 1 k. *Áldor Imre*: Mediesi Lőrincz 1 k. *Lázár Gyula*: Velence alapítása és fénykora 1 k. *Lázár Gyula*: Fiume a magy. korona gyöngye 1 k. *Áldor Imre*: II. v. Jeruzsálemi Endre magy. király 1 k. *Lázár Gyula*: A népvándorlás története 1 k. *Castriota György*: Kyros és a régi perzsák története 1 k. Khina és Japán 1 k. *Áldor Imre*: Széchényi István gr. 1 k. A francia forradalom története 1 k. Az első magyar király 1 k. Hunyadi János és kora 1 k. Nagy Napoleon csász. története 1 k. Augustus római császár története 1 k. József császár 1 k. Hősök és hódítók 1 k. Kossuth Lajos élete és pályája 1 k. IV. Béla és a tatárjárás 1 k. Deák Ferencz élete 1 k. A rémuralom története 1 k. *Ballagi Béla*: Az Észak-Amerikai egyes. államok megállapítása. *Toldi László*: Nagy Lajos király uralkodása 1 k. Szent László király élete 1 k. Magyarország műveltségi állapota az Anjouk korában 1 k. A régi magyarok műveltségének története 1 k. Árpád és a magyarok letelepedése 1 k. *Sebestyén Gyula*: Zrinyi Miklós életének története 1 k. *Barsi József*: Utazás ismeretlen állomás felé 1849—56 1 k. *Wieland*: Az Abderiták 1 köt. *Chateaubriand F.*: A vértanúk 1 k. *Komáromy András*: Liszti László munkái 1 k. *Shakespeare*: Sok zaj semmiért.

Simai Kristóf: Igazházi, egy kegyes jó atya 1 k. *Sand György*: Indiána 1 k. *Rosseau*: Az államjog alapelvei. *Kisfaludy Károly*: Versei 1 k. *Le Lage Alain René*: A sánta ördög 1 k. *Milton János*: Az elveszett paradicsom 1 kötet. *Székács József*: Szerb népdalok és hős regék 1 k. *Dáhn Felix*: Odhin vigasza 1 k. *III. Napoleon*: A tüzérség multja és jövője. *Kónyi Manó*: Beust és Andrássy 1870—71, 1 k. *Lévay József*: Bozzai Pál irodalmi hagyományai. *Pulszky Ferencz*: Martinovics és társai. *M. Tullius Cicero*: Laelius a barátságról 1 k. *Ballagi Mór*: I. Frigyes Vilmos porosz király. *Kazinczy Gábor*: Emlékbeszéd Szemere P. felett. *Czuczor Gergely*: Hős költeményei és meséi 1 k. *Dayka Gábor*: Költeményei. *Caius Valerius Catullus*: Versei 1 k. *Kölcsey Ferencz*: Szónoki művei 1 k. *Taine H.*: Az eszmény a művészetben 1 k. *Spielhagen F.*: Az utolsó órában. *Puskin Sándor*: Auyegin Eugen 1 k. *Flegler Sándor*: A magyar történetírás története 1 k. *Hankó V. és Szterényi H.*: Természettudományi olvasmányok 1 k. *Plauche Gusztáv*: Művészek csarnoka. *Ouida*: Egy orgonaág 1 k. *Szigligeti Ede*: Csikós. *Hugo Victor*: Borgia Lucretia 1 kötet. *Neményi Ambrus*: A francia forradalom hírlapjai. *Sayous Eduard*: A mongolok betörése Magyarországra. *Andrássy Gyula gr.* beszéde a törvényjavaslat tárgyában 1 k. *Lessing*: Barnhelmi Minna 1 k. *Macaulay*: Barére Bertrand. *Byron*: Nagy Frigyes 1 k. *Dugonics András* följegyzései. *Kónyi Manó*: Deák F.-nek 1861-ik évi országgyűlésből elfogadott két beszéde 1 k. *Grillparzer F.*: Medea. *Augier és Foussier*: A szegény arszlánnők 1 k. *Gr. Gvadányi József*: Egy falusi notáriusnak budai utazása 1 k. *Goethe*: Hermann és Dorothea. *Boileau*: A költészetről. *Homér*: Béka-egérharcz 1 k. *Szilágyi Sándor*: Történeti rajzok 1 k. *Gr. Teleki László*: Kegyencz 1 k. *Eynaud Albert*: Ferizáde dala. *Echegaray József*: A nagy Galeotto 1 k. *Krasevszky Ignác*: Ulána. *Bérczy Károly*: A gyógyult seb 1 k. *Elliot György*: A raveloei takács 1 k. *Fáy András*: A külföldiek. *Molière*: A bot-csinálta doctor. *Horatius Flaccus*: A költészetről. *Gyulai Pál*: A vén színész 1 k. *Kazinczy Ferencz*: Bácsmegeinek gyötrelmei 1 k. *Berzsenyi Dániel*: Versei 1 kötet. *Beulé*:

Augustus családja és kora. *Taine Hippolit Adolf*: Az olasz művészet bölcsellete 1 k. *Turgenjev Iván*: Tavaszi hullámok 1 k. *Goldoni Károly*: A hazug 1 k. *Fiók Károly*: Szóhráb 1 k. *Theuriet*: Veronika asszony 1 k. *Macaulay*: Lord Bacon 1 k. *Vasiliadis*: Galatea. *Gyulay Pál*: Szilágyi és Hajmási 1 kötet. *Hunfalvy János*: Theoprasztus jellemrajzai. *Beaumarchais*: Figaro házassága. *Zsilinszky Mihály*: Kucpeczky János. *Boissier Gaston*: Virgil 1 k. *Schiller Frigyes*: Wallenstein halála 1 k. *Radó Antal*: Olasz költőkből 1 k. *Kónyi Manó*: Deák Ferencz miért nem ment el az 1843-iki országgyűlésre? *Kazinczy Ferencz*: Magyarországi utak 1 k. *Corneille*: Cid. *Csiky Gergely*: Anna. *Louis-Lande*: Camaron. *Fraknoi Vilmos*: II. Lajos és udvara 1 kötet. *Moncriefé*: A szégyenlős. *Fáy András*: A mátrai vadászat. *Baylé Bernhard*: Az esernyő 1 k. *Rudnyánszky Gy.*: Új könyv 1 k. Összesen: 165 kötet.

Könyvtárőr: *Porubszky Pál*.

b) Az alsó gymnasiumi ifjúsági könyvtár ez évben létesült. Vétel útján szereztetett 204 kötet; ajándékozás útján 10 kötet; összesen 214 kötet.

Andersen: Meséi. *Campe*: Ifjabbik Robinson. *Cooper Vachott*: Bőrharisnya. *Cooper-Eötvös*: Utolsó Mohikán. *Colon*: Kolumbusz Kristóf élete. *Cervantes György*: Don Quijote. *Daudet-Tóth*: Egy hajó története. *Forgó bácsi*: Gyermekek színház. *Gerandó*: Emberiség jóltevői. *Gaal*: Kujak Andris keleti utazása. *Grimm Horárik*: Görög-római ösregék. *Füredi*: Báró Manx. *Hevesi*: Jelki András. *Hohenauer*: Magyar hősök. *Jókai*: Kis dekameron. *James-Petőfi*: Robin Hood. *Kardos*: Ezeregy éj. *Ludwigh-Boros*: 300 Aesopus mese. *Mayer*: Derék férfiak. Jelesek csarnoka. *Fésüs*: Cook a tengerész. *Mikszáth*: Tavaszi rügyek. *Meyne-Reid*: Tűzföld. *Paul-Simonyi*: Utazások és vadász kalandok. *Radó*: Vámbéri utazásai. Gróf Benyovszky Mór. *Stevenson-Kürthy*: Kincses sziget. *Scipió*: Inkák törzséből. *Häcker-Lázár*: Vadölő. *Twain-Fái*: Koldus és királyfi. Tamás urfi kalandjai. *Hucklebery* fin kalandjai. *Thomas-Fésüs*: Találmányok könyve. Felfedezések könyve. *Könyves-Tóth*: Tudomány vértanui. A munka bajnokai. *Tóth*: Kurucz világ. *Vámbéri Jónás*:

Indiai tündérmesék. *Wittné*: Keresztes hadak története. *Grüsson-Halbik*: A bánat kiengesztel. *Grandmaison-Szentmih.*: Ainayle vieuxi torony. *Baron-Halbik*: Végrendelet. *Bánfi*: Jani és Náni. Egyenes és görbe utakon. Barlang titka. *Baron-Tomor*: Ember tervez stb. *Baron-Kasztner*: Gyula és Mari. *Sebők*: Anya ékszere. *Auerelie-Schön*: Mostoha leány. *Grüsson-Halbik*: Borscsa néni. Buchenhorst örökösei. *Hempel Margit*: Tűzesőben. *Kletke-Németh*: Lázadás Kairóban. *Sebők*: Jenő herczeg. *Stadler*: Az árvák atyja. *Spitzer*: Szorgalom jutalma. *Schön*: Bódog. *Schönberger*: Borura derü. *Bonnet*: Aranykeresők. Jáva pálmás partvidékein. Elefánt vadászok. A vadonban. Marmoestraati ültetvényes. A sziklás hegyvidék gyarmatosai. Regék és mondák. Jánossy Pál. Sas szárnyakon. *Kalocsa*: Lótusz virág. *Defoe*: Robinson Crusoe. *Jókai*: Magyar világból I., II., III. A török világból I—III. *Aczél*: Szomorú idők. *Kohn*: Északsarkvidéki utazás. *Kürnberger*: A selmeczi bányában. *Sann*: A szent gotthárdi csata. *Benedek*: Székely mesemonda. *Nagy*: Az önféjű. *Mikszáth*: A két koldus diák. *Cox-Komáromy*: Görög regék. *Sikor*: Egy kis árva története. *Hoffmann Ferencz*: Mózele. Ne lopj. Az igazság napfényre jő. Tiszteld atyádat és anyádat. Régi jó idők. Az ur szava. Frigyes és Náci. Szenvedések iskolája. Madár kereskedők. Elveszett fiu. Egy család története. Ezüst garas. Jó emberek. Ehlik Jakab. Nevelő. Hóban eltemetve. Szokás hatalma. Próbák. Anyai szeretet. Mylord cat. Vidor Ferkó. Loangó. Testvérek. Helgolandi fiu. A becsület útja. A milyen az ur olyan a szolgája. Királyfi. Inka kincse. Milliomos. Samuka. Rosz szellem. Szorgalom és restség. Bűn rabja. Hála és megtorlás. Jó fiu. Czigány Ferkó. A sirból. Néger élet. Bankjegyek. Bátya és öcs. Nemezsis. A pásztor és bujdosó. Őrtűz mellett. Nincs menekülés. Felhők fölött. A szokás természetté válik. Aggodalmos napok. Nem mindég. *Häker Oszkár*: Adjatok hálát az égnek. És ne vigy minket a kisértetbe. A szegény segédtanító. Testvéreidet ne gyűlöld. Saját erejéből. *Schmidt Kristóf*: A fiatal remete. Vadon virágai. Lajos Anzelmo. Eichenfels Henrik stb. Jó Fridolin és a gonosz Detrik. Piros tojások. Matild és Vilma. Schmidt Kristóf életrajza. Eustachius.

Benedek: Székely népmesék. *Mészáros*: Kunországából. *Verne György*: Prémek hazája. *Tóth*: Irka-firkák. *Lukács*: Arany rabjai. *Kacziány*: Fekete-sárga zászlók alatt. *Jakab Ödön*: Marosszéki történetek. *Benedek*: Székely (tündér) népmesék. *Beniczky*: Mondafüzér. Százegy mese. Százszor szépek. *Büttner*: Egy rút kis leány. *Vékey Zsigmond*: Utazásaim a föld körül. *Báró Münchhausen*: Kalandjai. *Vahot*: A honvéd őrangyala. *Endrődi*: Falusi álmok, *Meyne-Reid-Kürthy*: Skalpvadászok. *P. Szathmáry*: Gr. Teleki Blanka. *Simonyi*: Messze földön. *Nemes Ödön*: Kunyhótól palotáig. *Bolanden-Grail*: Régi Isten. *Pósa*: Dalok, regék. *Kardos*: Ég és föld között. *Daudet-Fái*: Tarasconi Tartarin története. *Wilke-Collius*: A molnár leánya. *Schmidt-Lázár*: Lear király. *Gaál*: Az utolsó lantos. *Wachot S.-né*: Sziklary Ilona. *Kürthy*: Az aranyos. *Nagy*: Robin-Hood, a két testvér. *Gabányi*: Egy krajczár emlékiratai. *Beniczky*: Gyermekebarát. *Mikszáth*: Magyarország lovagvárai. *P. Szathmáry*: Török világ Magyarországon. *Helm*: Futri Kata. *Tóth*: Nagyapó elbeszélései. *Rudnyánszky*: Gyermekek színház. *Privigyei*: Magyarország nem volt, hanem lesz. *Elemér bácsi*: Tündér meséi. *Kardos*: Csuda világ. *White-Mudrony*: Rózsika. *Szomaházy*: Nyiri pajkosok. *Vörösmarty*: Arab regék. *Swiff-Hoffmann*: Gulliver utazásai. *Hohenauer*: Árpád fia. *Genin*: Egy valódi hős. *Garibaldi*: Szerzetes uralma. *Kacziány*: Hires magyar párbajok. *Schmidt-Lázár*: Washington György. *Comvai-Fái*: Álomlátó. *P. Szathmáry*: Rosz asszony várat veszt.

Összesen 204 kötet.

Ajándék könyvek: *Farkas*: Utolsó ütközet (ajándék. Lukrits Károly IV. oszt. t.). *Szabó*: Szegény és gazdag (aj. Csapkay Géza IV. o. t.). *Hoffmann*: A két testvér (ajánd. Szabó Miklós IV. o. t.). *Gaál*: Kompánisták (aj. Kovács Pál IV. o. t.). *Colomb*: A muzsaért (aj. Martinyi László IV. o. t.). *Heiszler*: Ligajog. Kormányzó (aj. Szabó Béla IV. oszt. t.). *Boros*: Kisebb munkái. *Conscience-Greguss*: Szegény nemes (aj. Szikszay Miklós III. oszt. t.). *Hoffmann*: Tengeren túl (ajándékozta Führer Adolf III. oszt. tanuló).

Összesen 10 kötet

Az alsó gymnasiumi ifjusági könyvtárban van tehát 214 kötet.

Az egész ifjusági könyvtárban könyvekre kiadtunk 241 forint 22 krajczárt, kötésre 48 frt 68 krt.

Könyvtárőr: *Moravszky Ferencz*.

2. Természettani szertár.

A természettani szertár gyarapítására az évi 800 forint átalány összegből 250 forint jutott.

Ezen összegből fizettük ki a múlt tanévben vett messzelátó hátralékos árát 100 forintot. Továbbá Calderoni és társaczégtől meghozattuk: 1. a „pentaphane“ egyetemes vetítő készüléket 88 forintért; 2. 2 darab forgatható képet, a föld és a naprendszer 16.3 forintért; 3. 4 darab üvegre festett képet 6.3 forintért; 4. szivókút mintát üvegből 1.5 forintért; 5. képkeretet a vetítő készülékhez 2.5 forintért.

A hátralevő összeget képek megrendelésére fordítottuk, melyek ez ideig még meg nem érkeztek.

Szertárőr: *Mészáros Ferencz*.

3. A természetrajzi szertár.

Az állattani szertár részint ajándék, részint vétel útján szaporodott.

Ajándékoztak ezen szertárnak főgymnasiumunk következő kiváló barátai: Sárkány Boldizsár úr Dobsináról egy hiteles pár kitömött héját (*Astur palumbarius*), egy szépen kifejlett süketfajd kakast (*Tetrao uro gallus*); dr. Kellner Victor dobsinai orvos úr kitömve egy jég madarat (*Alcedo ispida*) és egy kolibrit (*Chrysolampis moschitus*); Nehrer Gyula úr Rozsnyóról kitömve egy nyirfajd tyukot (*Tetrao tetrix*); Textoris Viktor úr egy kitömött süketfajd kakast igen jellemző dürrögő állásban, Sexti Gyula úr egy dobos gémet (*Ardea stellaris*), Szlaboczky Imre szaktanár egy hörcsögöt (*Cricetus frumentarius*); Jármay Ödön VII. o. b. tanuló egy bibiczet (*Vanellus cristatus*); Zsák Dezső V. o. tanuló lángbaglyot (*Strix flammea*); Szabó Miklós IV. o. b. tanuló zöld harkályt (*picus viridis*).

Vétel útján való szaporodás: Borz (*Meles taxus*); gólya snepf (*Himantopus candidus*); kis gém (*Ardea mimuta*); örvös rigó (*Turdus torquatus*); sárga rigó (*Oriolus galbula*); egy rucza (*Querquedula circea*); mocsár snepf (*Gallinago scolopacina*); fekete halászká (*Hydrochelidon nigra*); szürke zenér (*Sylvia cinerea*); egy kolibri (*Chrysolampis moschitus*); kőfali fecske (*Cypselus apus*); zöld harkály (*Picus viridus*); őrgébics (*Lanius excubitor*) és két kis még meg nem határozott éneklő.

Ugyancsak vétel útján megszereztek a következő állatok átalakulásának menetét feltűntető borszesz praeparatumok: *Rana esculenta*, *salmo salar*, *melolontha vulgaris*, *apis mellifica*, *musca domestica*, *periplaneta orientalis*, *philoxera* és más microbák praeparatumai. *Hyla arborea*, *salamandra maculata*, *proteus arguineus*, *torpedo marmorata*, *raja clavata*, *salpa afric. max.*, *alcyonella stagnorum*, *flustra foliacea*, *rhyssostoma pulmo*, *pelagia noctiluca*, *Euplectella aspergillum*, *cypselus apus*.

Végre még Andor Endre úr a tenger vidékéről hozott 3 állatvázat. Hartstein Miklós és Ernő magántanulók pedig 43 darab különféle madártojást ajándékoztak.

Az itt felsorolt tanszerekre kiadatott összesen: 155.50 frt és rendelkezésre maradt még a jelen tanév folyamára: 44 frt 50 krajczár.

4. Éremtár.

Az éremtár részére Benedek János úr 5, Kerekréthy Miklós úr 3, Oláh Géza úr 6, Pallai Tibor VI. o. b. tanuló pedig 38 darab érmet ajándékoztak.

5. Rajz-szertár.

Az elmúlt tanévben a rajz-szertár a következőkkel gyarapodott:

Megvették a Várdai-Szilárd-féle fali rajzminták 33 frt 10 kr. értékben; ugyanezekből 31 darabnak kemény papírra való fesztése került 8 frt 25 krba.

Megszereztek az antik oszloprendeket tárgyaló két munka: Vignole: „Etudes des cinq ordres“ 7 frt értékben

és Mauch: „Die architektonischen Ordnungen der Griechen und Römer“ 9 frt 60 kr. értékben.

Megvették továbbá Ballo „rajzmintái“ 1 frt 50 kr.-ért és Scheiber „Gemalte goth. Ornamente“ munkájának III. és IV. füzeté 4 frt 16 krajczárért.

A megszerzett mintalapok védelmére készítettett 32 darab keret, ára 27 frt 29 kr.

Összesen: 90 frt 90 kr.

6. Földrajzi szertár.

A legutóbbi kimutatás óta a következő térképekkel gyarapodott: *H. Rheinhard* Roma vetus. *Gönczy-Kogutovicz* Szabolcsmegye térképe. *Spruner-Menke* Hand-Atlas.

Összesen 59 frt értékben.

7. Torna-szertár.

A meglevő eszközök javítottak ki. 17 frt 71 kr. értékben.

8. Bútor szaporulat.

6 darab kettős ülésű pad és 1 darab könyvszekrény készült. 77 frt 50 kr.

VI.

Elvégzett tananyag,

a) Rendes tantárgyak.

I. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Dr. Vietórisz József.**

1. Vallástan. Hetenként 2 óra. *Protestáns:* Bibliai történetek, erkölcsi elbeszélések az ó-testamentumból a világ teremtésétől kezdve a zsidó állam felbomlásáig. Tankönyv: Pálffy József: Bibliai történetek. Tanár: *Geduly Henrik.* — *Római katolikus:* A hitről. A parancsokról. A malaszt eszközzeiről. Az imádságról. Tankönyv: „Egri közép katekizmus.” Tanár: *Melkó György.* — *Izraelita:* Bibliai történet: a bírák, királyok a babilonai fogságig. Erkölcsstan: Isten tulajdonságától felebaráti szeretetig. Hetenként egyszer héber olvasás. Tankönyv: Dr. Zsengeri. Tanár: *Weisz Mór.*

2. Magyar nyelv. Het. 6 óra. *a) Nyelvtan:* hangok, egyszerű mondat és részei, szóképzés, szóösszetétel. *b) Olvasmány:* kisebb leírások, mondák és elbeszélések főleg a magyar nép életéből és történetéből, költemények szavalása. *c) Írásbeli dolgozat.* Tank.: Szinyei J. Magyar nyelvtan I. r. Lehr-Riedl: Olvasókönyv I. r. Tanár: *Dr. Vietórisz József.*

3. Latin nyelv. Het. 7 óra. Részben egyes mondatok, részben összefüggő olvasmányok fejtegetése alapján a név- és igeragozás begyakorlása, melléknevek fokragozása. Iskolai írásbeli dolgozatok. Tank.: Békési Gy.: Latin nyelvtan I. r. Tanár: *Dr. Vietórisz József.*

4. Földrajz. Het. 4 óra. A magyar szent korona országai. Európa általános leírása. Európa egyes országainak leírása. Tank.: Dr. Hunfalvy János. Tanár: *Szlaboczký Imre.*

5. Számítan. Het. 3 óra. Számlálás. A tizes számrendszer. A méterrendszer. Római számjegyek. A 4 alpművelet egész számokkal és tizedes törtekkel. A kijelölt hányados tulajdonságai. A törtekről. A 4 alpművelet közönséges törtekkel. Időszámlálás. Pénzrendszerünk. Tank.: Békési-Illés: Közönséges számítan I. füzet. Tanár: *Eltscher Simon.* Kéthetenként iskolai dolgozat.

6. Rajzoló mértan. Het. 3 óra. A termennyiségekről általában; a pont és az egyenes. Az egyenes főirányairól. A négyzet, ennek fele az egyenlő szárú derékszögű háromszög és ezek alkotó részeinek ismertetése. A négyszögekről. Az egyenesek alpműveletei. Szögek származása, osztályozása, mérése; a szögpárokról. Körvonal és a belé írható szögek. Szabályos sokszögekről. Idomok összeállósága és hasonlóságáról. Egyszerűbb idomok területének meghatározásáról. A kör kerületének kiszámítása. Kerület és csigavonallról. Tank.: Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. Tanár: *Gróh István.*

7. Szépirás. Het. 1 óra. Magyar és német kis és nagy betűk. Folyóírás. Az oktatás a tanár előírása után történt a Vajda-féle szépirási mintákat segítségül véve. Tanár: *Gróh István.*

8. Ének. Az énekről általában, a hangrendszer, a hangjegyek és a vonalrendszer, a kulcsok, az üteny, a hangok és hangjegyek értékéről, szünjegyekről. Hangtaláló gyakorlatok az első 5 hang terjedelméig, egész, fél és negyedértékű hangjegyekkel, $\frac{1}{4}$, $\frac{3}{4}$ és $2,4$ -es üteny felosztással. Ernyei gyakorlati énektan szerint. Egy szólamu dalok, egyhangu egyházi dallamok, heti 1 óra. Tanító: *Zsák Endre.*

9. Tornászat. Het. 2 óra. Rend- és szabadgyakorlatok, szertornázás, kirándulások alkalmával labdajáték. Tank.: Porzsolt: A tornázás kézikönyve s a m. kir. honvédség gyakorlati szabályzata. Tanár: *Dr. Vietórisz József.*

II. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Moravszky Ferencz.**

1. Vallástan. Het. 2 óra. *Protestáns:* Bibliai történetek, erkölcsi elbeszélések az ó-testamentumból, a világ teremtésétől kezdve a zsidó állam felbomlásáig. Tank.: Pálffy József: Bibliai történetek. Tanár: *Geduly Henrik.* — *Róm. kath.:* A hitről. A parancsokról. A malaszt eszközeiről. Az imádságról. Tank.: „Egri közép katekizmus.” Tanár: *Melkó György.* — *Izraelita:* Bibliai történet: A babilonai fogságtól a zsidók egyenjogosításáig. Erkölcsstan: Felebaráti szeretettől, önmagunk iránti szeretetig. Hetenként egyszer héber olvasás. Tank.: Dr. Zsengeri: Hármaskönyv. Tanár: *Weisz Mór.*

2. Magyar nyelv. Het. 5 óra. *a) Nyelvtan:* az egyszerű mondat részeinek befejezéseül a ragos és névutós határozók bő ismertetése, összetett mondatok. *b) Olvasmány és c) Írásbeli dolgozat:* mint az I. osztályban. Tank.: Szinyei J.: Magyar nyelvtan II. r. Lehr-Riedl: Olvasókönyv II. r. Tanár: *Dr. Vietórisz József.*

3. Latin nyelv. Het. 7 óra. A név- és igeragozás teljes ismétlése után a rendhagyó igék; perfectum és supinumtövek; abl. absol., acc. cum inf. szerkezet; határozók; praepositioik; kötő-, kérdő-, indulat-szók; szóképzés. Fordítás latinból magyarra és viszont, alak- s mondat-tani elemzés alapján. Iskolai írásbeli dolgozat hetenként. Tank.: Békési: Latin nyelvtana és gyakorlókönyve. Tanár: *Moravszky Ferencz.*

4. Földrajz. Het. 4 óra. Ázsia általános leírása és egyes országai. Afrika, Amerika és Ausztrália földrajza. Áttekintése a szárazföldségeknél és világtengereknek. Áramlások. Tank.: Dr. Hunfalvy János. Tanár: *Szlaboczký Imre.*

5. Számítan. Het. 4 óra. Számolási rövidítések. Rövidített számtani műveletek korlátolt pontossággal. Egyszerű viszonyok és arányok. Egyszerű hármas-szabály. Kettőstételi számolás. Százalék számítás száztól, százban és százra arányok alapján. Mindennemű példák megfejtése arányok alkalmazásával. Kéthetenként írásbeli dolgozat. Tank.: Mocnik-Schmidt: Számítan. Tanár: *Gróh István.*

6. **Rajzoló mértan.** Het. 3 óra. A kocka ismertetéséből kiindulva a stereometriai elemek tárgyalása. A sík, a pont és sík, két sík. Hajlásszög, lapszög, élszög, testszög. A hasáb, henger, kúp, gúla, szabályos testek és a gömb tulajdonságai. A megismert testek axonometrikus ábrázolása és mintáik elkészítése. Tank.: Mendlik-Schmidt: Rajzoló geometria. Tanár: *Gróh István.*

7. **Szépírás.** Het. 1 óra. Magyar és német kis és nagy betűk és folyóírás a Vajda-féle szépírási füzetek nyomán. Tanár: *Gróh István.*

8. **Műének.** Az első osztályban tanultak ismétlése és folytatólag: az egybekötő iv (ligatura), a hangjegyek meghosszabbítása pont által, synkópák (egybevont hangj.), az emelő (#) és feloldójel (†). Hangtaláló gyakorlatok teljes hangsorban, egész, fél, negyedértékű hangjegyekkel és leggyakrabban előforduló üteny felosztásokkal. Ernyei gyakorlati énektan szerint. Két szólamu dalok, egyhangu egyházi dallamok, heti 1 óra. Tanító: *Zsák Endre.*

9. **Tornászat.** Het. 2 óra. Mint az 1-ső osztályban.

III. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Máthé György.**

1. **Vallástan.** Het. 2 óra. *Protestáns:* A ker. anyaszentegyház története Krisztus születésétől a legújabb korig. Tank.: Pálffy József: „A ker. anyaszentegyház története prot. iskolák számára.” V-ik kiadás. Tanár: *Geduly Henrik.* — *Róm. kath.:* A katolikus istentiszteletnek fogalma, eredete, szükségessége, haszna. A templomokról és a nyilvános istentisztelethez megkívántató tárgyakról. A szentségekről. Az egyházi áldások és szentelésekről. Az egyházi évről. Tank.: Frencl Incze: „Liturgika.” Tanár: *Melkó György.* — *Izraelita:* Zsidótörténelem: A zsidók macedoniai uralom alattól egész Jeruzsálem elpusztulásig. Erkölestan: Albó három hitelve. Tank.: Csukási és Schön: „Zsidók története.” Hetenként egyszer héber olvasás. Tanár: *Weisz Mór.*

2. **Magyar nyelv.** Het. 3 óra. Hangtan, szótan, mondatan egészen elemzéssel kapcsolatosan. Tank.: Szinnyi J.: Rendszeres magyar nyelvtan. Olvasmányok, Mesék, Leírások, Történeti elbeszélések, Versek, Hymnus Kölcsénytől. Szülőföldemen Petőfitől. Hamis tanu Aranytól. Családi kör Aranytól. Pató Pál úr Petőfitől. Pipás kántor Tompától. Szózat Vörösmartytól. A szegény asszony könyve Vörösmartytól. Tank.: Lehr-Riedl: Olvasókönyv III. Kéthetenként házi és iskolai dolgozat. Tanár: *Máthé György.*

3. **Latin nyelv.** Het. 6 óra. A mondat s részei a jelzőkig, a megfelelő magyar gyakorlatoknak latinra fordításával. Tank.: Bartal-Malmsi: Kisebb latin nyelvtan. Elischer: Latin olvasókönyvből prózai olvasmány: Az őskor és királyok kora. Vers: 12 drb Phaedrus-mese. Hetenként írásbeli dolgozat. Tanár: *Máthé György.*

4. **Német nyelv.** Het. 4 óra. Olvasás. Írás. A főnevek declinációja; melléknevek fokozása. Számnevek és névmások. A segédigék, erős-, gyenge-, visszaható- és személytelen-igék conjugációja. Könnyebb olvasmányok fordítása; versek fordítása és emlézése. Kéthetenként írásbeli dolgozat. Tank.: Zimmermann Gy.: Német nyelvtan és Német olvasó és gyakorlókönyv I. Tanár: *Eltscher Simon.*

5. **Physikai földrajz.** Het. 2 óra. A testek általános tulajdonságai. A különböző halmazállapotú testek sajátosságai. A hő- és fénytán elemei. Magnesség. Statikai elektromosság. A matematikai és physikai földrajz elemei. Tank.: Scholtz-Ráth: A matematikai és physikai földrajz elemei. Tanár: *Eltscher Simon.*

6. **Történelem.** Het. 4 óra. Magyarország története a magyarok vándorlásától a 67-es kiegyezésig. Magyarország politikai földrajzának vázlata. Tank.: Bozóti-Csánki: Magyarország története. Tanár: *Po-rubsz'y Pál.*

7. **Számítan.** Het. 3 óra. Összetett viszonyok és arányok. Összetett hármas-szabály. Lerovat, időhatár számolás, társaságvegyítés és láncz-szabály. A legfontosabb mértékek, súlyok és pénznemek. Tank.: Mocnik-Schmidt számítana. Tanár: *Szlaboczký Imre.*

8. **Rajz. mértan.** Heti 2 óra. Planimetriai szerkesztések. Egyenesek, ívek és szögek alapműveletei. Három-, négy- és sokszögek ismertetése. A hasonlóság és összeillőség tételei és ezek alkalmazása az idomok szerkesztésénél és a szabadban előforduló feladatok megoldásánál. Az idomok másolása egyenlő nagyságban és arányosan. Idomok területeinek kiszámítása és a területek átváltoztatása. Helyszin rajzolás. Tankönyv: Mocnik-Schmidt: A geometria elemei. Tanár: *Gróh István.*

9. **Műének.** Az átalakító jegyekről (kereszt, b és feloldó jel), előjegyzés, Dur és moll hangmenet összeállítása, előadási jegyek (f, p, ff, pp, mf). Három szólamú dalok, egyhangu egyh. dallamok, heti 1 óra. Tanár: *Zsák Endre.*

10. **Tornászat.** Heti 2 óra. Mint az 1. osztályban.

IV. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Szlaboczký Imre.**

1. **Vallástan.** Heti 2 óra. *Protestáns:* A ker. anyaszentegyház története Krisztus születésétől a legújabb korig. Tankönyv: Pálffy József. „A ker. anyaszentegyház története prot. iskolák számára, V-ik kiadás.” Tanár: *Geduly Henrik.* — *Róm. kath.:* A katolikus istentiszteletnek fogalma, eredete, szükségessége, haszna. A templomokról és a nyilvános istentisztelethez megkívántató tárgyakról. A szentségekről. Az egyházi áldások és szentelésekről. Az egyházi évről. Tankönyv: Frencl Incze: „Liturgika.” Tanár: *Melkó György.* — *Izr.:* Zsidótörténet: Jeruzsálem elpusztulásától a keresztes háborúig. Erkölestan: mint a harmadik osztály és héber olvasm. Tankönyv: Csukási és Schön: Zsidók története. Tanár: *Weisz Mór.*

2. **Magyar nyelv.** Het. 4 óra. Aranyak: „Toldi”, „Toldi estéje” című művein a költői nyelv sajátosságai, képes beszéd, jellemzés fejtegetése; prózai olvasmányok alapján az írály magyarossága, világossága, szabatosága, csinosága, választékossága, ereje. A verstan vázlata. Kéthetenként házi és iskolai dolgozatok az olvasmány köréből. Tank. Lehr: Arany Toldija. Góbi: Magyar írálytan I. r. Tanár: *Moravszky Ferencz.*

3. **Latin nyelv.** Het. 6 óra. Mondattan, a körülmény határozóktól végig, a tankönyvben foglalt gyakorlatoknak magyarból-latinra való fordításával. Havonként megfelelő írásbeli dolgozatok. — Olvasmány: Kis Liviusból összefüggő részletek; Ovidiusból: Phaëton. Róma alapítása. Remus halála. Daedalus Icarus. — Prosodia gyakorlatilag. Tankönyv: Bartal-Malmosi „Gyakorló könyv a mondattan vázlatával. Elischer „Latin olvasókönyv.“ Tanár: *Leffler Sámuel.*

5. **Német nyelv.** Het. 3 óra. A nyelvtan rendszeres áttekintése. Fordítás németből magyarra és magyarból németre, a Siegfried mondából. Költemények és prózai olvasmányok fordítása és elemzése. Költemények emlékelése. Kéthetenként írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Felsmann József német nyelvtan és Deutsches Lesebuch. Tanár: *Eltcher Simon.*

5. **Történelem.** Hetenként 3 óra. Az ókor története, különösen a görög és római történet a császárság megalapításáig. Tank. Dr. Mangold Lajos: Világtörténelem, I. kötet. Tanár: *Martinyi J.*

6. **Számтан.** Het. 3 óra. Bevezetés az algebra; négy alpművelet algebrai egész és törtszámokkal. Két és többtaguak négyzete és köbe; számok második és harmadik hatványa; geometriai haladványok; a számok oszthatósága, szétbontás törzstényezőkre; a legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös osztandó keretére. Elsőfoku egyenletek egy ismeretlennel. Aránypárok. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tank. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra. Tanár: *Mészáros Ferencz.*

Rajz. mértan. Het. 2 óra. A kör, a húr és érintő főbb sajátságai; a kerületi és középponti szögről; a körre vonatkozó constructio feladatok megszerkesztése. Arányos távolságok a körben és ezek alkalmazása. A kupszelet vonalak ismertetése, szerkesztése és érintőik megszerkesztése. Az ábrázoló mértanból a pont és egyenes képe előbb egy, utóbb két képsikon. Két egyenes kölcsönös helyzete ábrázolva. A hasáb, henger és a kúp ábrázolása és árnyékolása. Tankönyv: Császár, szerkesztő Planimetria. Tanár: *Gróh István.*

8. **Ásványtan.** Het. 3 óra. Chemiai előismeretek. Az ásványok tulajdonságai. Az ásványok rendszeres leírása. Kőzet-tan és föld-tan. Tank. Dr. Roth Samu. Tanár: *Szlaboczky Imre.*

9. **Műének.** Ugy mint a III. osztályban.

10. **Tornászat.** Het. 2 óra. Katonai rend- és szabad gyakorlatok Szertornászás és időnkint labdázással egybekötött kirándulás a szabadba. A rendgyakorlatokhoz használtatott a m. k. honvédség gyakorlati szabályzata. Tanár: *Gróh István.*

V. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Mészáros Ferencz.**

1. **Vallástan.** Het. 2 óra. *Protestáns:* A szentírás ösmertetése az ótestamentomi törvényadás, templom, istentisztelet, valamint az újtestamentomi hit- és erkölcstételek behatóbb ismertetésével és a megfelelő helyek magyarázatával, részben Gratz Mór: „Bibliai kalauz“ című kézi-

könyve, részint az előadó saját jegyzetei nyomán. Tanár: *Geduly Henrik.* — *Róm. kath.:* Az Istenről szóló tan. A teremtés. Az emberi nem bűnbeesése és a megváltás ígérete. Isten fia megtestesülése. Krisztus Jézus élete és működése, lealáztatása állapotában. Krisztus Jézus élete és működése felmagasztaltatása állapotában. Az ember megigazulása és megszentülése a földi életben. Az igazak boldogítása a túlvilági életben. Krisztus eljövetele dicsőségben. Tankönyv: „Katholikus hittan“ II. rész. Dr. Wappler Antal. Tanár: *Melkó György.* — *Izr.:* A zsidók történetéből: A keresztes háborútól, illetve a zsidók üldöztetésétől Mendelssohn Mózesig. Szerktartások. Tank. Csukási és Schön: Zsidók története. Tanár: *Weisz Mór.*

2. **Magyar nyelv.** Het. 3 óra. a) *Költői olvasmány:* Románczok, nép- és műballadák. b) *Prózai olvasmány:* „A tenger és a folyó vizek befolyása az emberiség sorsára“ Reclus után. „Hadak utja“ Jókai Mór. „Szoliman második hadviselése Magyarország ellen.“ Szalay L. „Széchenyi István képe.“ Kemény Zs. „A török városainkban.“ Salamon F. „A stylről.“ Greguss A. „Naplemente a pusztán.“ Arany J. „Mikes K. törökországi leveleiből. Beszéd a lengyelek ügyében. Deák F. „Paraeinesis Kölcsey Kálmánhoz.“ Kölcsey F. Ezek alapján az írásművek tárgya, anyaga szerkezete, fajtái. Tankönyvek: Greguss Ágost és Beöthy Zs. „Magyar balladák.“ Góbi Imre: Szerkesztéstan. Tanár: *Martinyi József.*

3. **Magyar irodalmi olvasmány.** (Görög pótló.) Hetenként 2 óra. *Kármán József* műveiből: „Urania.“ „A nemzet csinosodása.“ *Kazinczy és Berzsenyi* leveleiből az ismeretségek első idejéből valók. Kölcsey beszédeiből „A magyar nyelv ügyében.“ „Emlékbeszéd Kazinczy F. felett.“ Salamon Ferencz „Magyarország a török hódítás korában“ című művéből szemelvények: III, IV, IX. fejezet. — *B. Szabó Dávidtól:* „Egy ledőlt diófához.“ — *Révay Miklóstól:* „A lélek halhatatlansága. — *Berzsenyi Dánieltől:* „A magyarokhoz.“ „Fohászokodás.“ „Közelítő tél.“ „A felkölt nemességhez.“ Tank. Magyar irodalmi olvasmányok. Dr. Jancsó B. — *Thukydides* művéből: II. 34—36, 47—54, 59—65. — VI. 8—14, 30—32. — VII. 10—17, 42—87. fejezetek. Tankönyvek: Hegedűs Istv. „Összefüggő részek Thukydides művéből“ és Schill Salamon: „Görög régiségek.“ Tanár: *Martinyi József.*

4. **Latin nyelv.** Het. 6 óra. T. Livius élete, történeti műve. Olv. XXI—XXIII. k. periochája; XXII. k. 50—61 c. XXIV. k. 1—49. c. némi kihagyásokkal. A haladottabbak magánolvasmánya: XXI—XXIV. k. Római régiségek. Szemelvények az anthológiából, szerzők életrajzaival, versmértékeik ismertetésével. Latin prosodia és metrika. 20 fordítási gyakorlat magyarból latinra. Nyelvtan ismétlés. Iskolai írásbeli dolgozatok az olvasmány alapján. Tank. Dávid: T. Livii ab urbe condita libri. Pirchala: Anthologia. Petz: Latin verstan. Kolmár-Sváby Gyakorlatok. Okányi: Régiségtan. Tanár: *Moravszky Ferencz.*

5. **Görög nyelv.** Het. 5 óra. Az attikai alaktan a *mi* végű igékig; fordítási gyakorlatok görögből magyarra és viszont, szóval és írásban. Nehány mese és epigramma elemzése, fordítása, emlézése. Tankönyvek: Curtius-Ábel: Görög nyelvtan; Schenk-Ábel: Görög olvasókönyv. Tanár: *Chotvács Ágost.*

6. **Német nyelv.** Het. 3 óra. A nyelvtan folytonos ismétlésével, kapcsolatban válogatott prózai és költői kisebb munkák fejtegetése, Hein-

rich G. Lehr- und Lesebuch című tankönyve nyomán. Bevezetés Herder Cid románczainak magyarázatahoz, a I. 1—10, IV. 51, 52, 53. románczainak olvasása, részben emlékelése, cursiv olvasás. Havonként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Herder Cid románczai, kiadta és magyarázta Heinrich Gusztáv. Tanár: *Dr. Vietórisz József*.

7. **Történelem.** Het. 3 óra. A római császárság és a középkor története Augustustól a nagy felfedezésekig. Tank. Mangold Lajos: Világtörténelem. II. k. Tanár: *Porubszky Pál*.

8. **Mennyiségtan.** Het. 4 óra. a) Algebra. Több ismeretlen elsőrendű határozott egyenletek. Számítási haladványok. Kéttagúak magasabb pozitív hatványai. Négyzet és köbgyökvonás több taguakból és számokból. Végszerűtlen és képzetes számok. Tiszta és vegyes másodfokú egyenletek egy ismeretlennel. Számítási műveletek gyökmennyiségekkel. Tank. mint a IV. osztályban. b) Geometria. Bevezető tételek. A háromszögek összefüggése és hasonlósága. Területszámolás. Körgeometria. Tank. Ábel K. Mértan I. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanár: *Mészáros Ferencz*.

9. **Természetrajz.** Het. 2 óra. Növénytan. Egyes képviselő növények szemléltető leírása, különös tekintettel a külső szervek megismerésére. A nagyítóval való vizsgálatok módjai. A virágtalan és virágos növények rendszere. Növénygyűjtés. Tankönyv: dr. Roth Samu. Tanár: *Szlaboczky Imre*.

10. **Szabadkézi és geometr. rajz.** Heti 2 óra. Görög, mór, román és csúcsíves ékítmények rajzolása és színezése, leginkább Várdai, Landau és Balló mintái után. Végül előadattak az említett stílusok főbb sajátosságai. Tanár: *Gróh István*.

11. **Tornászat.** Heti 2 óra. Katonai rendgyakorlatok a m. k. honvédség gyakorlati szabályzata nyomán. Szabadgyakorlatok, szertornázás, futás és kirándulások. Tanár: *Gróh István*.

VI. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Porubszky Pál.**

1. **Vallásstan.** Heti 2 óra. *Protestáns:* A prot. egyház története hazánkban, a reformatio térfoglalásától egész a legújabbkori egyházkeresztyénizációs intézkedésekig. Tankönyv: Batizfalvy István: „A magyarországi protestáns egyház története. Tanár: *Geduly Henrik*. — *Róm. kath.:* Az Istenről szóló tan. A teremtés. Az emberi nem bűnbeesése és a megváltás ígérete. Isten fia megtestesülése. Krisztus Jézus élete és működése lealáztatása állapotában. Krisztus Jézus élete és működése felmagasztaltatása állapotában. Az ember megigazulása és megszentülése a földi életben. Az igazak boldogítása a túlvilági életben. Krisztus eljövetele dicsőségben. Tank. „Katholikus Hittan“ II. rész. Tanár: *Melkó György*. — *Izr.:* A zsidók történetéből: A keresztes háborúktól, illetve a zsidók üldöztetésétől Mendelssohn Mózesig. Szertartások. Tank. Csukási és Schön: Zsidók története. Tanár: *Weisz Mór*.

2. **Magyar nyelv.** Hetenként 3 óra. Költői olvasmány: Shakespere Coriolanusa. Prózai olvasmányok Heltai Gáspár, Cserei Mihály, Salamon

F., Pauler Gy., Fraknoi V. és Greguss Ágost Történelmi munkáiból; továbbá Kossuth, Deák és Perikles beszédeiből. Ezek alapján a dráma és prózai írásművek, különösen a szónoki beszéd elmélete. Házi és zárt helyi dolgozatok. Tk. Riedl Frigyes: Rhetorika és olvasókönyv. Tanár: *Porubszky Pál*.

3. **Magyar irodalmi olvasmány.** (Görög pótló.) Het. 2 óra. Olvasmányok: Mindszenti Gábor, Pázmány Péter, gr. Zrinyi Miklós, Bethlen Miklós, Szalárdi János, Cserei Mihály, Apor Péter, Faludy Ferencz és Mikes Kelemen munkáiból. — Görög hitéleti, színházi és magánrégiségek. Házi olvasmányul Homér Iliása. Tk. Endrődy Sándor: Magyar olvasmányok a VI. o. számára. Schill Salamon: Görög régiségek. Kempf József: Homeros Iliása. Tanár: *Porubszky Pál*.

4. **Latin nyelv.** Het. 6 óra. Sallust. életrajza. Sallust. De bello Jug. egészen. Tk. Kempf Sallust. de bello Jug. Vergil életrajza. Verg. Aen. I. egészen könyv nélkül 250 sor. Tk. Veress: Verg. Aen. Cicero életrajza. Cic. Or. de Catil. I. könyv nélkül is egészen. Tk. Dávid: Cic. Orat. sel. Kolmár-Sváby Gyakorló könyvből 20 darab magyarra fordítva. Írásbeli dolgozatokul hetenként tanult olv. tartalma. Tanár: *Máthé György*.

5. **Görög nyelv.** Het. 5 óra. Az V. osztály tananyagának teljes ismétlése után a *mi* végű igék a megfelelő gyakorlatokkal. Mesék 10 db. Tört. elbeszélések. Az ifjabb Kyrus. Gyger. Pantheia. Tk. Curtius-Abel: Görög nyelvtan. Schenkl.-Abel: Görög olvasókönyv. A Casustan a megfelelő gyakorlatokkal. Tk. Curtius-Abel: Görög mondattan. A Schenkel-Horváth Chrestomathiából: Kyrus, mint a perzsák hadvezére. Kyrus és Gobrias. Kyrus jelleme. Sokrates védelme vádlói ellenében. Herakles a válaszuton c. fejezetek. Xenophon életrajza, művei s ezek jellemzése. Kéthetenként írásbeli dolgozat. Tanár: *Máthé György*.

6. **Német nyelv.** Het. 3 óra. Bürger, Goethe, Schiller és Uhland legszebb balladáinak, hosszabb prózai daraboknak olvasása, nyelv- és mondattani fejtegetése és emlékelése. Házi és iskolai írásbeli dolgozatok. Tk. Dr. Heinrich Gusztáv. Tanár: *Chotvács Ágost*.

7. **Történelem.** Het. 3 óra. Az Újkor története Napoleon bukásáig. Tk. Mangold Lajos: Világtörténelem. III. k. Tanár: *Porubszky Pál*.

8. **Mennyiségtan.** Het. 3 óra. a) Algebra. Zero, negatív és tört kitevőjű hatványok és gyökök műveletei. Számrendszerek. Tizedes számrendszer műveletei. Csonkított tizedes tört és műveletei. Közönséges és tizedes törtek egymásra való átalakítása. Láncc- és közelítő törtek. Logarithmusok. Logaros egyenletek. Tk. mint a IV. osztályban. Dr. Lutter N. Szorszámi táblák. b) Geometria. Geometria és trigonometria. Szabályos sokszögek trigonometrikus megfejtése. Coordinata rendszerek. Két pont távolságának keresése adott koordinatáiból. Tk. Ábel K.: Mértan I. II. Tanár: *Mészáros Ferencz*.

9. **Természetrajz.** Het. 3 óra. Állattan. Előismeretek, az állatok szervei és szervrendszerei. Az állatkörök ismertetése és összefoglalása. Tk. dr. Roth Samu. Tanár: *Szlaboczky Imre*.

10. **Mértani és szabadkézi rajz.** Het. 2 óra. Olasz renaissance stílusú intarsziák és padozat minták rajzolása és színezése. A toscan oszlop-rend rajzolása Vignola után. Végül előadott a renaissance építés röviden.

Használtattak főleg Teirich és Várdai stylszerü lapmintái. Tanár: *Gróh István*.

11. **Tornászat.** Het. 2 óra. Rend- és szabadgyakorlatok. Szertornázás. Menetgyakorlatokkal összekötött játékok szabadban. Tanár: *Porubszky Pál*.

VII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Eltcher Simon.**

1. **Vallástan.** Het. 2 óra. *Protestáns:* A prot. egyház története hazánkban a reformatio térfoglalásától kezdve egész a legujabbkori egyház-kormányzati intézkedésekig. Tank. Batizfalvy István: A magyarországi protestáns egyház története. Tanár: *Geduly Henrik.* — *Róm. katolikus:* A katolikus anyaszentegyház történelme alapítottásától napjainkig. Tank. A katolikus egyház története. Dr. Wappler Antal. Tanár: *Melkó György.* — *Izraelita:* Zsidók történetéből: Mendelsohn Mózesstől a mai korig. A zsidók művelődési állapota, irodalma stb. Tank. Csukási és Schön: Zsidók története. Tanár: *Weisz Mór.*

2. **Magyar nyelv.** Het. 3 óra. Otthoni olvasásra kijelölt epikai és drámai költemények. Iskolai olvasmányok: a kisebb műfajok mindenikére válogatott szemelvények részben emlékelve. Széptani előismeretek. Verstan. A költői nyelv és műfajok ismertetése. Házi és zárthelyi dolgozatok. Tk. Kapossy Lucián: Költészettan és olvasókönyv. Tanár: *Porubszky Pál.*

3. **Latin nyelv.** Het. 6 óra. M. T. Cicero válogatott levelei. Tk. Jánosi B. — M. T. Ciceronis oratio „pro Sestio“. Tk. Kont J. — P. Vergili Maronis Aeneidos lib. VI-us részletesen; egyes részletek az Aeneisből cursiv olvasva. Tk. Veress. — Fordítási gyakorlatok az olvasmányok alapján szóval (colloquia) és írásban az olvasmány tárgyalása alkalmával. Kéthetenként egy fordítás magyarból latinra. Megfelelő irod. tört. és régiségtani ismeretek. Tanár: *Leffler Sámuel.*

4. **Görög nyelv.** Het. 4 óra. A homérosi kérdés. Az Ilias tartalmi ismertetése, aesthetikai méltatása. Olv. Ilias II. éneke a hajókatalogusig 1—483 sorig, III. ének végig. Az jon dialektus. Herodotos élete, történeti műve. Olv. Dareios megválasztása. Dareios Skythiában. A marathoni, thermopylai, salamisi ütközet. Nyelvtanisméltés. Tank. Ábel: Homeros Iliása. Dávid: Szemelvények Herodotosból. Kéthetenként iskolai dolgozatul fordítás görögből. Tanár: *Moravszky Ferencz.*

5. **Német nyelv.** Het. 4 óra. Költői olvasmány: Goethe Hermann und Dorotheájának és Schiller Wilhelm Telljének fordítása, tartalmi és tárgyi magyarázatokkal. Házi és iskolai dolgozatok. Tankönyvek: Weber Rudolf, dr. Heinrich Gusztáv. Tanár: *Chotvács Ágost.*

6. **Pol. földrajz.** Het. 2 óra. Az európai államok legujabbkori története. Ezen államok és gyarmataiknak természeti viszonyai. Ipar, kereskedelem. Lakosság. Közművelődés. Tk. Scholtz Albert: Politikai földrajz. Tanár: *Eltcher Simon.*

7. **Mennyiségtan.** Het. 3 óra. a) Algebra. A másodfoku függvények ábrázolása. A másodfoku egyenletek elmélete. Másodfokuakra visszavezethető magasabb foku egyenletek. Elsőrendű határozatlan egyenletek 2 ismeretlennel. Szimmetrikus egyenletek. Számítási és mértani haladványok.

Az utóbbiak alkalmazása a kamatos kamat, törlesztés és járadék számolásra. Tk. Mauritz R.: Algebra. b) Mértan. A stereometria bevezető tételei. Szögletes és gömbölyű testek felülete és térfogata. Havonkint iskolai dolgozat. Tk. Ábel K.: Mértan II. Lutter N.: Szorszámi táblák. Tanár: *Eltcher Simon.*

8. **Természettan.** Het. 4 óra. Bevezetés a természettanba. Erőműtan. Hangtan. Fénytan. Az erélyről. Tk. Fehér J.: Természettan. Tanár: *Mészáros Ferencz.*

9. **Tornászat.** Hetenkint 2 óra. Mint a hatodik osztályban.

VIII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: **Leffler Sámuel.**

1. **Vallástan.** Het. 2 óra. *Protestáns:* Keresztény hit és erkölcsstan, Bancsó Antal ugyanily című kézikönyve nyomán. Tanár: *Geduly Henrik.* — *Róm. kath.:* A katolikus egyház története alapítottásától napjainkig. Tank. A katolikus egyház története. Dr. Wappler Antal. Tanár: *Melkó György.* — *Izraelita:* Zsidók történetéből: Mendelsohn Mózesstől a mai korig. A zsidók művelődési állapota, irodalma stb. Tk. Csukási és Schön: Zsidók története. Tanár: *Weisz Mór.*

2. **Magyar nyelv.** Het. 3 óra. A magyar nemzeti irodalom ismeretése, különös tekintettel a főbb irányok képviselőire. Házi és zárthelyi dolgozatok. Tk. Beöthy Zsolt: A magyar nemzeti irodalom története. Tanár: *Porubszky Pál.*

3. **Latin nyelv.** Het. 5 óra. Olvasatott: Q. Horatius Flacc. „Odae“ 40 darab; lib. Epod. 2. Epistola ad Pisones „de arte poetica“ részletesen fejtegetve, az ódák legnagyobb része s egyes részletek az ars poetica-ból is emlékelve. M. T. Ciceronis „de amicitia“ liber; P. Corn. Taciti „Annalium“ libri-ből válogatott összefüggő szakaszok. Megfelelő anyag a régiségtanból. Irodalomtörténet. Írásbeli dolgozatok. Az olvasottak megbeszélése latinul. Tk. Horatii Carmina I. II. Bartal-Malmosi; Tacitus, Petrovich F.; Cicero: Heinrich „Laelius, de amicitia“. Tanár: *Leffler Sámuel.*

4. **Görög nyelv.** Het. 4 óra. Olvasmányok: Homér Odysseájából az I. és II. ének és Plátó Sokrates védelme. Iskolai írásbeli dolgozatul az Odyssea VI. énekéből és Xenophon Cyropädiájából kiszemelt részletek fordítása. Alak- és mondattani isméltések. Sokrates életrajza, Plátó életrajza és műveinek ismertetése. Tankönyvek: Veress Ignác, Horváth Zsigmond, Lévy István. Tanár: *Chotvács Ágost.*

5. **Német nyelv.** Het. 2 óra. Költői olvasmány: Goethe „Iphigenie auf Tauris“ című színművének fordítása és magyarázása. Lessing, Goethe és Schiller élete és írói munkásságuk ismertetése. Írásbeli dolgozatok. Tankönyvek: dr. Bauer Simon, dr. Heinrich Gusztáv. Tanár: *Chotvács Ágost.*

6. **Történelem.** Het. 3 óra. Magyarország története, tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére. Tk. A magyarok oknyomozó történelme. Dr. Mangold L. Tanár: *Martinyi J.*

7. **Mennyiségtan.** Het. 2 óra. Permutációk. Variációk és combinatoriák. A binomialis tétel. A mennyiségtan főbb tételeinek összefoglaló

ismétlése. Havonként 1 iskolai dolgozat. Tk. Mauritz R.: Algebra. Ábel K.: Mértan. Lutter N.: Szorszámi táblák. Tanár: *Eltcher Simon*.

8. **Természetan.** Het. 4 óra. Hőtan. Az anyag szerkezetére vonatkozó chemiai fogalmak. Mágnesség. Elektromosság. A kosmographia elemei. Tk. Fehér J.: Természetan. Tanár: *Mészáros Ferencz*.

9. **Bölesészet.** Het. 3 óra. A psychologia és logika elemei, Medegh Gyula tankönyve nyomán. Tanár: *Leffler Sámuel*.

10. **Tornászat.** Hetenkint 2 óra. Mint a hatodik osztályban.

b) Rendkívüli tantárgyak.

1. **Szabadkézi rajz.** A szabadkézi rajzot mint rendkívüli tárgyat, tanuló növendékek száma az év végén 94 volt az I—VI. osztályokból. A jelentkezettek három csoportba osztattak be, és mindegyik csoport heti 2—2 órán át nyert oktatást. A kezdők geometrikus színes diszitményeitől felfelé rajzoltattak egyszerűbb, később összetettebb stylszerű diszitmények mindenféle stylben, Balkó, Huszka, Landau és Várdai lapmintái után. A gyakorlottabbak Calame és Hermes tájképeit és állatrajzait is másoltak. Tanár: *Gróh István*.

2. **Francia nyelv.** A jelentkezett tanulók het. 2 órában nyertek oktatást *Chotvács Ágost* tanártól. A szülők határozott kívánságára a francia nyelv a német nyelvvel kapcsolatban adatott elő, hogy a tanulóknak mindkét nyelv elsajátítására alkalom adassék. Tankönyv: dr. Ploetz Károly.

3. **Gyors-írás.** A Gabelsberger-Markovits rendszerű gyors-írásnak 3 tanfolyama volt heti 1—1 órában. A kezdők tanfolyamában az év végéig 10 (9 IV. és 1 V. osztályu) maradt. A levelező írás haladói egész éven át 11-en (mindnyájan V. osztálybeliek) voltak. A vitairók száma végig 5 (2 VI. és 3 VIII. osztálybeli) volt. A tanítás díjtalan volt. Tk. Forrai S.: A magyar gyors-írás tankönyve. Tanár: *Mészáros Ferencz*.

4. **Zene.**

c) Magyar nyelvi írásbeli dolgozatok feladványai.

V. osztály. „Szibinyani Jank“ prózában átdolgozva. — A „Sóstó“ fürdő leírása. — Attila. Jellemrajz. — Karácsonyest. Rajz. — Levél, tartalma szabadon választva. — Húsvéti öntözködés. — A barátságról. — Elmélkedés. — Hunyadi János, Salamon Ferencz után. — A jó és rossz tanuló. Párhuzam. — Vázlatok a „Chriá“-ra.

VI. osztály. Shakespeare Coriolanusának történeti alapja. — A reformáció hatása Európa államaira a XVI. században. (Korrajzi ismertetés.) — Ki az igazi történetíró? (Ért.) — A magyar ifjak neveltetése ma és a XVII. században. (Párhuzam.) — A várost árvíz fenyegeti, a polgárok közös védelemre szólítandók fel. (Szónoki beszéd.) — A munkás szorgalom a legbiztosabb vagyon. (Magyarázó beszéd.) — Szabad-e valamikor hazudnunk? (Argumentáció.) — Mi a szónok feladata? (Levél.) — Szabadon választott elbeszélés.

VII. osztály. Miért szeressük a szépet? (Ért.) — „Nem kér chinai pamlagot, sem márvány palotát a megelegetés“. (Chria.) — A prózai és költői nyelv. (Párhuzam.) — A festői irány tényezői Arany Családi kör cz. költeményében. (Eszth. ért.) — „A boldogságra kevés csak a jelen, a multon épül az s az emlékezeten.“ (Chria.) — Szabadon választott tárgy monda. — Vádbeszéd egy tanuló ellen, a ki bizonyítványát meghamisította. — Párhuzam a regény és hősköltemény között. — A Nyírség talajviszonyai. (Term. rajzi vázlat.)

VIII. osztály. „Ha férfi vagy, légy férfi“. (Szónoki beszéd.) — A XVI. század lyrai költészetének főbb jellemző vonásai. — Kit mondhatunk érettnak. (Ért.) — A nap mint a fizikai élet forrása. (Ért.) — „Emlékbeszéd Berzsenyi Dániel felett“. (Kölcei ily cz. szónoki művének méltatása.) — „Midőn a sors leginkább ver minket a jó ügyben, ez kíván nagy erélyt“. Shakespeare. (Tárgyalás.) — Deák Ferencz. (Szónoki beszéd.) — „A rajongók“, Kemény Zs. regényének meséje, szerkezete és jellemei.

VII.

Tanári nyugdíjintézet.

A tanári nyugdíjintézet alapja bár a multhoz képest szerény, mégis jelentékeny 672 frt 73 kr. növekedést mutat.

A nyugdíjintézet számadásai a lefolyt évről ezek:

Bevétel:

1. Áthozatott a mult 1890—91. tanévről	4920	frt	83	kr.
2. 1892. évre a főgymn. pénztárból	350	"	—	"
3. Tagdíj 9 rendes tanártól 2 félévre	90	"	—	"
4. Uj rendes tanár törzsbefizetése	20	"	—	"
5. Adományok: nyiregyházi jogász-kör 5 frt, dr. Baruch Mór az izr. iskolák javára ren- dezett hangverseny jövedelméből 20 frt, Herschkovits Lajos orvosnövendék 3 frt	28	"	—	"
6. Kamatokból: Dessewffy Miklós gróf alapít- vány kamatja	60	"	—	"
Kötvény és pénzügyintézeti kamatok	184	"	73	"
Bevétel volt	5653	frt	56	kr.

Kiadás volt: Kovács János elhunyt tanár
özvegyének nyugdíjul . . . . . 60 frt — kr.
Vagyon 5593 frt 56 kr.

Ezen összeg így van elhelyezve:

1. Gr.Dessewffy Miklós alapítványa az alapítónál	1000	frt	—	kr.
2. Két kötvényen 6%-ra	340	"	—	"
3. 3852. sz. iparbanki könyvecskén 5%-ra	4253	"	56	"
Összesen	5593	frt	56	kr.

Az iparbanki betét kamatai csak 1891. decz. 31-ig szólnak.

Mészáros Ferencz nyugd. int. pénztárnok.

VIII.

Tápiintézet.

A lefolyt tanévben 11 tanuló nyert ebéd és vacsorából álló ellátást. Ezek közül is egy egészen ingyenes volt, négy féldíjat fizetett, hat pedig az egészet.

I. A tápiintézet bevételei.

1. Pénztármaradvány az 1890—91. tanévről	4258	frt	32	kr.
2. A tápiintézeti alap 1891-dik évi kamatja	210	frt	86	kr.
3. Vidéki gyűjtésből befolyt	429	frt	20	kr.
4. Helybeli gyűjtésből	141	frt	66	kr.
5. Nyiregyháza város rendes adománya	50	frt	—	kr.
6. Nyiregyházi kaszinó-egylet adománya	25	frt	—	kr.
7. A koronázás jubileumán bankettet rendező bizottság	9	frt	—	kr.
8. Tanulók által befizettetett	360	frt	—	kr.
9. Egyebekből	23	frt	49	kr.
Összesen	5507	frt	53	kr.

II. Kiadás.

1. Tanulók ellátása	867	frt	—	kr.
2. Vegyesekre (Ephorus tisztelet díja 50 frt. Majálesi ellátás 17 forint 40 kr. Benefi- ciumra 7 frt 86 kr. Bélyeg 19 kr.)	74	frt	45	kr.
Összesen	941	frt	45	kr.

III. Mérleg.

I. Bevétel	5507	frt	53	kr.
II. Kiadás	941	frt	45	kr.
III. Pénztári maradvány az 1892—93-ik évre	4566	frt	08	kr.

A tápiintézetbe felvétetnek a tanulók vallásfelekezeti különbség nélkül. Az ebéd áll naponként leves, hús, főzelék és kenyérből, hetenként egyszer sült és tészta ételből; a vacsora pedig főzelék és kellő adag egészséges, izletes jó kenyérből

Szlaboczký Imre tanár,
tápiintézeti felügyelő.

IX.

Főgymnasiumi tanács.

Elnök: Dr. Meskó László, városi tiszti ügyész, főgymn. felügyelő

Tagjai: a) Hivatalból: Bartholomaeidesz János lelkész, t. b. főesperes; Farbaky József lelkész, hegyaljai főesperes; Májerszky Béla városi főjegyző, egyházi felügyelő; Szopkó Alfréd gyógyszerész, főgymn. pénztárnok.

b) Választva: Barzó János iparos, Bencs László polgármester, Bogár Lajos városi árvaszéki tanácsos, Déry Károly városi számvevő, Kerekréthy Miklós városi tanácsos, helyettes főgymn. felügyelő; Kubassy Gusztáv takarékpénztári pénztáros, dr. Meskó Pál orvos, Pazár István ig. tanító, Sexty Gyula városi tanácsos, Somogyi Gyula kir. közjegyző, dr. Trajtler Soma városi és főgymn. orvos, Zomborszky János földmives gazda. A főgymn. tanárok.

Jegyzője: Leffler Sámuel főgymn. tanár.

X

Tanárok.

Folyó szám	Tanár neve, minősége	Tanár-éveinek száma	Mióta tanít a főgymnasiumban	Tantárgya	Heti órák száma
1	Martinyi József, igazgató.	24	1868	Magyar nyelv V. Görög pótló magyar V. Történelem IV, VIII.	11
2	Chotvács Ágost, r. tanár.	18	1874	Német nyelv VI, VII, VIII. Görög nyelv V, VIII.	18
3	Eltscher Simon, r. tanár, a VII-dik osztály főnöke, tanáértekezleti jegyző	5	1887	Német nyelv III, IV. Menyiségtan I, VII, VIII. Term. földrajz III. Földrajz VII.	19
4	Gróh István, h. rajztanár	1	1891	Rajz. mértan I-IV. Számítan II. Rajz V, VI. Szépirás I, II.	20
5	Leffler Sámuel, r. tanár, a VIII. osztály főnöke, főgymn. tanácsjegyző.	18	1865	Latin nyelv IV, VII, VIII. Bölcsészet VIII.	20
6	Máthé György, r. tanár, a III-dik osztály főnöke.	6	1886	Magyar nyelv III. Latin nyelv III, VI. Görög nyelv VI.	20
7	Mészáros Ferencz, r. tanár, az V-dik osztály főnöke, a természettani szertár őre, Fillér-egyleti elnök.	20	1884	Mennyiség'an IV, V, VI. Természettan VII, VIII	19
8	Moravszky Ferencz, r. tanár, a II-dik osztály főnöke, könyvtár ór.	4	1888	Magyar nyelv IV. Latin nyelv II, V. Görög nyelv VII.	20
9	Porubszky Pál, r. tanár, a VI. osztály főnöke, a Bessenyei kör elnöke.	10	1887	Magyar nyelv VI, VII, VIII. Görög pótló magyar VI. Történelem III, V, VI.	20
10	Szlaboczký Imre, r. tanár, a IV. osztály főnöke, természetrajzi szertár ór, tápintézeti felügyelő.	20	1875	Földrajz I, II. Természettan IV, V, VI. Számítan III.	19
11	Dr. Vietórisz József, h. tanár, az I. osztály főnöke.	1	1891	Magyar nyelv I, II. Latin nyelv I. Német nyelv V.	21

Folyó szám	Tanár neve, minősége	Tanár-éveinek száma	Mióta tanít a főgymnasiumban	Tantárgy	Heti óráinak száma
12	Vallás tanárok. Geduly Henrik, ág. h. ev. vallástanár.	2	1891	Vallástan 1–VIII.	10
13	Melkó György, r. kath. vallás tanár.	2	1891	Vallástan I–VIII.	8
14	Weisz Mór, izr. tanító.	4	1888	Izr. vallástan I–VIII.	8
15	Ének tanító. Zsák Endre, ág. ev. énekvezető.	5	1887	Műének.	5

Jegyzet. A tornázást Szappanos P. rendes torna-tanár eltávoztával Gróh István, Porubszky Pál és dr Vietórisz József tanították.

XI.

A tanulók érdemsorozata.

Jelek magyarázata:

Előmenetel: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen. — Magaviselet: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbé szabályszerű, 4 = rossz. — Vallás: á. e. = ágostai evangélikus, ref. = evangélikus reformált, r. k. = római katolikus, g. k. = görög katolikus, izr. = izraelita.

Első osztály.

Sorszám	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a										
					Vallástanból	Magyarból	Latinból	Földrajzból	Számítástanból	Rajz, mértan.	Írásból	Tornából	Énekből	Szabadkézir.	Magaviselet
					1	Aranyos István	ref.	1879	Ujfehértó Szab.	2	3	3	3	3	3
2	Baruch Ernő	izr.	1880	Nyiregyháza	2	3	4	3	2	2	2	3	—	2	2
3	Bauman Jenő	izr.	1881	"	2	2	1	2	1	1	1	3	—	—	1
4	Bégányi Kálmán	ref.	1880	"	1	2	2	2	3	2	2	3	—	—	1
5	Bergstein Ábrahám (Arthur)	izr.	1881	Tálya Zemplénm.	2	2	2	2	3	3	2	3	—	—	2
6	Brül Simon	izr.	1881	Berczel Szabolcs	3	3	3	3	3	2	2	2	—	—	2
7	Czukur Sándor	izr.	1881	Nyiregyháza	2	2	2	3	3	2	3	3	—	—	2
8	Engel Náthán	izr.	1880	Szepes-Olaszi	2	2	1	2	2	3	1	2	—	1	2
9	Fest László	ág. e.	1881	Nyiregyháza	1	1	1	1	2	2	2	1	—	1	1
10	Florek Ignác	r. k.	1879	Nyiregyháza	2	3	3	2	3	2	3	2	—	2	2
11	Fried Sándor	izr.	1880	N.-Kálló Szabolcs	1	3	3	3	3	3	1	3	—	—	1
12	Friedmann Gyula	izr.	1881	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1	1
13	Görög Péter	g. k.	1880	Hajdu-Dorogh	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	2
14	Grósz Sándor	izr.	1880	N.-Kálló Szabm.	2	4	4	3	4	3	3	3	—	—	2
15	Grünberger Lébi	izr.	1880	Ujfehértó Szabm.	2	3	3	3	4	3	4	3	—	—	1
16	Häufel Béla	ág. e.	1880	Nyiregyháza	2	2	3	2	3	2	2	3	—	1	2
17	Herr Béla	ref.	1879	"	2	3	4	3	4	4	2	3	—	—	2
18	Hogyan Mihály	ág. e.	1879	"	3	3	3	4	3	3	2	2	—	—	2
19	Hudák János	ág. e.	1878	"	1	1	1	1	2	1	1	2	—	1	1
20	Iklódy F. Imre	ref.	1879	Eőr Szabolcsm.	2	2	2	3	2	2	2	3	—	—	1
21	Jármy Béla Márton	ref.	1881	Nyiregyháza	2	2	2	2	3	3	3	2	—	—	1
22	Jeszenszki János	r. k.	1880	Napkor Szabm.	3	3	3	3	3	4	3	2	—	—	1
23	Jóba Elek	ref.	1881	Nyiregyháza	2	3	3	2	3	3	1	2	—	2	1
24	Juricskay Barna	r. k.	1881	"	1	1	1	1	1	2	2	2	—	1	1
25	Kálnay Zádor	ref.	1881	"	2	2	3	3	3	3	3	2	—	—	2
26	Klein Vilmos	izr.	1880	"	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	1
27	Kmetz Sándor	ág. e.	1879	"	2	3	3	3	3	3	2	2	—	—	2
28	Kmotrik Sámuel	ág. e.	1880	"	2	2	2	3	1	3	1	2	—	—	1
29	Kohn Ignác	izr.	1879	"	2	3	3	3	2	1	1	3	—	1	1
30	Kohn Samu	izr.	1879	Tokaj Zemplénm.	2	1	1	1	2	1	1	2	—	—	1
31	Komoróczy Fer.	ref.	1880	Eőr Szabolcsm.	2	3	3	2	3	3	3	3	—	—	1
32	Kovács Károly	ág. e.	1880	Nyiregyháza	3	2	3	2	4	3	2	1	—	—	1
33	Kurucz Géza	r. k.	1880	Balkány Szabm.	2	1	2	2	2	2	1	2	—	—	1
34	Laskay Sándor	ref.	1881	N.-Halász	2	3	3	3	3	3	4	3	—	—	1

A t a n u l ó

o s z t á l y z a t a

Sorszám

Neve

Vallása

Születési éve

Születéshelye

Vallásból

Magyarból

Latinból

Földrajzból

Számтанból

Rajz. mért.

Szépírásból

Tornázásból

Énekből

Szabakézi rajz

Magaviselet

35	Lencsák József	r. k.	1880	Kisvárd	2	2	3	3	2	2	3	2	—	1
36	Lényei Dezső	ág. e.	1880	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	3	2	2	—	1
37	Lipcsei György	r. k.	1878	"	3	3	4	4	3	3	3	1	1	2
38	Markus János	ág. e.	1881	"	1	1	2	2	2	2	1	2	—	1
39	Mentzel M. (Miksa)	izr.	1881	"	2	3	3	3	3	3	2	2	3	2
40	Mitternacht Zsig.	izr.	1880	"	2	3	3	3	3	3	3	3	—	2
41	Moskovics Jenő	izr.	1881	T.-Lök Szabm.	3	3	3	4	3	4	3	3	—	2
42	Oláh Gyula	ref.	1880	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	3	2	2	2	1
43	Orsovsky István	r. k.	1881	"	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2
44	Pampuch János	ág. e.	1878	"	1	2	2	3	3	3	3	fm	—	1
45	Perl Sándor	izr.	1880	Ó-Pályi Szabm.	2	2	2	3	3	3	2	3	—	1
46	Rozmány Kálmán	ág. e.	1880	Abauj-Szántó	3	3	3	3	3	3	2	2	—	2
47	Ruhmann Béla	ág. e.	1880	Nyiregyháza	1	1	2	2	3	3	3	2	—	1
48	Ruzsa Lajos	ág. e.	1881	"	2	2	3	2	2	2	2	2	—	1
49	Salzberger Jenő	izr.	1880	"	1	2	3	1	3	2	3	2	—	1
50	Schall Gyula	r. k.	1881	Encs Abaujm.	3	3	3	3	4	3	3	3	2	2
51	Schmotzer István	r. k.	1881	Nyiregyháza	1	1	2	1	2	2	2	1	—	1
52	Schreiber Ármin	izr.	1880	Gálszécs Zemplm.	1	2	2	4	3	3	1	2	2	1
53	Somogyi János	ref.	1879	Kisvárd	2	3	3	2	3	3	3	3	—	1
54	Spira Lajos	izr.	1881	Nyiregyháza	3	3	4	4	4	4	3	3	—	2
55	Stark Móricz	izr.	1880	Nyiregyháza	2	3	4	4	3	3	3	3	—	2
56	Surányi Endre	ref.	1881	N.-Várad Biharm.	2	2	3	2	2	1	3	2	2	1
57	Szabó Dávid	ref.	1881	Nyiregyháza	3	3	3	2	3	2	1	fm	2	1
58	Szép Mihály	g. k.	1880	Pazony Szabm.	2	2	3	2	3	3	2	3	—	1
59	Szmrecsányi M. J.	r. k.	1879	K.-Apáthi Szabm.	3	3	3	3	3	3	2	2	1	1
60	Sztrecska Imre	r. k.	1879	Beczel Szabm.	1	2	3	2	3	1	3	1	1	1
61	Tóth Gyula	ref.	1880	Nyiregyháza	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1
62	Tóth László	ref.	1879	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1

Magán-tanulók:

1	Gescheidt Ignác	izr.	1881	Tokaj Zemplénm.	1	2	3	2	1	2	—	—	—	—
2	Katz Ernő	izr.	1880	Nyirbátor Szabm.	1	1	1	1	2	1	—	—	—	—
3	Kolos Sámuel	izr.	1881	Tokaj Zemplénm.	1	2	3	2	1	2	—	—	—	—
4	Kubinyi Albert	ref.	1882	Ujfehértó Szabm.	1	3	3	2	3	3	—	—	—	—
5	Kubinyi Zoltán	ref.	1881	Ujfehértó Szabm.	1	3	3	2	3	3	—	—	—	—
6	Schwartz Lipót	izr.	1880	Nyirbátor Szabm.	1	2	2	2	2	1	—	—	—	—
7	Weisz Gábor	izr.	1880	Tokaj Zemplénm.	1	1	1	2	2	1	—	—	—	—
8	Grosz Soma	izr.	1880	Demecser Szabm.	vi	z	s	g	a	t	ne	m	te	tt
9	Martinyi Béla	ág. e.	1878	Nyiregyháza	vi	z	s	g	a	t	ne	m	te	tt
10	Sztruhár István	r. k.	1881	Nyirbátor Szabm.	vi	z	s	g	a	t	ne	m	te	tt

Kiléptek az első harmad végével: Mártha Miklós ev. ref. (1880.) Nyiregyháza, Szabó Gusztáv ev. ref. (1880.) Nyiregyháza, Szedlák József r. kath. Nyiregyháza.

Meghaltak: Deim János r. kath. (1879.) Bikács, Feliczián Aurél gör. kath. (1881.) Nyiregyháza.

Összesen: 77.

Második osztály.

A t a n u l ó

o s z t á l y z a t a

Sorszám

Neve

Vallása

Születési éve

Születéshelye

Vallásból

Magyarból

Latinból

Földrajzból

Számтанból

Rajz. mértanból

Szépírásból

Énekből

Tornából

Magaviselet

Szabakézi rajz

1	Adamovics János	ág. e.	1878	Nyiregyháza	3	3	4	2	3	3	1	1	3	2	—
2	Ausländer Béla	izr.	1878	N.-Várad	2	3	4	3	1	2	1	2	3	2	1
3	Berzeviczy Béla	ág. e.	1879	Nyiregyháza	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1
4	Bozán Gyula	r. k.	1880	"	1	2	3	1	3	2	3	2	2	1	—
5	Brandstätter Béla	r. k.	1879	Szögi Zemplénm.	3	3	4	4	3	3	3	2	3	2	3
6	Brüll Simon ism.	izr.	1880	Beczel Szabm.	2	2	3	3	2	1	2	3	2	2	—
7	Budaházy Miklós	ref.	1880	N.-Halász Szabm.	1	3	3	3	3	4	4	—	3	1	—
8	Burger Jenő	izr.	1879	B.Sz.Mihály Szab.	2	4	4	3	3	3	2	—	3	2	—
9	Deák István	ref.	1878	Nyiregyháza	1	2	3	1	2	3	1	1	2	1	1
10	Dedics Kálmán	ág. e.	1877	"	2	2	2	2	1	3	1	2	2	1	—
11	Deutsch János	izr.	1881	Kisvárd	2	3	3	2	1	2	4	2	1	2	—
12	Dietz Kálmán	ág. e.	1879	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	2	3	—	2	2	—
13	Farkas Márton	izr.	1880	"	2	3	3	2	3	3	2	3	2	1	—
14	Feuer Mór	izr.	1879	Tarpa Beregm.	1	2	3	3	1	1	1	3	3	2	—
15	Gansel Zoltán	izr.	1880	Nyiregyháza	2	2	3	2	2	1	2	—	3	1	—
16	Grosz Ferencz	izr.	1881	Kisvárd	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	—
17	Gyurcsány Dezső	ág. e.	1880	Nyiregyháza	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	1
18	Hagymási Gyula	ref.	1878	Ófehértó Szabm.	1	2	2	1	2	2	2	2	3	1	—
19	Haraszti László	ref.	1879	Sámson Biharm.	2	3	3	2	3	2	1	2	3	1	—
20	Horovicz Béla	izr.	1880	Nyiregyháza	1	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2
21	Husz Ödön	ág. e.	1879	Felka Szepesm.	1	1	2	1	2	1	1	2	2	1	—
22	Ilauszkai Ferencz	ág. e.	1878	Nyiregyháza	2	2	3	2	2	2	3	1	fm	1	—
23	Jung Gyula	izr.	1878	"	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2	—
24	Kellner Viktor	ág. e.	1880	Dobsina Gömörm.	1	2	2	1	3	1	2	—	3	1	3
25	Kerekes József	r. k.	1881	Nyiregyháza	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1	—
26	Kohn Lajos	izr.	1880	Ujfehértó Szabm.	3	4	4	3	3	3	3	2	3	2	—
27	Kocsár Imre	ref.	1880	Gebe Szatmárm.	2	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1
28	Lebovics Bence	izr.	1878	F.-Litke Szabm.	2	3	4	3	1	2	2	3	3	1	—
29	Leichtman Ödön	izr.	1879	Nyiregyháza	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2	—
30	Maleczky Emil	g. k.	1879	Klimkovka Galicz.	3	3	4	3	3	3	2	3	3	1	3
31	Mandel Jenő	izr.	1881	Kemecse Szabm.	2	3	3	1	1	1	2	3	1	2	2
32	Mátsánszky László	ref.	1879	Nyiregyháza	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	—
33	Matulka Ödön	ág. e.	1879	"	2	3	3	3	3	3	2	1	1	2	—
34	Oláh Lajos	ref.	1881	Kisvárd	1	1	3	2	2	2	2	2	1	1	2
35	Patzauer Kornél	izr.	1880	Szerencs Zemplm.	1	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2
36	Raksányi Gyula	ref.	1880	Nyiregyháza	2	3	4	2	3	3	3	2	fm	2	—
37	Rosenberg J. ism.	izr.	1879	Baly Szabolcsm.	2	2	4	3	3	3	4	2	3	2	—
38	Ruzsa Endre	ág. e.	1879	Nyiregyháza	1	2	3	2	3	3	1	1	2	1	—

A t a n u l ó

o s z t á l y z a t a

Sorszám

Neve

Vallása

Születési éve

Születéshelye

Vallásból Magyarból Latinból Földrajzból Számtanból Rajz. mértanból Szépirásból Énekből Tornából Magaviselet Szabadkézi rajz

39	Sáfrán Mór	izr.	1879	Rakamaz Szabm.	2	3	3	2	2	2	2	2	3	1	
40	Sárkány Boldizsár	ág. e.	1880	Dobsina Gömörm.	3	3	3	2	3	3	3	2	3	2	3
41	Silberstein Ignác	izr.	1880	Nyiregyháza	3	3	3	2	3	3	2	3	2	2	
42	Schwartz Márton	izr.	1879	Derzs	3	3	3	3	3	2	3	2	1	2	
43	Schmotzer Béla	r. k.	1879	Nyiregyháza	1	3	3	2	2	3	1	2	2	1	
44	Stark Samu	izr.	1878	Sóstó Zemplénm.	1	2	2	2	2	1	1	2	3	1	
45	Strausz Miksa	izr.	1880	Nyiregyháza	2	3	3	2	3	3	3	2	3	2	
46	Szinegh Sándor	r. k.	1876	Kisvárdá Szabm.	3	3	3	2	2	2	3	—	2	2	2
47	Szokol Károly	ág. e.	1879	Nyiregyháza	2	2	3	2	2	3	1	1	2	1	1
48	Szokolay Gyula	ág. e.	1880	"	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2	
49	Ujhelyi László	r. k.	1879	N.-Halász Szabm.	2	3	4	2	3	3	2	1	3	2	
50	Vietórisz István	ág. e.	1879	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
51	Zoltán Miklós	ref.	1880	Sényő Szabolcsm.	b e t e g, v i z s g á l a t l a n										
52	Zsák Zoltán	ág. e.	1879	Nyiregyháza	1	1	3	1	2	3	2	1	1	1	
<i>Magántanulók:</i>															
1	Buday Ferencz	ref.	1879	Ófehértó Szabm.	1	2	2	1	1	1					
2	Gomba Mihály	ref.	1878	Sz.Istv.Baksán Abm.	2	3	3	3	3	2					
3	Hartstein Miklós	izr.	1881	Napkor Szabm.	1	1	2	1	1	1					
4	Kolos Henrik	izr.	1880	Tokaj Zemplm.	1	2	3	1	2	2					
5	Reismann Jenő	izr.	1879	Kisvárdá Szabm.	1	1	3	2	2	2					
6	Révész Bódog	izr.	1881	"	1	1	3	2	2	3					
7	Streich Vilm. ism.	izr.	1880	Kőporuba Zempl.	1	3	3	1	3	3					
8	Vay Dénes	ref.	1880	Kisvárdá Szabm.	1	3	3	2	3	2					
9	Weisz Adolf	izr.	1880	Tokaj Zemplm.	1	2	3	2	2	2					

Évközben kimaradt: Hamburger Henrik izr. (1880) Szaniszló, Szathmármegye. Szemán Ernő r. k. (1879) Szerencs, Zemplénmegye.

Összesen 63.

Harmadik osztály.

A t a n u l ó

o s z t á l y z a t a

Sorszám

Neve

Vallása

Születési éve

Születéshelye

Vallásból Magyarból Latinból Németből Történelem Számtanból R. mértanból Term. földr. Énekből Tornából Magaviselet Szabadk. rajz Francziából

1	Baumgarten Gusz.	izr.	1879	Tálya Zemplénm.	2	3	3	2	3	2	3	3	—	3	1	
2	Bencs Károly	ág. e.	1878	Nyiregyháza	2	3	3	3	2	3	3	3	—	2	1	
3	Biederman Henrik	izr.	1879	Nyiregyháza	2	3	4	3	3	3	3	4	2	2	2	2
4	Czucker Gerő	izr.	1879	Kótaj Szabolcsm.	1	3	3	2	2	2	2	2	3	1	2	1
5	Domján Gyula	ref.	1878	Stanicsics B.-Bm.	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	1	
6	Erdős Béla	izr.	1878	Nyiregyháza	2	3	3	3	2	2	3	2	3	2	2	2
7	Feiermann Áron	izr.	1878	Tálya Zemplénm.	2	3	3	2	1	2	3	2	—	3	1	
8	Führer Adolf	izr.	1879	Nyiregyháza	2	2	2	3	2	2	2	3	2	3	1	
9	Gaal Elek	ág. e.	1879	"	3	3	3	3	3	2	3	3	—	2	1	
10	Gerhárd Jenő	ág. e.	1877	"	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1	
11	Gersner Rezső	r. k.	1879	Budapest P.P.Sm.	3	3	3	3	3	2	3	3	—	3	2	
12	Goldstein Zsigm.	izr.	1878	Ujfehértó Szabm.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	
13	Gönczy Sándor	ref.	1877	Buj Szabolcsm.	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	1	
14	Grósz Dezső	izr.	1878	Ny.-Bakta Szabm.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	
15	Grósz Pál	izr.	1879	Ny.-Bátor Szabm.	1	2	3	2	3	2	2	2	2	2	1	1
16	Holek Lajos	ág. e.	1878	Tokaj Zemplénm.	2	3	3	2	2	2	2	3	2	2	1	
17	Honéti Géza	ág. e.	1879	Tokaj Zemplénm.	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	
18	Jakabffy Pál	r. k.	1879	Ungvár Szathm.	3	3	3	4	3	3	2	3	3	1	2	2
19	Kovács Géza	ág. e.	1877	Nyiregyháza	3	3	3	4	3	3	3	4	2	1	2	
20	Laskay Endre	ref.	1879	N.-Halász Szabm.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	
21	Lányi Jenő	ref.	1879	Oros Szabolcsm.	3	3	3	3	3	3	4	4	—	3	2	
22	Lefkovits Jenő	izr.	1879	Hugyaj Szabm.	1	3	3	2	2	3	3	1	—	2	1	
23	Máté Károly	ág. e.	1876	Kölcse Szathm.	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	1	
24	Mikecz Miklós	ref.	1878	F.-Litke Szabm.	1	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1	
25	Molitórisz József	ág. e.	1877	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
26	Nagy Dezső	ref.	1878	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	
27	Oláh Dezső	ref.	1879	Kisvárdá Szabm.	3	3	3	3	3	3	3	3	—	1	1	3
28	Palicz Mihály	ág. e.	1879	Nyiregyháza	2	2	2	1	2	2	3	2	—	3	2	3
29	Pavlovits Károly	izr.	1879	"	1	3	3	1	1	3	2	2	1	3	1	1
30	Pollatsek Jenő	izr.	1879	"	1	3	3	2	1	2	3	2	3	3	1	
31	Reich Vilmos	izr.	1880	Thass Szabolcsm.	3	3	4	3	2	4	3	3	2	3	1	
32	Sárréti Kornél	ref.	1878	Tapolca Sárosm.	2	3	3	3	2	2	3	3	3 fm	1	2	
33	Schall István	r. k.	1879	H.Német Abaujm.	3	3	3	3	4	3	4	4	—	3	1	3
34	Séra Gyula	r. k.	1777	Balsai t. Szabm.	3	3	3	3	2	3	3	3	—	2	2	
35	Sipos Lajos	r. k.	1877	Nyiregyháza	2	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2	
36	Somogyi Mihály	ref.	1877	Sz.-Hid Biharm.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	1	
37	Szelóczky Géza	r. k.	1878	Rakamaz Szabm.	2	3	3	3	2	2	3	2	2	2	1	3

A t a n u l ó

Sorszám	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	osztályzata													
					Vallásból	Magyarból	Latinból	Németből	Történelem.	Szám. anból	Rajz. mérttan	Term. földr	Énekből	Tornázásból	Magaviselet	Szabadk. rajz	Francziából	
38	Szikszay Miklós	ref.	1879	Nyiregyháza	1	1	2	1	1	1	1	1	1	3	1	2		
39	Szitha Sándor	ref.	1879	Kemecse Szabm.	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1			
40	Schreiber Felix	izr.	1878	Gálszécs Zemplm.	1	2	3	1	3	2	2	1	2	3	1			
41	Trajtler Zoltán	ág.e.	1879	Nyiregyháza	2	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1			
42	Ungár Béla	izr.	1879	Nyiregyháza	1	2	3	2	1	1	2	2	2	2	2		2	
43	Várallyai Ferencz	r. k.	1878	Balsai t. Szabm.	3	3	4	4	3	3	3	3	—	3	2			
44	Wirtschafter H.	izr.	1879	Bécs Austria	1	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2		2	
<i>Magán-tanulók:</i>																		
1	Grosz Ferencz	izr.	1879	Ny.-Bakta Szabm.	1	3	3	2	3	2	3	3	—	—	—	—	—	—
2	Grosz Sándor	izr.	1880	Gáva Szabolcsm.	1	3	3	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—
3	Hartstein Ernő	izr.	1879	Apagy Szabm.	1	2	2	3	2	1	3	2	—	—	—	—	—	—

Kilépett az első harmad közepén: Rosenthál Manó izr. (1878) Nyiregyháza.
Összesen 48.

Negyedik osztály.

Sorszám	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	osztályzata													
					Vallásból	Magyarból	Latinból	Németből	Történebtől	Mennyiség.	Rajz. mértan	Természetr.	Énekből	Szab. kézi rajz	Györirásból	Tornázásból	Magaviselet	Francziából
1	Balla Béla	r. k.	1877	Ny.-Bakta Szabm.	2	3	3	3	2	3	3	2				2	2	
2	Bégányi Ferencz	ref.	1878	Nyiregyháza	1	3	2	3	2	2	3	1			2		1	1
3	Blahunka József	r. k.	1876	Nagybánya Szab.	3	3	3	3	3	3	3	3					2	2
4	Csapkai Géza	r. k.	1878	Nyiregyháza	3	3	3	3	3	3	3	3			3		3	2
5	Csillag Sándor	izr.	1877	Ny.-Lugos Szabm.	1	1	1	1	1	1	1	1			1	1	2	1
6	Eötvös Pál	r. k.	1878	Pécs Baranyam.	3	4	4	4	3	4	3	3			3		3	2
7	Fejér Gábor	izr.	1877	Tokaj Zemplénm.	1	1	1	1	1	1	1	1				1	2	1
8	Ferenczi István	r. k.	1876	Karász Szabm.	2	3	3	2	3	3	3	2					3	1
9	Filkor Márton	r. k.	1877	Ny.-Bátor Szabm.	1	2	2	3	2	3	1	2				2	2	2
10	Geiger József	izr.	1878	Karczag J. N. Km.	2	3	2	2	2	2	2	2					3	1
11	Grosz Arthur	izr.	1879	Gelse Szabolcsm.	2	3	3	3	2	3	3	2			2		3	2
12	Gyurcsány Fer.	ág.e.	1878	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	3	4	3			2		3	2
13	Hechter Lajos	r. k.	1878	Tokaj Zemplénm.	1	2	3	3	1	3	3	2				2	2	2
14	Herr Zsigmond	ref.	1875	Nyiregyháza	3	3	3	2	3	3	2	2					fm	1
15	Horn Jenő	izr.	1878	"	2	2	3	3	2	3	2	3					3	2
16	Horváth László	ág.e.	1877	"	1	1	1	1	1	2	1	1			1	1	2	1
17	Jéger Zoltán	ág.e.	1877	"	1	3	3	3	2	2	2	2					1	1
18	Juhász Sándor	ref.	1878	"	1	1	2	1	2	2	1	1					2	1
19	Kelemen Gábor	r. k.	1875	Kemecse Szabm.	2	3	2	2	3	2	1	1			1		1	1
20	Kerekes István	r. k.	1878	Nyiregyháza	1	2	3	3	3	2	1	1					1	1
21	Klár Béla	izr.	1878	Téth Szabolcsm.	2	3	3	3	2	3	3	2					2	2
22	Klein Lajos	izr.	1878	Nyiregyháza	1	3	3	2	2	2	1	2			2		3	2
23	Kokorgyák Gy.	g. k.	1877	K.-Várda Szabm.	2	2	2	2	2	3	2	2					1	1
24	Kovács Pál	ág.e.	1877	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	3	3	3				fm	2	
25	Lukrics Károly	r. k.	1878	"	1	2	2	2	1	2	1	1					1	1
26	Margitta Viktor	g. k.	1879	"	2	2	1	2	2	3	2	2			2		1	1
27	Martinyi László	ág.e.	1877	"	1	2	2	3	2	3	2	1					2	2
28	Nádassy Gyula	ág.e.	1877	"	1	2	3	2	2	3	2	3					3	1
29	Okolicsányi Zolt.	r. k.	1878	"	3	2	1	3	2	3	2	2					2	1
30	Ostermann Ernő	ág.e.	1878	Rank. Abaujm.	1	1	2	1	1	1	1	1			1		fm	1
31	Pál Károly	ág.e.	1875	Monor Pestmegye	3	3	3	4	3	3	3	3					1	1
32	Repeczky Aladár	ref.	1878	Oros Szabolcsm.	3	3	3	3	2	3	3	3					2	2
33	Spiegel Sándor	izr.	1876	Nyiregyháza	1	3	3	3	2	2	2	3			1	2	1	1
34	Sulyok Kálmán	r. k.	1879	Tokaj Zemplénm.	3	2	3	3	1	2	2	2			4	2	2	1
35	Schwarz Pál	izr.	1879	Ny.-Bátor Szabm.	1	1	1	1	1	1	1	1			1	1	2	1
36	Szabó Béla	r. k.	1876	M.Tur J.N. Kunm.	3	3	3	3	2	4	3	2			3		1	2
37	Szabó Miklós	ref.	1877	Nyiregyháza	1	1	2	2	2	3	2	2					2	2
38	Szametz Ferencz	izr.	1878	"	1	2	2	3	1	3	2	2			1		1	1
39	Szamuely Ignác	izr.	1876	"	3	3	3	3	2	3	3	3			3		2	1
40	Szarvadi Mihály	r. k.	1876	"	3	3	3	3	3	3	2	3					1	1
41	Szatke Ferencz	r. k.	1878	"	2	3	3	3	2	3	2	2			2		2	1
<i>Magán-tanuló:</i>																		
1	Bálint Károly	ág.e.	1865	Eperjes Sárosm.	1	1	2	1	1	2	1	1						

Meghalt: Virágh Géza (1876) P.-Ujfalu.
Összesen 43.

Ötödik osztály.

Sorszám	A t a n u l ó																
	Neve	Vallás	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a												
					Vallásból	Magyarból	Latinból	Görög	Német	Történelem	Menyiség	Természet.	Görög pótló magyar	Görög pótló rajz	Gyorsírás	Tornázásból	Magaviselet
1	Babéj László	ág.e.	1876	Nyiregyháza	3	3	3	3	3	3	3	1	—	—	—	2	2
2	Bacsó Bertalan	r. k.	1877	Ramocsaháza Sz.	2	2	3	2	3	3	4	2	—	—	—	2	2
3	Baruch Jenő	izr.	1877	Nyiregyháza	1	3	2	—	2	2	2	2	3	1	—	1	2
4	Birta József	ref.	1877	Eőr Szaboleesm.	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	2	2
5	Bodó Ernő	r. k.	1878	N.-Kálló Szabm.	3	3	3	—	3	3	3	2	3	2	—	2	1
6	Boldizsár Zoltán	ref.	1876	Ny.-Bátor Szabm.	3	3	3	—	3	3	3	3	2	3	—	2	2
7	Bottó Milán	ág.e.	1877	N.-Rőcze Gömör.	1	2	2	2	1	2	2	1	—	—	2	1	1
8	Czucker József	izr.	1877	Kótaj Szaboleesm.	2	2	3	—	3	2	3	3	2	2	2	—	2
9	Dániel Sándor	ág.e.	1876	Nyiregyháza	2	2	3	2	2	2	2	2	—	—	2	2	1
10	Dcák János	ref.	1875	"	3	3	3	—	2	3	2	3	3	1	2	2	1
11	Dietz Sándor	ág.e.	1877	"	3	3	3	—	3	3	2	2	3	1	—	1	2
12	Fränkl Henrik	izr.	1876	"	1	2	2	—	2	2	1	2	2	2	1	2	1
13	Furman Lajos	ref.	1875	"	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—	2	1
14	Gara Zoltán	izr.	1877	"	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	—	1	1
15	Géczy Géza	r. k.	1877	"	3	2	3	2	2	3	3	2	—	—	—	1	2
16	Glück Dezső	izr.	1877	"	1	1	3	—	1	1	1	1	2	3	—	2	1
17	Grosz Jenő	izr.	1878	Kisvárdai Szabm.	2	3	3	—	2	1	2	3	2	2	—	2	2
18	Grosz Miksa	izr.	1878	Szatmár Szatm.	2	3	4	—	4	4	3	3	3	3	—	3	2
19	Guttman Mihály	izr.	1877	Tokaj Zemplém.	2	3	3	—	3	4	3	2	3	3	—	2	2
20	Haissinger Viktor	ág.e.	1875	Nyiregyháza	2	2	3	—	2	3	3	3	2	1	—	3	1
21	Heuman Endre	izr.	1877	"	1	1	2	—	1	2	1	2	2	2	—	1	2
22	Horovicz Ernő	izr.	1877	"	2	3	4	—	3	3	3	3	3	3	—	1	2
23	Imre János	ref.	1878	"	1	1	2	1	1	1	1	1	—	1	—	2	1
24	Jakab Mihály	ág.e.	1876	"	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	1	1
25	Katona Miklós	ref.	1878	Balkány Szabm.	2	2	3	—	3	3	3	2	3	2	—	2	2
26	Kálnay László	ref.	1876	Nyiregyháza	3	3	3	—	3	3	3	3	3	4	—	—	2
27	Kohn Aladár	izr.	1877	Tarczai Zemplm.	3	3	4	—	4	3	3	3	3	3	—	3	2
28	Kollár Pál	r. k.	1875	Nyiregyháza	2	2	2	2	2	3	3	2	—	—	1	2	1
29	Kovács Jenő	r. k.	1877	Kisvárdai Szabm.	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	—	3	2
30	Krecksák Lajos	ág.e.	1876	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1
31	Krudy Gyula	r. k.	1878	Nyiregyháza	1	3	3	—	3	1	3	2	3	3	—	2	1
32	Lengyel Antal	r. k.	1876	Demecser Szabm.	1	2	3	2	3	1	3	2	—	—	—	2	1
33	Lenkei Árpád	r. k.	1877	M.-Sziget Márm.	3	3	4	—	4	4	3	3	3	2	—	2	1
34	Lenkei Géza	r. k.	1875	M.-Sziget Márm.	2	3	3	—	3	3	1	2	3	1	1	2	1
35	Marsalkó Gyula	r. k.	1875	Nyiregyháza	3	3	4	—	4	4	4	3	3	3	—	2	2
36	Nagy Zoltán	r. k.	1876	Nyiregyháza	2	2	3	—	3	3	3	2	2	1	—	1	2
37	Neuman Ignácz	izr.	1877	Tokaj Zemplém.	2	2	3	—	3	3	3	2	2	1	—	1	2
38	Pintér László	r. k.	1877	Nyiregyháza	1	2	2	2	2	1	2	1	—	2	1	2	1
39	Reich József	izr.	1877	Thass Szaboleesm.	2	3	3	—	2	3	2	2	3	1	—	2	2
40	Rosenthal Samu	izr.	1876	Nyiregyháza	be	te	g,	vi	zs	gá	la	tla	n	ma	ra	dt	

Sorszám	A t a n u l ó																		
	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a														
					Vallásból	Magyarból	Latinból	Görög	Német	Történelem	Menyiség	Természet.	Görög pótló magyar	Görög pótló rajz	Gyorsírás	Tornázás	Magaviselet		
41	Schwartz Emil	izr.	1877	Ny.-Bátor Szabm.	2	1	2	—	1	1	2	2	2	2	—	2	1	2	1
42	Susztek Károly	ág. e.	1877	Nyiregyháza	2	2	2	1	2	2	3	2	—	—	—	—	3	1	
43	Suták Sándor	ág. e.	1876	"	1	1	2	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1		
44	Szesztay István	ref.	1877	"	2	2	3	—	3	3	3	2	2	2	—	1	3		
45	Szlaboczky Ernő	ág. e.	1877	"	3	3	3	3	2	2	3	2	—	—	—	—	2		
46	Szuchy József	ág. e.	1877	"	2	3	3	—	3	2	3	2	2	1	—	1	1		
47	Tárczy Jenő	ref.	1877	Vencsellő Szabm.	3	3	4	4	4	3	4	2	—	—	—	3	2		
48	Zsák Dezső	ág. e.	1877	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—	1	3		

Összesen 48.

Hatodik osztály.

Sorszám	A t a n u l ó																
	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a												
					Vallásból	Magyarból	Latinból	Görögből	Németből	Történetből	Menyiség' anból	Termész. rajzból	Görög pótló magyar szabalkéz- és mér-tani rajz	Gyorsírásból	Tornából	Magaviselet	
1	Bergstein Ignác	izr.	1877	Tálya Zemplénm.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	—	1	1
2	Bleuer Ödön	izr.	1876	Ibrány Szabm.	2	1	1	1	3	1	1	1	—	—	—	2	2
3	Bukovinszky Józ.	r. k.	1874	K. Besenyőd Szab.	2	2	3	—	2	2	3	2	2	2	—	1	1
4	Feldmann József	izr.	1976	Ér.M.Falva Bihar.	3	2	3	—	2	1	3	2	1	2	—	2	1
5	Glück Ármin	izr.	1876	Apagy Szabm.	2	3	3	4	3	3	3	3	—	—	—	3	1
6	Glücksman Henrik	izr.	1875	Nyiregyháza	3	2	3	—	3	2	3	2	2	1	—	3	1
7	Hajts Bálint	ág.e.	1875	Sz.-Béla Szepesm.	2	2	2	2	1	2	3	2	—	—	—	2	1
8	Hajnal Dezső	ref.	1875	Keék Szabolcsm.	3	3	4	—	4	3	4	2	3	4	—	3	2
9	Janousch Rudolf	r. k.	1875	Krekovicz Galiczia	1	1	2	1	2	1	1	1	—	—	—	1	1
10	Kovács Dénes	ref.	1875	N.-Kanizsa Zalam.	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	—	1	2
11	Kovács Lajos	ág.e.	1874	Ungvár Ungm.	2	1	2	2	2	1	3	1	—	—	1	1	1
12	Kovács László	ág.e.	1874	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	2	3	3	—	—	—	3	2
13	Kovács Tibor	ref.	1877	"	3	2	3	—	3	2	3	3	2	2	1	1	1
14	Lakner Ödön	ág.e.	1875	"	1	1	3	—	2	1	3	2	1	3	—	fm	1
15	Lukács Ödön	ref.	1876	"	1	1	2	1	2	1	2	1	—	—	—	fm	1
16	Murányi László	r. k.	1877	Edelény Borsodm.	1	1	2	—	2	1	2	1	1	2	—	1	1
17	Nagy Imre	ref.	1876	K.-Várda Szabm.	1	1	1	1	2	1	2	1	—	—	—	1	1
18	Novák József	r. k.	1876	Gyulaj Szabm.	1	3	3	3	3	2	3	2	—	—	—	fm	1
19	Pallai Tibor	izr.	1876	Piricse Szabm.	2	2	3	—	2	1	3	2	2	3	—	1	1
20	Propper Dezső	izr.	1875	Berkesz Szabm.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	—	2	1
21	Reők István	ág.e.	1876	M.-Szalka Szatm.	2	3	3	—	3	2	3	2	3	3	—	1	2
22	Schvarcz Ármin	izr.	1875	Derzs Szatmárm.	2	2	3	—	3	3	3	2	1	2	—	3	1
23	Stern Miksa	izr.	1874	Tálya Zemplénm.	2	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	3	2
24	Szilvássy István	r. k.	1874	Nyiregyháza	2	2	3	—	3	1	3	3	1	3	—	2	1

Kilépett: Horovicz László (az első időszak végén).

Összesen 24.

Hetedik osztály.

Sorszám	A t a n u l ó																
	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a												
					Vallásból	Magyarból	Latinból	Görögből	Németből	Földrajzból	Mennyiségt.	Természett.	Tornaszab.	Magaviselet			
1	Blahunka Sándor	r. k.	1874	N.-Bánya Szatm.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
2	Eötvös Dezső	r. k.	1874	Pécs Baranyam.	2	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	2
3	Gara Miklós	izr.	1875	Nyiregyháza	1	3	3	3	2	3	2	2	2	1	2	2	2
4	Guttman Dávid	izr.	1876	Tokaj Zemplénm.	1	3	3	3	2	3	2	2	2	3	2	3	2
5	Holis János	g. k.	1873	Ny.-Gebe Szatm.	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	2	2	1
6	Jármy Ödön	ref.	1875	Laskod Szabm.	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	1	2	1
7	Molnár Sándor	ág.e.	1874	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1	1
8	Oltványi Ödön	ág.e.	1874	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	2
9	Payer Géza	ág.e.	1873	Szepes-Felka	2	3	3	2	1	2	3	3	3	2	2	2	2
10	Rézler Kornél	r. k.	1875	K.-Várda Szabm.	2	2	2	2	3	1	3	2	2	2	2	2	2
11	Szeszich Elek	r. k.	1874	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1	2	1	2

Összesen 11.

Nyolczadik osztály.

Sorszám	A t a n u l ó																	
	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a													
					Vallástamból	Magyarból	Latinból	Görögből	Németből	Történetből	Mennyiségt.	Természett.	Bölcsészet	Tornászat	Magaviselet	Gyorsírás		
1	Fejér Kálmán	r. k.	1869	Tálya Zemplénm.	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2	2	—	—	—
2	Feldheim Ferencz	izr.	1873	Kemecse Szabm.	1	2	2	1	1	2	2	2	1	3	1	—	—	—
3	Friedlieber Mór	izr.	1875	Nyiregyháza	1	2	1	1	1	1	1	1	1	3	1	—	—	—
4	Gergelyffy Fer.	r. k.	1873	M.-Pócs Szabm.	1	3	3	2	3	1	3	3	1	1	1	—	—	—
5	Goldmann József	izr.	1873	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	3	3	3	2	3	1	—	—	—
6	Herskovics Dezső	izr.	1873	Piskolt Biharm.	1	3	2	2	3	2	3	3	2	1	1	—	—	—
7	Kain Soma	izr.	1871	Ibrány Szabm.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	fm	1	—	—	—
8	Kállay Gusztáv	r. k.	1873	Vác Pest P. Solt.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—
9	Keresztessy Gyula	r. k.	1875	Királyt. Szabm.	1	2	2	2	2	2	3	2	1	fm	1	—	—	—
10	Korniss Béla	r. k.	1872	Sósvár Ugocsam.	2	3	3	3	4	3	3	3	3	2	1	—	—	—
11	König Endre	r. k.	1874	Korparét Szatm.	2	3	2	3	3	2	3	3	2	3	2	—	—	—
12	Kubassy Béla	ág. e.	1874	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	1	—	—	—
13	Maár Mihály	ág. e.	1874	Nyiregyháza	3	3	3	2	3	2	3	3	3	fm	1	—	—	—
14	Mann György	r. k.	1874	Tolna Tolnam.	2	2	3	2	2	3	3	3	2	1	2	—	—	—
15	Mezőssy László	ref.	1873	Tolcsva Zemplm	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	—	—	—
16	Mráz Endre	ág. e.	1874	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
17	Paulay Jenő	ref.	1874	Tokaj Zemplénm.	4	3	3	3	3	3	4	3	3	fm	2	1	—	—
18	Pazár István	ág. e.	1875	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
19	Pollatsek Rezső	izr.	1874	Nyiregyháza	1	2	3	2	3	2	1	1	1	2	2	1	—	—
20	Szarka Sándor	ref.	1873	Téglás Szabolcsm.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	—	—	—
21	Szikszay András	ref.	1874	N.-Kálló Szabm.	1	2	3	3	3	2	2	2	2	1	1	—	—	—
22	Szoboszlai Zoltán	ref.	1874	Ujfehértó Szabm.	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	1	—	—	—
23	Tersztyánszky G.	r. k.	1873	Szegény Nógrád.	2	2	2	2	3	2	3	2	1	fm	1	—	—	—
24	Tinschmidt Márt.	ág. e.	1872	Rokusz Szepesm.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—
25	Weisz Áron	izr.	1872	Szovát Hajdum.	1	2	2	3	2	2	3	3	2	3	1	—	—	—

Összesen 25.

Magántanulók a VIII dik osztályban.

Sorszám	A t a n u l ó																	
	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a													
					Vallástamból	Magyarból	Latinból	Görögből	Németből	Történetből	Mennyiségt.	Természett.	Bölcsészet	Tornászat	Magaviselet	Gyorsírás		
1	Órgróf Csáky Pallavicini Artur	r. k.	1875	Budapest	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
2	Órgróf Csáky Pallavicini Roger	r. k.	1874	Zágráb	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—

XII.

Statistikai adatok. — A főgymnasiumi tanulók

a) száma, vallása, anyanyelv, nyelvismeret szerint.

Osztály	Beiratott			Vizsgálatott tett			Év közben kilépett		Vizsgálatott nem tett		A vizsgálatott tett tanulók közül		A vizsgálatott tett (nvi város és magán) tanulók között volt											
	nyilvános	magán	összesen	nyilvános	magán	összesen	nyilvános	magán	nyilvános	magán	haladó	ismétlő	vallásra						nyelvismeretre					
													nyilvános	magán	összesen	ev. ref.	r. kath.	gör. kath.	izraelita	összesen	magyar	német	itt	csakis magyartul beszél
I.	67	10	77	62	7	69	3	—	—	3	66	3	13	17	11	2	26	69	68	1	—	—	59	69
II.	54	9	63	51	9	60	2	—	1	—	55	5	15	12	6	1	26	60	59	1	—	—	56	60
III.	45	3	48	44	3	47	1	—	—	—	46	1	10	11	7	—	19	47	47	—	—	36	47	47
IV.	42	1	43	41	1	42	—	—	—	—	42	—	9	5	15	2	11	42	41	1	—	—	22	42
V.	48	—	48	47	—	47	—	—	1	—	47	—	12	9	12	—	14	47	47	—	—	—	25	47
VI.	25	—	25	24	—	24	1	—	—	—	24	—	5	5	5	—	9	24	23	1	—	—	18	24
VII.	11	—	11	11	—	11	—	—	—	—	11	—	3	1	4	1	2	11	10	1	—	—	8	11
VIII.	25	2	27	25	2	27	—	—	—	—	26	1	5	5	10	—	7	27	26	1	—	—	8	27
ÖSSZESEN	317	25	342	305	22	327	7	—	2	3	317	10	72	65	70	6	114	327	321	6	—	—	232	327

A tanulásban tett előmenetelről.

Osztály	a) Rendes tantárgyak						b) Rendkívüli tantárgyakat véve					
	jéles	jó	elégseges	egy tantárgyból elégtelen	két tantárgyból elégtelen	több tantárgyból elégtelen	francia nyelv	rendkívüli német	rendkívüli rajz	gyorstejs	Bessenyei-kör tagjainak száma	Dalos-kör tagjainak száma
I.	6	16	33	8	3	3	1	3	22	—	—	—
II.	4	19	27	7	3	—	2	3	17	—	—	—
III.	5	8	27	1	5	1	4	—	11	—	—	—
IV.	5	7	26	3	—	1	—	—	17	—	—	—
V.	6	7	25	4	1	4	1	—	2	12	—	—
VI.	2	7	13	1	—	1	—	—	1	2	19	3
VII.	1	—	9	1	—	—	—	—	—	—	8	4
VIII.	7	2	16	1	1	—	1	—	—	3	19	12
Összesen	36	66	176	26	13	10	9	6	70	26	46	19

Az érettségi vizsgálatról.

Hányan jelentkeztek érettségi vizsgárára?	Az írásbelin		A szóbelin			Az érettségit végzett ifjak pályaválasztása:												
	hány készítette el minden dolgozatát legalább elégs. eredménnyel?	hány utasított az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra?	Hányan bocsáttattott szóbelire?	hány lett jelesen	hány jól	hány egyszörűen	hány utasított javító vizsgárára?	hány utasított ismétlő vizsgárára?	theologia	bolcsészlet	jogi	orvosi	gazdasági	szájsági	mérnöki	kereskedelmi	kiadói	katolikus
26	22	—	26	4	7	12	2	1	—	2	5	4	4	4	2	2	2	5

XIII.

Figyelmeztetés a jövő tanévre.

A jövő 1992/3-dik iskolai évre a beiratások szeptember hó első három napján eszközöltetnek, *de a javító vizsgálatok már augusztus hó 30., 31-kén tartatnak.* A főgymnasium első osztályába az 1883. évi XXX. t. cz. 10. §-a értelmében csak oly növendékek vétetnek fel, kik életök kilenczedik évét már betöltötték és vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános népiskolától nyert bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékű képzettséggel bírnak. A felvételkor tartozik a tanuló felmutatni születési bizonyítványát, továbbá orvosi bizonyítványt arról, hogy mikor volt utolszor beoltva s mily eredménnyel. (Rendtartás 5. §.)

A főgymnasium egyik osztályából a következő felsőbb osztályba csak az a tanuló léphet, ki az elvégzett osztály rendes tantárgyaiból legalább is elégséges osztályzatot kapott. (Rendtartás 6. §.)

Azok a tanulók, kik reáliskolából vagy polgári iskolából a gymnasiumba akarnak átjönni, kötelesek felvételi vizsgálatot tenni. E vizsgálat az elhagyott és ujjonnan választott iskola tantervei között mutatkozó lényeges különbözetre terjed ki. (Rendtartás 6. §.)

A gymnasium V. osztályába belépő tanuló szülője, illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t. cz. értelmébeu a görög nyelvet, avagy az idézett törvényczikk által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni. (Rendtartás 7. §.)

Minden tanuló a felvételre személyesen és rendszerint *atyja, anyja vagy gyámja* kíséretében tartozik az igazgatónál jelentkezni. Azok a szülők vagy gyámok, kik nem laknak az intézet helyén, gyermekük vagy gyámfiok felvételekor alkalmas helyettest tartoznak bejelenteni, kire a házi felügyelet és nevelés tekintetében kötelességüket és jogukat átruházzák,

hogy a gondviselésére bizott tanuló felől az igazgató vagy osztályfőnök értesítését elfogadhassa. A szülők és gyámok e részben minden változtatást személyesen vagy írásban tartoznak bejelenteni az igazgatónál. (Rendtartás 12. §.)

Oly tanulóknak, kik egy kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet és a kiket a tanári testület képeseknek tart arra, hogy a szünidő alatt önszorgalmukból pótolhatják mulasztásukat, megadhatja a jogot, hogy a jövő iskolai év kezdetén javító vizsgálatot tehessenek. Ezen javító vizsgálat, ha a tanuló a kitűzött időben jelenik meg arra, díjtalan.

Azok a tanulók, a kik két kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, az igazgató útján csak fontos okok alapján folyamodhatnak javító vizsgálatra való engedélyért mélt. és főtiszt. Zelenka Pál püspök úrhoz. (Rendt. 41. §.) E tárgyú folyamodások július hó 15-ig az intézet igazgatójához nyújtandók be.

A felvételnél minden tanuló 2 frt felvételi díjat fizet, mely díjnak fizetése alól senki sem menthető fel. Fizet továbbá minden tanuló a gymn. alapra 1 forintot.

A tandíj 24 frt. Ez összeg két részben és pedig felerésze a beiratáskor, másik felerésze február hó elsején előre fizetendő. Az igazgatónak nincs joga fizetési halasztást engedélyezni.

Azon tanulók a kik magukat részben vagy egészben a tandíj fizetése alól felmentetni óhajtják, tandíjmentességüket kérelmező folyamodványaikat kellően felszerelve a főgymnásium kormányzó tanácsához czimezve augusztus hó 15-ig a főgymnásium igazgatójához nyujtsák be. Később beadott folyamodások tekintetbe nem vétetnek.

A magántanulók 40 frt vizsgálati díjat fizetnek s ezen felül a gymn. alapra 10 frtot. A tíz forint a beiratás alkalmával előre fizetendő. A magántanulók ezenfelül vallástani vizsgálati díjat is fizetnek a vallástanároknak, és pedig a keresztyén tanulók 3—3 frtot, az izraeliták 5 forintot.

A tápintézet szeptember hó 1-én nyilik meg. A tápintézetbe vallásfelekezeti különbség nélkül vétetnek fel a tanulók,

A tisztességes ebéd és vacsora dija egész évre 50 forint. mely összeget a tanuló két részben előre tartozik befizetni.